

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

KREDİ HACMİNİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ABDULLAH CEVDET KARAMAN

GAZİANTEP - 2020

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

KREDİ HACMİNİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ABDULLAH CEVDET KARAMAN**

**TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ EDA DİNERİ**

GAZİANTEP - 2020

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Kredi Hacminin Makroekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi”** başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım. 21.05.2020

Abdullah Cevdet KARAMAN

ÖNSÖZ

Küreselleşme insan istek ve ihtiyaçlarının daha kolay, hızlı ve rekabetçi koşullarda sağlanmasına olanak tanımıştır. Küreselleşme ile birlikte iletişim teknolojilerinin gelişmesi finansal piyasalarda sınırları ortadan kaldırmıştır. Finansal sistemin en önemli kurumlarından olan bankaların da gün geçtikçe hizmet ağı gelişme göstermiştir. Bankaların hizmet ağının gelişmesi ile finansal çözüm arayan karar birimlerinin bankalar aracılığıyla taleplerini daha kolay ve etkin bir biçimde gerçekleştirebilmeleri mümkün hale gelmiştir.

Bankaların finansal aracılık noktasında esas faaliyeti kredi verme işlevidir. Tasarruf sahiplerinden topladıkları mevduatları ihtiyaç sahiplerine kredi vermek suretiyle yerine getiren bankalar, bunun sonucunda bir faiz geliri elde etmektedirler. Bu faiz ve benzeri gelirlere oluşan kaynaklar tasarruf sahiplerine faiz getirisi olarak geri dönmektedir. Bankalar bu yolla arz ve talebi bir araya getirerek bir köprü vazifesi üstlenmektedirler.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde tüketiciler tüketim harcamalarında duyulan fon ihtiyacını en kısa zamanda bankalar kanalıyla gerçekleştirmektedirler. Nitekim bu sebeptendir ki piyasalardaki bu kredi talebinin oluşmasında finansal kuruluşlar çok büyük bir etki mekanizması görevi üstlenmektedir. Peki, bu etki ülke makroekonomisi üzerinde ne gibi sonuçlar doğurmaktadır? Çalışmamızda Türkiye ekonomisinin lokomotifini olan üç büyük kamu bankası rakamlarından oluşan verilerle bir ekonometrik analiz yapılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Çalışmam boyunca sabrı ve özveriyle bana yol gösteren değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Eda DİNERİ 'ye, özellikle yoğun iş tempomda yürüttüğüm bu çalışma sonucu zamanımı onlardan ayrı geçirdiğim aileme çok teşekkür ediyorum.

Gaziantep, 2020

Abdullah Cevdet KARAMAN

ÖZET

Büyüyen ve gelişen ekonomik sistem içerisinde özellikle fon arz edenlerle fon talep edenlerin bir araya geldiği finansal piyasalar bilgi sistemlerinin de gelişmesiyle birlikte sadece kurumların değil bireylerinde kolaylıkla erişim sağlayabildiği piyasalar olmuşlardır. Bu piyasanın en önemli aktörlerinden olan bankalar ise özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonominin temel göstergelerine doğrudan veya dolaylı etkilerde bulunmaktadırlar. Fon açığı olanlarla fon fazlası olanları buluşturan örgütlenmiş kuruluşlar olan bankaların sağlıklı bir şekilde işleyişinin ülkelerin gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH), enflasyon ve para arzı gibi makro değişkenleri üzerinde etkileri bulunmaktadır.

Bu çalışmada ihtiyaç kredileri özelinde Türkiye’de bulunan üç kamu bankasının 2006-2018 yılları dönemi için ihtiyaç kredileri hacimlerinin aynı yıllarda ülkemizdeki büyüme, enflasyon ve para arzı üzerindeki kısa ve uzun dönem etkileri ARDL sınır testi yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönü de Toda-Yamamoto nedensellik testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre Türkiye’de kısa dönemde ekonomik büyüme ile kredi hacmi arasında, uzun dönemde de enflasyon ile kredi hacmi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Toda-Yamamoto nedensellik testi sonucunda ihtiyaç kredilerinden enflasyona doğru tek yönlü, ekonomik büyümeden ihtiyaç kredilerine doğru nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Ayrıca para arzından enflasyona doğru da tek yönlü ilişkinin mevcudiyeti tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kredi hacmi, ekonomik büyüme, enflasyon oranı, para arzı.

ABSTRACT

A financial market where the suppliers and the demanders of funds come together became a market which not only institutions but also individuals can operate easily with the development of information system. Banks, which are one of the most significant actors of the financial market, have direct or indirect effects on the main indicators of the economy, especially in developing countries. Banks are organised institutions that bring together those with fund deficit and surplus fund and it is understood that the effective functioning of banks has some effects on the macro variables of countries such as GDP, inflation and money supply.

In this study, it is examined the influence of the volumes of consumer loans of three public banks between 2006 – 2018 on Turkey's economic growth, inflation, and money supply by the ARDL bound test approach. Furthermore, the direction of the relationship between the variables was examined with the Toda-Yamamoto causality test. The result of the analysis in Turkey, there is a statistically significant and positive relationship between economic growth and credit volume in the short term and inflation and credit volume in the long term. As a result of the Toda-Yamamoto causality test, it has been revealed that there is a one-way relationship from consumer loans to inflation rates and also causal relationship from economic growth to consumer loans. In addition, the existence of a one-way relationship from money supply to inflation is determined.

Keywords: The volume of credit, economic growth, inflation rate, and money supply.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ixx
KISALTMALAR LİSTESİ	x

BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Hipotezi.....	2
1.4. Kısıtlamalar.....	2

İKİNCİ BÖLÜM	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1.Finansal Piyasalar.....	3
2.1.1.Borç Piyasası ve Öz sermaye Piyasası.....	4
2.1.2.Para Piyasaları ve Sermaye Piyasaları.....	4
2.1.3.Spot Piyasa-Vadeli Piyasa.....	4
2.1.4.Organize Piyasa-Organize Olmayan Piyasa (Tezgâh üstü piyasalar).....	5
2.1.5. Birincil Piyasa-İkincil Piyasa.....	5
2.2.Bankacılık Sektörü	5
2.2.1.Bankacılıkta Değişen Pazarlama Anlayışı.....	6
2.2.2. Bankacılıkta Gelişen Teknoloji.....	7
2.3. Türk Bankacılık Tarihi	7
2.3.1. Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1932).....	7

2.3.2. Milli Bankalar Dönemi (1933-1944).....	8
2.3.3. Özel Bankalar Dönemi (1945-1959).....	8
2.3.4. Planlı Dönem (1960-1979).....	8
2.3.5. Serbestleşme Dönemi (1980-1999).....	9
2.3.6. Krizler ve Yeniden Yapılandırma Dönemi (2000-2010).....	9
2.4. Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış	10
2.4.1. Türkiye’de Aktif Banka Sayıları ve Türleri.....	10
2.4.2. Bankacılık Sektörü Toplam Aktif Büyüklüğü.....	12
2.4.3. Bankacılık Sektörü Toplam Varlıkların Dağılımı.....	13
2.5.Kredinin Tanımı	14
2.6. Kredinin Unsurları.....	15
2.7. Kredi Çeşitleri	16
2.7.1. Nitelik Açısından Krediler.....	16
2.7.1.1. Nakdi Krediler.....	16
2.7.1.2. Gayri Nakdi Krediler.....	16
2.7.2. Vade Açısından Krediler.....	16
2.7.2.1. Kısa Vadeli Krediler.....	17
2.7.2.2. Orta Vadeli Krediler.....	17
2.7.2.3. Uzun Vadeli Krediler.....	17
2.7.3. Teminatları Açısından.....	17
2.7.3.1. Teminatsız Krediler.....	17
2.7.3.2. Teminatlı Krediler.....	17
2.7.4. Veriliş Amacı Açısından.....	17
2.7.4.1. Yatırım Kredileri.....	18
2.7.4.2. Donanım Kredileri.....	18
2.7.4.3. İşletme Kredileri.....	18
2.7.4.4. Tüketici Kredileri	18
2.8. Kredi Taleplerinin Bankalarca Değerlendirme Süreci	18

2.9. Kredi Yönetimi.....	19
2.10. Kredi Kültürü	19
2.11. Kredi Hacminin Makroekonomik Göstergelerle İlişkisi.....	20
2.11.1. Kredilerin Yıllara Göre Gelişimi.....	20
2.11.2. Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı.....	21
2.11.3. Seçilmiş Sektörlerin Toplam Krediler İçerisindeki Payı.....	22
2.11.4. Kobi Kredilerinin Gelişimi.....	23
2.11.5. Bireysel Kredilerin Gelişimi.....	24
2.11.6. İhtiyaç Kredilerinin Avantajları ve Dezavantajları.....	25
2.11.7. İhtiyaç Kredilerinin Toplam Krediler İçerisindeki Payı.....	26
2.11.8. Kamu Bankalarının Toplam Bankacılık Sektörü İçerisindeki Payı.....	26
2.11.9. Kredi Hacminin Enflasyon İle İlişkisi.....	27
2.11.9.1. Enflasyon Tanımı.....	27
2.11.9.2. Enflasyon Türleri	27
2.11.9.2.1.Nedenlerine Göre Enflasyon Türleri	28
2.11.9.2.1.1. Talep Enflasyonu.....	28
2.11.9.2.1.2. Maliyet Enflasyonu.....	28
2.11.9.2.1.3. Yapısal Enflasyon.....	29
2.11.9.2.2. Fiyat Artış Hızına Göre Enflasyon Türleri.....	30
2.11.9.2.2.1. İlmli Enflasyon.....	30
2.11.9.2.2.2. Yüksek Enflasyon.....	30
2.11.9.2.2.3. Hiper Enflasyon.....	30
2.11.9.2.3. Çekirdek Enflasyon.....	30
2.11.9.3. Enflasyon Ölçüm Endeksleri.....	31
2.11.9.3.1. Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE).....	31
2.11.9.3.2. Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi.....	32
2.11.9.4. Türkiye Enflasyon Tarihi.....	33
2.11.9.4.1. 1980 Öncesi Dönem.....	33

2.11.9.4.2. 1980 Sonrası Dönem.....	37
2.11.10. Kredi Hacminin Ekonomik Büyüme İle İlişkisi.....	44
2.11.11. Kredi Hacminin Para Arzı Üzerine Etkileri.....	47
2.11.12. Literatür.....	50
2.11.12.1. Yabancı Literatür.....	50
2.11.12.2. Yerli Literatür.....	52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	56
MATERYAL VE YÖNTEM	56
3.1. Veri Seti.....	56
3.2. Yöntem.....	57
3.3. ADF ve PP Birim Kök Testleri.....	57
3.4. ARDL Analizi.....	59
3.5. Toda- Yamamoto Testi.....	60
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	61
BULGULAR	61
BEŞİNCİ BÖLÜM	69
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	69
KAYNAKÇA	71

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Mart 2019 Bankalar Toplamı Aktifi	13
Tablo 2. TÜFE Yıl Sonu Yıllık Değişimleri	32
Tablo 3. Üretici Fiyat Endeksi Ana Sektör Ağırlıkları	33
Tablo 4. Yİ-ÜFE Yıllık Değişimleri	33
Tablo 5. 1938-1945 Dönemi Fiyat Endeksleri	34
Tablo 6. 1950-1960 Fiyat Endeksleri (1938=100)	35
Tablo 7. 1960-1970 Fiyat Endeksleri (1938=100 ve 1967=100)	36
Tablo 8. 1970-1980 Fiyat Endeksleri (1967=100)	37
Tablo 9. 1980-1999 Fiyat Endeksleri (1987=100)	39
Tablo 10. 2002-2005 Yılları Enflasyon ve Büyüme Oranları	42
Tablo 11. Merkez Bankası Politika Araçları	43
Tablo 12. Yıllara Göre Kredi Hacmi ve Enflasyon Rakamları	44
Tablo 13. Yıllara Göre Kredi Hacmi ve Ekonomik Büyüme Rakamları	47
Tablo 14. Yıllara Göre Kredi Hacmi ve Para Arzı Rakamları	49
Tablo 15. ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları	61
Tablo 16. ARDL Sınır Testi Sonuçları.....	63
Tablo 17. ARDL(1.2.0.0.2) Uzun Dönem Tahmin Sonuçları	64
Tablo 18. ARDL Kısa Dönem Kat Sayı Sonuçları	65
Tablo 19. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları.....	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekiller 1. Aktif Banka Sayıları ve Türleri.....	11
Şekiller 2. Bankacılık Sektörü Toplam Varlık Dağılımı.....	14
Şekiller 3. Kredi Hacmi Yıllara Göre.....	21
Şekiller 4. Kredilerin Dağılım Oranları	22
Şekiller 5. Seçilmiş Sektörlerin Toplam Krediler İçerisindeki Payı	23
Şekiller 6. KOBİ Kredilerinin Gelişimi	24
Şekiller 7. Bireysel Kredilerin Gelişimi	25
Şekiller 8. İhtiyaç Kredilerinin Toplam Krediler İçerisindeki Payı.....	26
Şekiller 9. Kamu Bankalarının Toplam Bankacılık Sektöründeki Payı.....	27
Şekiller 10. 1991-1995 Yılları Türkiye Enflasyon ve Büyüme Oranları	40
Şekiller 11. GSYİH Yıllara Göre Gelişimi	45
Şekiller 12. M2 Para Arzı Yıllara Göre Gelişimi.....	48
Şekiller 13. Akaike Ölçütü	63
Şekiller 14. Cusum ve Cusumsq Grafikleri.....	65

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği.
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri.
ADF	:	Augmented Dickey-Fuller.
ARDL	:	Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Sınır Testi.
ATM	:	Otomatik Vezne Makinası
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
DİBS	:	Devlet İç Borçlanma Senedi.
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı.
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla.
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hâsıla.
İDT	:	İktisadi Devlet Teşekkülü.
İMF	:	Uluslararası Para Fonu.
KGF	:	Kredi Garanti Fonu
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler.
KDV	:	Katma Değer Vergisi.
KİT	:	Kamu İktisadi Teşebbüsü.
KGF	:	Kredi Garanti Fonu.
MKDO	:	Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı.
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖTV	:	Özel Tüketim Vergisi.
PP	:	Philips-Perron.
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği.
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu.
TÜFE	:	Tüketici Fiyat Endeksi.

TEFE	:	Toptan Eşya Fiyat Endeksi.
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu.
ÜFE	:	Üretici Fiyat Endeksi.
VECM	:	Vektör Hata Düzeltme Modeli.
VAR	:	Vektör Otoregresyon.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Giriş

Finansal piyasalarda rol alan bankalar çoğu gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de çok önemli bir yer edinmekte ve hem düzenleyici otoriteler hem de bu hizmeti satın alanlar tarafından dikkatle takip edilmektedir. Bankalar müşterilerinin istek ve ihtiyaçlarına önem vermekte, müşteriler ise tüketim ürünü olarak bankaların sundukları ürün ve hizmetleri yakından takip etmektedirler. Bankacılık tarihi boyunca hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler bu ürün ve hizmetlerin sunum şeklini ve hızını da yıllar itibariyle çok farklı şekillere taşımaktadırlar. Artık bilginin süratle yayıldığı günümüz dünyasında tüketim talepleri de çok hızlı bir şekilde değerlendirmeye alınmakta ve istenilen tür ve nitelikte talep sahiplerine ulaşmaktadırlar. Dijitalleşmenin çok yoğun yaşandığı bu yeni dönemde kredi talebi ve kredi arzı da hızlı bir biçimde artmaya başlamıştır.

Bankaların temel ürünü olan krediler çok farklı nitelikte amaçları yerine getirmek üzere çeşitli isimlerle adlandırılmaktadır. Ticari amaçla kullanılan, işletme ve yatırım kredisi şeklinde talep gören ürünler ticari krediler olarak isimlendirilirken, bireysel nitelikteki ihtiyaçları karşılamak için kullanılan kredilerde ihtiyaç, taşıt ve konut kredileri olarak adlandırılmaktadır.

Bankacılık tarihi boyunca yaşanan kredi genişlemeleri ve beraberinde oluşan makroekonomik sorunlar çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bunların özellikli alanlarda olanları ve genel tablo içerisinde yorumlananları mevcuttur.

Çalışmada 2006-2018 yılları arası dönem incelenmektedir. Bireysel tüketime yönelik olarak kullanılan ihtiyaç kredileri hacminin enflasyon, para arzı ve ekonomik büyüme değişkenlerinde nasıl etkiler yaptığı ekonometrik analizler vasıtasıyla yorumlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Serbest piyasa ekonomilerinde devletler merkez bankaları aracılığı ile piyasanın kötü giden gidişatını düzeltmek ve ekonomiyi dengede tutmak için bir takım önlemler almaktadırlar. Türkiye’de bu kararlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından bağımsız bir para politikası kurulu ile alınmakta ve bankaların da içerisinde bulunduğu finansal piyasaları önemli ölçüde etkilemektedirler.

Merkez bankaları para politikası araçları ile özellikle bankaların sundukları kredi hacmi üzerinde ciddi değişiklikler yaparak para arzını kontrol altında tutmaktadırlar. Bu yönüyle hem parasal genişlemeyi hem de bunun sonucunda yaşanacak olan enflasyonist süreci kontrol altına almayı yani fiyat istikrarı ve finansal istikrarı düzenlemeye çalışmaktadır.

Çalışmada tüm bu değişkenleri etkileyen dışsal faktörler göz ardı edilerek kredi hacminde meydana gelen değişmelerin ülke enflasyon, büyüme ve para arzı hacminde ne gibi değişimlere yol açacağı ekonometrik tekniklerle analiz edilecek ve açıklanmaya çalışılacaktır.

1.3. Araştırmanın Hipotezi

Ülke ekonomisi için finansal yapının gelişmesiyle birlikte tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi oranı artmaktadır. Bu artış ekonomik büyümenin sağlanması için oldukça önemlidir. Özellikle yaşanan finansal krizlerde bankacılık sektörünün vermiş olduğu krediler, krizden çıkışta ve ülkelerin üretim sürecinde çok kilit bir rol oynamaktadır. (Kamacı vd.,2017: 401).

Bu bağlamda çalışmada kredi hacmi, enflasyon, büyüme ve para arzı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın temel hipotezi ‘Kredi genişlemesinin enflasyon, büyüme ve para arzı üzerinde etkileri vardır.’ şeklinde oluşturulmuş olup hipotez eşbütünleşme ve nedensellik analizleriyle test edilmektedir.

1.4. Kısıtlamalar

Araştırmanın konusunun ve kapsamının çok çeşitli olması nedeniyle çalışma Türkiye’de bulunan kamu bankaları özelinde sınırlandırılmıştır. Türkiye’de bulunan üç kamu bankası olan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Anonim Şirketi, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı ihtiyaç kredisi verileri kullanılmıştır. Bu bankaların toplam kredi hacmi içerisindeki payı %36 gibi ciddi bir oranı temsil etmektedir. Kamu bankaları seçilmesinin bir diğer nedeni ise bu bankaların yürütme kanalıyla devletin sosyal politikalar doğrultusunda çiftçiye, esnafa ve bireysel müşterilere yönelik olarak sağladığı imkân ve avantajlara en hızlı tepkiyi veren bankalar olmasıdır.

Bireysel kredilerin toplam kredilerin %29’unu oluşturduğu ve bunların %12’sinin ihtiyaç kredilerinden oluştuğu Türkiye ekonomisinde, kamu bankaları ihtiyaç kredisi hacminin makroekonomik göstergelere katkıları çalışmada incelenecektir

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Finansal Piyasalar

Finans piyasaları, kar amacı güden kurum ve kuruluşlara aktiflerini büyütmek ve geliştirmek için ihtiyaçları olan fonların sağlandığı para ve sermaye piyasası araçlarının kullanıldığı piyasalar olarak bilinmektedir. Harcamaları sonunda ellerinde atıl parası kalan ekonomik birimlerin, yatırımları için daha fazla paraya ihtiyacı olan fon talep eden birimlerle karşılaştığı bu piyasalar da işlemler ya borç-alacak ilişkisi çerçevesinde ya da yatırımlara iştirak etme biçiminde gerçekleşmektedir.(Hatipoğlu,1978:100).

Finansal piyasaları farklı kriterlere göre bölümlendirmek mümkündür. Aşağıda daha fazla kabul gören sınıflandırmalara yer verilmiştir.

Finansal varlığın kullanıldığı yere göre; (Aydın,2013: 13).

- Borç piyasaları
- Öz sermaye piyasaları

Finansal aracın süresine göre;

- Para piyasaları
- Sermaye piyasaları

Finansal enstrümanın kaçınıcı kez alınıp-satıldığına göre;

- Birincil piyasalar
- İkincil piyasa

Geri ödemelerinin ne zaman yapılacağına göre;

- Nakit ya da spot piyasalar
- Vadeli piyasalar

Alınıp satıldığı ortamın koşullarına göre;

- Örgütlenmiş piyasalar (Organize Piyasalar)
- Örgütlenmemiş piyasalar (Organize olmamış piyasalar, tezgâh üstü piyasalar).

2.1.1.Borç Piyasası ve Öz sermaye Piyasası

İşletmelerin finansal piyasalardan fon sağlamalarının iki farklı yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemlerden ilki tahvil ya da ipotekli borç senedi ihracıdır. Bu ihraçlar senedin süresine göre kısa, orta ve uzun vadeli ihraçlar olabilmektedirler. Diğer yöntemse pay senedi çıkarmaktır. Kişi veya kurumlar herhangi bir firmanın hisse senedi payından bir birim alarak, o firmanın tüm aktifinden ve gelirinden bir birim elde edecek duruma gelmektedirler (Parasız, 2018: 78).

Finansal piyasalarda en fazla kullanılan finansman çeşidi firmaların borç alarak kendini finanse etmesidir. Borç finans kuruluşlarından elde edilebileceği gibi borçlanma araçları ihraç edilerek fon sahiplerinden de elde edilebilir. Borçlanma araçlarının iki temel niteliği, belirlenmiş bir ödeme süresinin ve faiz giderinin olmasıdır. Borç alanlar, vade sonunda anapara ve faizi tekrardan ödemekle yükümlüdürler. Borçlanmanın maksadına göre süreci uzun veya kısa vade şeklinde olabilmektedir. Bir şirketin yönetiminde söz sahibi olmak ve şirketin elde ettiği kazançtan pay almak isteyen yatırımcılar özkaynak piyasasından hisse senedi alımı yapmaktadırlar.(Aydın,2013: 13).

2.1.2.Para Piyasaları ve Sermaye Piyasaları

Para piyasaları denildiğinde akla ilk gelen kavram paranın el değiştirdiği piyasalar olarak anlaşılmaktadır. Hâlbuki gerçek tanım vadesi bir yıla kadar olan menkul değerler ve krediler için arz ve talebin gerçekleştiği piyasalardır. Yakın bir tarihte paraya dönüşecekleri için bunlar likiditeleri çok yüksek değerlerin olduğu piyasalardır. Sermaye piyasaları ise uzun vadeleri olan ve yatırımcıların fon taleplerini uzun vadeli yatırım yapmak isteyenlerden aldığı piyasalardır (Parasız, 2018: 80).

Firmalar çoğunlukla kısa vadeli aktiflerini finanse etmek ve kısa vadedeki harcamalarını karşılamak için para piyasalarından, orta ve uzun vadeli aktiflerini finanse etmek amacıyla da sermaye piyasalarından fon temin etmektedirler. Sermaye piyasaları kanalıyla elde edilen fonlar genellikle uzun vadeli varlık yatırımlarında kullanılmaktadırlar. Küresel ekonomilerde sermaye piyasaları özellikle yatırımcılar için çok önemli bir aktör olmaktadır. Bu piyasaların verimli bir şekilde işleyerek ülke ekonomisine katkı sağlamaları ülkeler için çok önemli bir husus olmaktadır (Aydın,2013: 14).

2.1.3.Spot Piyasa-Vadeli Piyasa

Finansal araçların tesliminin ve ödemesinin aynı anda yapıldığı piyasalar spot piyasa olarak tanımlanmaktadır. Vadeli piyasalar ise daha önceden nitelikleri belirlenmiş ve anlaşılmış

olan fiyattan işlemlerin yapıldığı piyasalardır. İleriki bir tarihte doğabilecek risklerden kaçınmak isteyen yatırımcılar vadeli işlem piyasalarından fon temin etme yolunu seçmektedirler. Forward, futures, opsiyon ve swap gelecekte yerine getirilmesi gereken sözleşmeler olarak vadeli işlem piyasalarında yapılan işlemlere örnek olarak gösterilebilirler (Korkmaz vd., 2017, 738).

2.1.4. Organize Piyasa-Organize Olmayan Piyasa (Tezgâh üstü piyasalar)

Örgütlenmiş piyasa belirli kurallar çerçevesinde üyelerinin, alınıp satıldığı yerlerin ve hiyerarşisinin belirli olduğu ve esasen belirli bir mekânın bulunduğu piyasalardır. Bu piyasalarda fiziki bir yerin yani mekânın olması şarttır. Bu tür piyasalara en iyi örnek kuşkusuz borsalar olmaktadır. Diğer türlü böyle mekânlardan ayrı olarak fonların alınıp satıldığı belirli bir kuralı olmayan piyasalar ise örgütlenmemiş (Tezgahüstü piyasalar) piyasalar olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2017: 9).

Örgütlenme durumuna göre piyasalar ikiye ayrılmaktadırlar. Örgütlenmiş piyasalarda yatırımcıların finansal araçlarla ilgili bilgilere ulaşma imkânı daha kolay ve hızlı olmaktadır. Çok sayıda işlem gören kişilerin olduğu bu piyasalarda rekabet koşulları da daha elverişli olmaktadır. Bu sebepten örgütlenmiş piyasalarda fiyat daha objektif olarak belirlenmektedir. Organize olmamış piyasalarda finansal varlıkların fiyatları belirli kurallar çerçevesinde oluşmaz. Bu şekildeki piyasalarda alım satım yapanlar bilinmediğinden işlemlerde şeffaflık riski bulunmaktadır. Tüm bunların yanında yüksek risk ile çalışan kurumsal olmayan firmaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarını karşılamaları bakımından bu piyasalar önemli bir işleve de sahip olmaktadır (Aydın, 2013: 16).

2.1.5. Birincil Piyasa-İkincil Piyasa

Finansal varlıkların ilk kez alınıp satıldığı piyasalara birincil piyasalar adı verilmektedir. Bu işlem sonucunda fon finansal varlığı alandan, finansal varlığı satan tarafa geçmektedir.

Daha önceden satılan bir finansal varlığın tekrardan hak sahibi tarafından piyasalarda işlem görmesi ise ikincil piyasa tanımını ortaya çıkarmaktadır (Aydın, 2013: 17).

2.2. Bankacılık Sektörü

Finansal piyasanın döngüsü fon ihtiyacı olanlara hızlı, etkin ve uygun fiyattan fon sağlamak üzere kurulmaktadır. Bankalar finans sektöründe aracılık işlevini gören en büyük ve etkin kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bankalar kar maksimizasyonu gayesiyle işlem yapan aracı kuruluşlardır. Finansal piyasalar ekonominin diğer sektörleriyle kıyaslandığında yürütme organının geniş çaplı düzenlemeler yaptığı bir sektördür. Bankalar da bu düzenlemeler

ışığında işlemlerini yapmaktadırlar. Bankacılık sektörü, içerisinde yer aldığı piyasanın faaliyetlerini etkileyen arz ve talepteki değişime karşı son derece hassas olan ve yeniliklere anında uyum sağlayan bir sektör olarak yapılanmaktadır. Devletin yaptığı düzenlemeler yanında, finansal inovasyonlar, bilgi teknolojisinin sağladığı imkânlar küresel boyutta ödünç verenler ile ödünç alanlara çok çeşitli fırsatlar sunarak piyasanın oluşmasını sağlamaktadırlar (Türkiye Bankalar Birliği, 2012).

2.2.1. Bankacılıkta Değişen Pazarlama Anlayışı

Bilgi teknolojisindeki süratle gelişen unsurlar farklı aracı hizmetlerin doğmasına neden olmuşlardır. Bankalar klasik borçlanma araçlarından farklı olarak finansal yenilikler ile farklılaştırılmış ürünlerini de ihtiyaç sahiplerine sunmaktadırlar. Bankalar müşterilerine sundukları yeni finansal ürün ve hizmetler ile finansal işlemler için harcadıkları giderleri azaltarak daha fazla gelir elde etme imkânına kavuşmuşlardır(Türkiye Bankalar Birliği, 2012).

Bankalar hâlihazırdaki hizmetlerin iyileştirilmesi veya yeni ürünlerin piyasaya aktarılmasında müşteri istek ve ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak en etkin şekilde bu ürün ve hizmetleri müşterilerine kavuşturmaktadırlar. Bunun yanında hizmetin kazancı aynı hizmet için katlanılan maliyetleri karşılamalıdır. Sunulan banka ürünlerinde farklı özelliklerinin bulunması, bankaların bunları pazarlamasında değişik satış plan ve stratejileri izlemelerini zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede hizmet; bir etkinliğin ana maksadına ve müşteri taleplerine göre şekillenmek zorundadır. Hizmetlerin temel nitelikleri; soyut olmaları, heterojen olmaları, üretildiği anda tüketime sunulmaları ve depolanamamalarıdır. Müşteri merkezli pazarlama teknikleri ile beraber hizmetlerin niteliklerinden çok, hizmetin sunumu ve sunulduğu ortam şartlarını içine alan hizmet pazarlaması kavramı öne çıkmıştır. Bu sebeple yeni pazarlama anlayışının anahtar kelimeleri; pazarlama ortamı, süreç yönetimi ve katılan aktörler olmaktadır. Müşteriler seçecekleri bankanın hizmetleri ve kalitesi ile ilgili bazı emareler aramaktadır. Fiziksel ortam da hizmetler ile ilgili ipuçlarını vermesi açısından oldukça verimli bir kaynaktır. Fiziki çevre şartları; müşterilerin hizmet kullanım öncesi, sonrası ve hizmeti tekrar satın almalarında etkili olmaktadır. Fiziksel ortam; müşteriler kadar banka görevlilerine de ciddi etki yapmaktadır. Personelin mutluluğu, verimliliği ve işine odaklanmasında çalışma ortamının önemli bir rolü vardır. Bu sebepten fiziksel ortam hem müşterilerin hem de çalışanların gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmelidir.

Şubeler, müşterilere doğrudan hizmet verilmesinin en basit çeşididir. Müşterilere ulaşmada en etkili kanal olan şubelerde daha etkili diyaloglar kurulabilmekte ve müşteri davranışına göre hizmet sunumu ayarlanabilmektedir. Bu avantajlarının yanında şubeler, banka

yönetimleri için maliyet kalemleridir. Bina belirlenmesi, kiralaması, eşyalarının alımı, reklâm, tanıtım ve sistemi kurulumu gibi kalemler yüksek maliyeti olan giderlerdir.

Tüm bankaların dijital olma yolunda kendi organizasyon durumlarına göre aksiyon aldığı çağımızda, mobil teknolojinin buna sağladığı katkı ile dijital bankacılık artık altın çağı yaşanmaya başlamıştır. Önümüzdeki 10 yıla kadar ise bu duruma adapte olamayan hiçbir finans kuruluşunun aramızda olamayacağı anlaşılmaktadır (Balaban, 2019: 1).

2.2.2. Bankacılıkta Gelişen Teknoloji

Önceleri sadece klasik yöntemlerin kullanıldığı bankacılık alanında 1960'lı yıllardan sonra teknolojik ürün ve hizmetler kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihten sonra hızla artan yenileşme süreci günümüz dünyasına gelindiğinde bir zaruret haline gelerek “dijital bankacılık” olarak isimlendirilen yeni bir dönemi başlatmıştır. Artık finansal olarak gerçekleşen her türlü iş ve işlemler somut olarak paraya ihtiyaç duyulmaksızın gerçekleşir hale gelmiştir. Günümüz dünyasında yeni teknolojileri en verimli bir şekilde kullanıma sokan sektörlerden birisi olan bankacılık sektöründe bu rekabetin kaçınılmaz bir şartını oluşturmaktadır. Ticari işletmelerin ve bireylerin isteklerine etkili ve hızlı şekilde cevap verebilmek, rekabetin kıyasıya yaşandığı sektörde pazar payını arttırabilmek, maliyet avantajlarıyla rakiplerine fark atabilmek en önemli kriterler haline gelmektedir (Işın, 2010: 107-120).

2.3. Türk Bankacılık Tarihi

Türk bankacılık tarihi 6 ana dönemde incelenmektedir.

2.3.1. Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1932)

Kurtuluş savaşından sonraki süreçte dağılan ülke ekonomisini düzeltmek amacıyla toplanan İzmir İktisat Kongresinde, katılımcı ticaret ve sanayi guruplarının da talebiyle tamamen yerli bir finans kuruluşuna ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın da emriyle ülke genelinde tüm sektörlerle hitap edecek bankalar kurulması için çalışmalara başlanmıştır (Kına, 2018: 9).

Bu kapsamda açılan ilk banka, 1924 yılında devlet-özel ortaklığıyla kurulan ve amacı sınai ve ticari işletmelere fon sağlamak olan Türkiye İş Bankası'dır. Kongre katılımcılarının talebi üzerine sanayi ve madencilik kuruluşlarının finansmanı için kurulan bir diğer banka ise 1925'te kurulan Sanayi ve Maadin Bankası'dır. Tarım sektöründe Osmanlıdan bu yana faaliyet gösteren Ziraat Bankasının hitap ettiği çevrede genişletilmiş ve sermayesi de arttırılarak tüm kesime kredi veren milli bir banka haline getirilmiştir (Kumru, 2018: 22).

1930 yılında Türk bankacılık sektörü açısından büyük bir adım niteliğinde olan karar alınmış ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 3 Ekim 1931 de, 1715 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile resmen faaliyetine başlamıştır (Çelik, 2019).Merkez bankasının kurulmasıyla birlikte 1863 yılında kurulan ve Bank-ı Osman-i Şahane(Osmanlı Bankası) olarak bilinen İngiliz-Fransız ortaklığı olan ve devletin haznedarlığını da yapan bankanın görevi son bulmuştur (TCMB, 2019).

2.3.2. Milli Bankalar Dönemi (1933-1944)

Tarımın ülke ekonomisine hâkim olduğu ve sanayinin istenilen gelişmeyi sağlayamadığı bu dönem ülkenin büyüme seyrinde görülen negatif etkiyle beraber devletin koruyucu el olarak politikalarını geliştirdiği bir dönem olarak akıllarda kalmıştır. Özellikle 1929 büyük ekonomi buhranının da etkisiyle ülkede sanayinin itici gücü olması beklenen bankaların birçoğu kapanmak zorunda kalmıştır. Devlet eliyle sanayileşmenin sağlanması amacıyla özel yasalara tabii bankaların bu dönemde kurulduğunu görmekteyiz (Çelik, 2019: 18).

Bu süreç kapsamında ise sırasıyla 1933 yılında sınai kalkınmayı desteklemek amacıyla Sümerbank kurulmuş. Yine aynı yıl yerel yönetimleri kalkındırmak ve katkı sağlamak amaçlı İller Bankası faaliyete geçmiştir. 1937 yılında çeşitli liman işlerini yürütmek ve deniz ticaretini canlandırmak amaçlı Denizbank ve 1938 yılında küçük esnaf ve zanaatkâra fon sağlanması amacıyla Halk Bankası kurulmuştur (Yetiz, 2016: 111).

2.3.3. Özel Bankalar Dönemi (1945-1959)

Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında finansal anlamda yeniden güçlenme dönemi başlamış ve bu dönem devletin de özel teşebbüslere uygun ortam hazırlamasıyla özel bankalar dönemi olarak adlandırılmıştır (Kına,2018: 15). Kredilere talep toplamak amacıyla reeskont oranları düşürülmüş, İktisadi Devlet Teşekküllerinin finansmanı Merkez Bankası aracılığı ile sağlanmış ve emisyon hacmi genişlemiştir. Bu gibi araçlarla yürütülen ucuz para politikası (parasal genişlemeyle beraber kredi maliyetlerinin azaltılması) ekonomik verimliliği arttırmış ve ticaretin gelişmesine sebep olmuştur. 1950 ile 1960 arasını kapsayan bu dönemde, bankalar arası birleşmelerde dâhil toplamda 30 yeni banka kurulmuştur (Başar vd., 2006: 29).

2.3.4. Planlı Dönem (1960-1979)

1950’li yılların sonunda yürütülen liberal politikaların başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından devlet ekonomik faaliyetlerini 5’er yıllık kalkınma planları dâhilinde yürütmeye başlamıştır. Devletin ekonomi alanında sıkı, kuralcı ve plan dâhilinde işler yaptığı bu döneme

'Planlı Dönem' adı verilmektedir. Verilecek kredi miktarından alınacak komisyonlara kadar birçok şeyin devlet tarafından belirlendiği o dönem ortamında hâlihazırdaki bankalar sadece şube sayılarını artırarak kar elde etme hedefi gütmekteydi. Bu dönemde bankalar sadece devletin kalkınma planlarında gerekli gördüğü alanları fonlamakta işlevlerini yerine getirebilmekteydi. Bu dönemde devlet yeni banka kurulmasına da özel durumlar hariç izin vermemiştir (Çelik, 2019: 21).

2.3.5. Serbestleşme Dönemi (1980-1999)

Devlet eliyle yapılan kalkınma planlarının etkisiz olduğu 70'li yılların sonuna doğru anlaşılmiş ve bozulan ödemeler dengesiyle iyice kötüye giden ekonomi için yeni bir politika gereği ortaya çıkmıştır. Serbestleşme hareketi tam da bu dönemde dönemin hükümeti tarafından da kabul görmüş ve uygulamaya konulmuştur. Fiyatların serbest piyasada belirlendiği bu dönemde piyasada rekabet ortamı tekrar oluşmuştur. Oluşan bu rekabet ortamıyla yurt dışından da kaynak bulabilir hale gelen bankaların aktifleri 4 kat, toplam kredileri 2 kat, mevduat hacmi ise 6,6 kat artmıştır. Yeni dönemde yabancı bankaların da ülke içerisinde faaliyette bulunmasına izin verilmiş ve piyasa daha da canlı bir hale getirilmiştir (Kumru, 2018: 27).

2.3.6. Krizler ve Yeniden Yapılandırma Dönemi (2000-2010)

Milenyum çağıyla ülkemizde yaşanan bankacılık krizi gerçek anlamda biriken yapısal sorunların patlaması niteliğindedir. İstikrarsız büyüme trendi, kamu kesimi borçlanması, yüksek enflasyon düşük tasarruflar, yüksek reel faiz, rekabeti bozucu unsurlar, görev zararlar gibi birçok faktörün sebep olduğu bu kriz küreselleşen finans piyasamızda köklü çözümlerle ortadan kalkabilecek bir hal almıştı (Çelik, 2019: 24). 2000 Krizi Türkiye ekonomisinde bankacılık sektörünün yeniden yapılanmasına neden olmuştur.

Krizi tetikleyen bankaların her yılsonunda yaptıkları gibi 2000 yılı sonunda da bilançolarındaki açık pozisyonları kapatmak için yaptıkları likidite arayışları olmuştur. Bu dönemde bankalar açıklarını kapatmak ve döviz alabilmek için aceleci davranmışlar bu durum ise piyasa faizlerinin haddinden fazla yükselmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler ellerinde yüklü miktarda DİBS (devlet iç borçlanma senetleri) bulduran bankaları zor duruma sokmuştur. Nedeni ise faiz artışlarının bankalarda bulunan menkul kıymetlerin değerini azaltmasıdır. Tüm bunlar değeri düşen hazine kâğıtlarının ikinci el piyasada işlem hacminin düşmesine de yol açmıştı. Finansal boyutta başlayan bu kriz reel kesimi de etkilemeye başlayınca 2001 Şubat ayında yaşanan kriz Türkiye Cumhuriyetinin yaşadığı en büyük kriz olarak tarihe geçmiştir.

Ekonomik istikrarın tekrardan temini için bankacılık sektörünün yeniden düzenlenmesi zorunlu bir durum haline almıştır. Sermaye oranı güçsüz olan bankalar TMSF ye devrolmuş diğer bankalardan da sermayelerinin güçlendirmeleri istenmiştir. Krizin nedenlerinden olduğu düşünülen yönetim zafiyetlerinin giderilmesi içinde yeni düzenlemeler getirilmiştir. Hazinesin Merkez Bankası tarafından fonlanması uygulamasına da son verilmiş olup kamuya finansman sağlanması olayı yasaklanmıştır. Bağımsız bir hale getirilen Merkez Bankasına geniş yetkiler verilmiş, kamu ve özel sektöre yeni gelir politikaları getirilmiş ve saydam bütçe yönetimi gibi uygulamalarla köklü çözümler yolunda birçok adım atılmıştır. Toparlanma süreci boyunca banka, şube ve personel sayılarında azalmalara gidilmiştir (Öniş, 2009: 409-432).

2.4. Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış

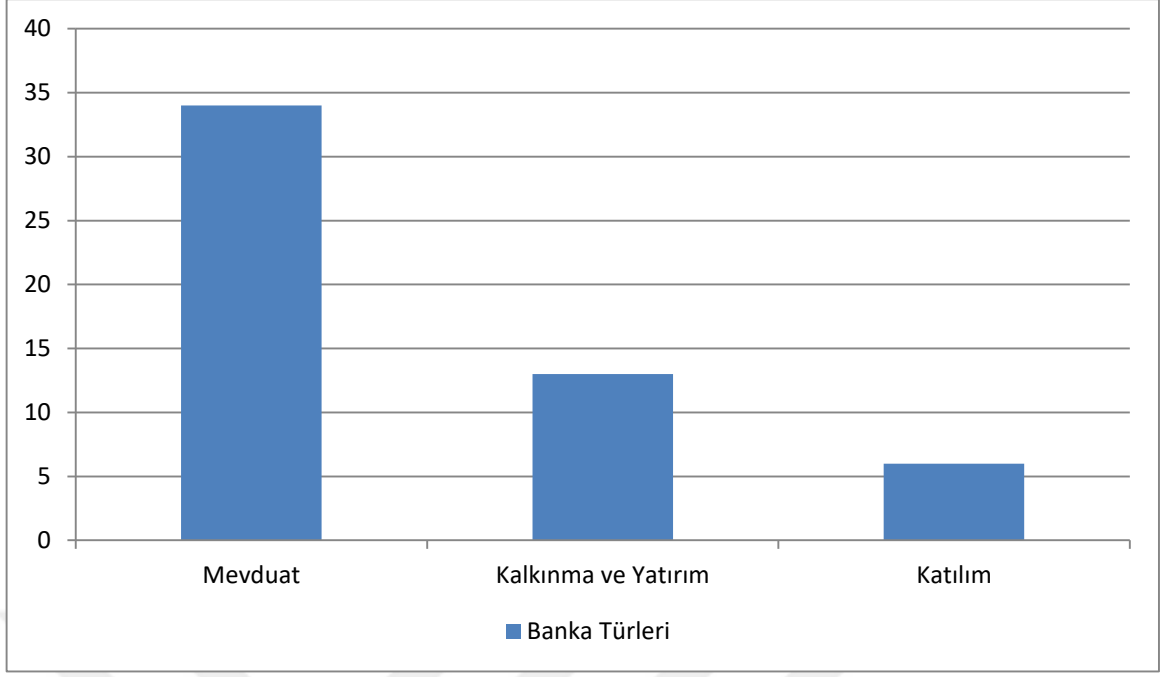
Fon fazlası olanlardan fon talep edenlere doğru bir akışın sağlanmasına aracılık eden bankalar finansal sistemin en önemli aktörleridir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bankalar sadece finansal anlamda mikro işlemlerin dışında ülke ekonomisine ve makro iktisadi politikaların sahada uygulanmasında önemli göreve sahip aktörlerdir. Tasarruflar ve yatırımlar arasında değişim sistematik biçimde bankalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bankacılığın gelişmesi ve büyümesi ekonominin de gelişmesi ve büyümesinde rol oynadığını göstermektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde diğer sektörlerin başarısı büyük ölçüde bankacılık ve finans sistemindeki doğru işleyişe bağlıdır (Yetiz, 2016: 112).

Türk bankacılık sektörü serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, serbestleşme ve dışa açılımında etkisiyle çok daha karlı bir alan haline gelmiş ve yurtdışından gelen sıcak paralarında etkisiyle daha etkin işleyen ve daha karlı bir sektör haline gelmiştir. Bu hızlı büyüme grafiği zaman zaman yaşadığımız ekonomik krizlerle, 1994 ve 2001 de olduğu gibi, zarar görse de yapılan reformlar ve yürütülen politikalar sayesinde kısa sürede toparlanma sürecine girmiştir. Hala yabancı yatırımcıların gözdesi olan ülkemiz bankacılık sektörü yüksek karlılığını tüm dünya özelinde devam ettirmektedir (Akgül ve Başkır, 2013: 50).

2.4.1. Türkiye’de Aktif Banka Sayıları ve Türleri

Bankacılık sistemimizde Mart 2019 verilerine göre 34 mevduat bankası, 13 kalkınma ve yatırım bankası ve 6 adet katılım bankası olmak üzere toplam 53 banka hizmet vermektedir (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, 2019).

Şekil 1. Aktif Banka Sayıları ve Türleri

Kaynak: BDDK, 2019.

Mevduat, tasarruf sahiplerinden belirli bir süre sonra tekrar verilmek üzere alınan fonlar olarak tanımlanmaktadır. Bu fonları serbest piyasa içerisinde toplamak ve tekrardan fon talep edenlere kullanırmak görevi 5411 sayılı bankacılık kanununa göre ticari(mevduat) bankalara ve katılım bankalarına verilmiştir. Bu sebepten mevduat bankaları ülkemiz genelinde de en fazla adede sahip fon sahiplerine karşılık olarak faiz bedelinin ödendiği kurumlar olarak tanımlanmıştır. Bunlardan kamu sermayesi ile kurulanlara kamu bankası, özel sektör sermayesi ile kurulanlara ise özel bankalar adı verilmektedir (Kanipek, vd., 2015). Ülkemizde hali hazırda mevcut 34 adet mevduat bankası bulunmaktadır (BDDK, 2019).

Özellikle kısa vadeli mevduat toplamada ve kredi vermede uzmanlaşmış olan bankalar, sanayi işletmelerin ve Kobilerin de finansman ihtiyaçlarını gidermede başvurdukları en önemli kuruluşlardır. Ayrıca bu bankalar yarattıkları parasal hacimle kaydi para sürecine de olumlu katkı sağlamaktadırlar (Çelik, 2019: 6).

Özel şirketlerin ve devlet kurumlarının uzun vadeli fon ihtiyacını karşılayan, bankacılık ürün ve hizmetlerinin bir kısmını sunan, yaptığı özel işlemlerden belirli orandan komisyon alan banka türüne ise yatırım bankaları adı verilmektedir. Mevduat toplama yetkileri ve çok fazla şubeleri bulunmayan bu bankalar kaynaklarını hisse senedi ve tahvil ihracı gerçekleştirerek toplamaktadırlar. Ayrıca yatırım bankalarının sermaye piyasası yoluyla müşterilerin tasarruflarını yatırıma yönlendirmek gibi bir fonksiyonları da bulunmaktadır (Şakar, 2000: 20).

Kalkınma bankaları özellikle sermaye açığı bulunan gelişmekte olan ülkelerde girişimcilere fon sağlamak ve aynı zamanda yatırımlar için gerekli teknik altyapıyı oluşturma noktasında girişimcilere yardımcı olan bankalar olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilerin temel sanayi kollarına yatırım yapmalarına olanak sağlayan bankalardır (Ertuna, 1982: 121).

Yatırım bankaları, uzun vadeli fon sağlamak için menkul kıymet ihraç eden kurumlarla, tasarruflarını uzun vadede değerlendirmek isteyen yatırımcıları bir araya getiren aracı bir kuruluş görevi üstlenen bankalara denilmektedir. Yatırım bankaları piyasada önemli finansal varlıkların oluşmasında ve yatırımların güven içerisinde gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bu nedenle yatırım bankalarının gelişmesi sermaye piyasalarının gelişmesi için önemli bir faktör ve tetikleyici bir güç niteliği taşımaktadır (Canbaş ve Doğukanlı, 2007: 240).

Katılım bankaları ise işlevleri itibariyle bankalara benzemekle beraber fonksiyonlarını faize duyarlı olan müşteri kesimine hitap edecek şekilde kurulan kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde katılım bankaları 1983 yılında alınan kararla beraber faaliyete geçmiştir. 5411 sayılı bankacılık kanunu bu bankaların çalışma prensiplerini de büyük ölçüde diğer bankaların çalışma şartlarıyla aynı tutmuştur (Takan ve Acar, 2018: 59).

2.4.2. Bankacılık Sektörü Toplam Aktif Büyüklüğü

2009- 2019 dönemleri arası bankacılık sektörü aktif büyüklük itibariyle günden güne büyümüş ve GSYH büyüklüğüne oranı da giderek artan bir grafik izlemiştir. 2019 yılı itibariyle toplam aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %7 artış göstermiştir.

Tablo 1. Mart 2019 Bankalar Toplam Aktifi

VARLIKLAR	Tutar(Milyar TL)	Yüzde Değişim(%) Bir Önceki Yıla Göre
NAKİT VE NAKİT BENZERİ KALEMLER*	467	13,3
ZORUNLU KARŞILIKLAR	164	3,7
KREDİLER	2.518	5,2
TAKİPTEKİ ALACAKLAR(Brüt)	106	10,1

MENKUL DEĞERLER	531	11,1
DİĞER AKTİFLER	459	8,2
TOPLAM AKTİFLER	4.139	7,0

Kaynak: BDDK, 2019.

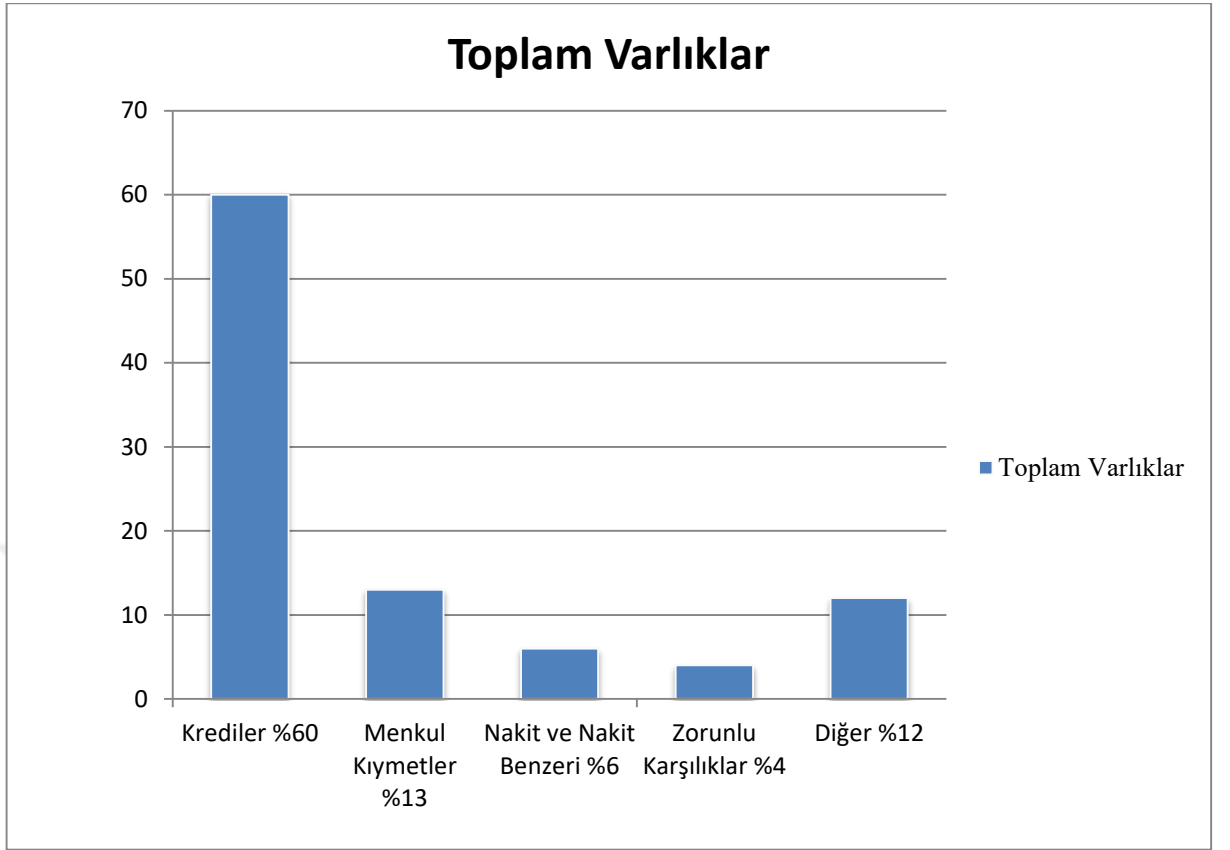
Bankacılık sektörü bilanço verilerine göre en fazla oransal artış nakit ve nakit benzeri kalemlerde olurken, oransal olarak en az artış ise zorunlu karşılıklarda görülmektedir. Türk Bankacılık Sektörünün aktif büyüklüğü Mart 2019 döneminde bir önceki yılsonuna göre %7,0 artarak 4.139 milyar TL olmuştur. Tablo 1’ de gösterilen kalemlerden nakit; Merkez Bankası, para piyasası ve bankalardan alacak kalemlerinin toplamından oluşmaktadır (BDDK, 2019). Tablo 1 yorumlandığında, nakit ve nakit benzeri kalemler 467 milyara, zorunlu karşılıklar 164 milyara, krediler 2518 milyara, takipteki alacaklar(brüt) 106 milyara, menkul değerler 531 milyara, diğer aktifler 459 milyar TL olmuştur. Bu aslında bankacılık sektörünün dinamik bir şekilde büyümeye devam ettiğinin ve Türkiye hasılasında özellikle aktif büyüklük olarak önemli bir yer teşkil ettiği anlamına gelmektedir. Gelişmekte olan ülkeler bazında incelendiğinde bu büyüme ivmesi aslında sektörün karlı ve büyük bir sektör olduğunu göstermektedir.

2.4.3. Bankacılık Sektörü Toplam Varlıkların Dağılımı

BDDK’nın 2019 yılı verilerine göre bankacılık kesiminde toplam varlıkların %60’ı kredilerden oluşmaktadır. Bu varlık pastasında menkul kıymetlerin payı %13 olarak gerçekleşirken zorunlu karşılıkların payı ise %4 olarak kayıtlara geçmiştir.

Yabancı para kredilerin toplam krediler içerisindeki payı %40 olarak saptanmıştır (BDDK, 2019). Tüm bu veriler ışığında anlaşılmaktadır ki; krediler bankacılık sektörünün ana faaliyet alanı ve bankalarında varlıklar içerisindeki en büyük kalemdir. Bu yüzdendir ki bankalar en fazla gelirlerini krediler karşılığında almış olduğu faiz gelirleriyle kaydederler. Menkul kıymet başlığı altında incelenen kısım ise bankaların kamu kesimi ve özel kesim tahvil ve bonolarından oluşmaktadır. Bu oran 2019 yılı itibariyle toplam varlıkların %13 lük kısmını oluşturmaktadır. Tüm bu sınıflandırmalara dâhil olmayan grup ise bankaların diğer sahip olduğu varlıkları gösteren dilimdir ki bu da 2019 yılı verilerine göre %12 gibi bir orandadır.

Şekil 2. Bankacılık Sektörü Toplam Varlık Dağılımı.

Kaynak: BDDK, 2019.

2.5.Kredinin Tanımı

En çok kabul gören tanımlamalara göre kredi, satın alma gücünün mal veya hizmet alımına veya likidite ihtiyacına esas teşkil etmek üzere, yer değiştirmesi kavramıdır. Başka bir açıklamayla ise mevcut bir kredibilitenin vade sonunda tekrar geri alınmak suretiyle belirli bir bedel karşılığında verilmesidir (Takan ve Acar, 2018: 141).

Türkçemize ‘Saygınlık, İtibar ve Güven’ manalarına karşılık gelen İngilizce kökeni ‘Credit’ olan kelimedenden türetilmiştir. Kredi bir bankaya nakit ve nakit dışı kredi talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişilere, kanunlar ve banka mevzuatları kapsamında, belirli limitler

dâhilinde teminat olarak ya da açık teminatlı olarak verilen kullanım hakkıdır (Vurucu ve Arı, 2017: 279).

Yukarıda sayılanlara ek olarak, yatırım ve kalkınma bankalarının finansal işlemleri sonucu sağladığı fonlar ile katılım bankalarının tüm katılım işlemleri neticesinde sağlandıkları finansmanlar bu kanun kapsamında kredi sayılmaktadır (Parasız, 2018: 227).

Bankaların en temel görevi kredi vermek ve bunlardan faiz getirisi elde etmek olarak tanımlanmaktadır. Mevduat olarak topladıkları fonları müşteri istek ve ihtiyaçlarına göre uygun oran, vade ve teminat yapısında kredi olarak ödünç veren bankalar bunun karşılığında ise faiz getirisi elde ederler. Özel veya kamusal nitelikteki tüm kurum ve kuruluşların her çeşit ihtiyaçlarını karşılama faaliyeti bankaların temel işlevlerindedir. Tüm bu faaliyetleri ile bankalar devletlerin para ve kredi politikalarına da destek verirler (Takan ve Acar, 2018: 2).

2.6. Kredinin Unsurları

Kredinin vade, güven ve risk olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır.

-Vade(Zaman): Krediyi kredi yapan en önemli unsur vadedir. Bankaların sağladıkları itibar unsuru önceden belirlenmiş zaman sonunda geri verilmesi gerektiğinden kredide vade çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkar. Zaten bu itibardır ki vadesiz bir işlemin kredi vasfı olamaz (Takan ve Acar, 2018: 141).

-Güven(İtimat): Sağlanan kredinin belirli bir vakit sonrasında ödeneceğine inanılması sağlanan fonlama işleminin güven unsurunu oluşturur ki bu da aynen vade unsuru gibi çok mühim bir unsur olmakla birlikte kredinin sağlıklı bir işlem doğurmasında da en önemli ana kriterdir. Güven unsurunun son bulması halinde kredi tehlikeye düşecektir. (Parasız, 2018: 228).

-Risk(Teminat): Kredi lehtarının fona ulaşmasından sonra finans kuruluşu için risk adını verdiğimiz kavram doğmuş olmaktadır. Risk çeşitleri piyasa riski, kur riski, ekonomik konjonktürden kaynaklı riskler ve en nihayetinde kredi sahibinin kendi iç dinamiklerinden oluşan risklerdir. Kredi lehtarının finans kurumundaki risk durumuna göre ise teminat yapıları ve seçenekleri oluşturulmakta ve buna göre aksiyon alınmaktadır (Kavcıoğlu, 2003: 16).

-Gelir: Kredi bankaların aktifinde yer alarak bankaların gelir sağladıkları kalemdir. Fonların ihtiyaç sahiplerine belirli süreler boyunca ödünç verilmesi sonucu sağlanan faiz gelirleri bankaların en önemli gelirleridir

2.7. Kredi Çeşitleri

Kredi çeşitleri nitelikleri açısından krediler, vadeleri açısından krediler, teminatları açısından krediler ve veriliş amaçları açısından krediler olarak 4 ana başlıkta incelenmektedir.

2.7.1. Nitelik Açısından Krediler

Nitelikleri açısından krediler parasal bir değer olarak likit bir şekilde hesaba geçirilen krediler ve teminat vermek şeklinde gayrinakdi krediler olarak iki farklı şekilde gerçekleşmektedir.

2.7.1.1. Nakdi Krediler

Kullanım oranları ve bilinirlik açısından diğer kredi çeşitlerine göre önde olan nakdi kredilerde fon ihtiyacı olan kişilere nakit olarak kullandırım yapılır. Ülkelerin kendi para cinsinde olabileceği gibi başka ülke para cinslerinde de kullandırım yapılabilir. Genellikle harcamaları gelirlerini aşan bireylerin yöneldiği bu kredi türünde talep sahiplerine ek satın alma gücü kazandırılır. Bu ek faydanın bedeli olarak ise fon arz eden kuruma faiz ve komisyon gibi bedeller önceden belirlenmiş vade sonunda anaparaya eklenmek suretiyle geri ödenir (Köroğlu, 2018: 45).

Nakdi kredilere örnek olarak rotatif kredi, spot kredi, taksitli kredi, kredili mevduat hesabı ve döviz kredileri gösterilebilir (Ziraat Bankası, 2019).

2.7.1.2. Gayri Nakdi Krediler

Kredinin unsurlarından olan 'güven' faktörünü tesis etmek ve bir nevi işi yüklenenlerin işi aldıkları tarafa bir garantör göstermeleri gereken hallerde kullanılan kredi türüdür. Bankaların saygınlığını kullanarak üzerine alınan edimi yerine getirmemesi durumunda bundan doğacak zararların banka tarafından karşılanacağını yazılı bir belge ile karşı tarafa vermek şeklinde yapılan işlem bu kredilerin işleyişidir. Söz konusu kredi türünde asla nakit olarak bir fon sağlanması söz konusu değildir. Bankalar bu kredi türünde faiz yerine komisyon ve ücret olarak işleyişlerini yerine getirirler (Aydın, 2017: 9).

Gayri nakdi kredi türleri ise teminat mektupları ve referans mektuplarıdır (Ziraat Bankası, 2019).

2.7.2. Vade Açısından Krediler

Vadeleri açısından krediler 3'e ayrılmaktadır.

2.7.2.1. Kısa Vadeli Krediler

Vadesiz veya vadeleri 12 aya kadar olan kredilerdir. Kısa vadeli bir döngüye sahip olmaları nedeniyle nispeten daha düşük faiz oranlarına sahiptirler. Daha çok kişilerin veya işletmelerin kısa vadeli nakit ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılırlar (Takan ve Acar, 2018: 143).

2.7.2.2. Orta Vadeli Krediler

Vadeleri 1 yıl ile 5 yıl arasında olan kredilerdir. İhtiyaç kredileri gibi tüketim harcamalarının finansmanında çoğunlukla kullanılan kredi türleridir. Vade uzunlukları açısından esasen çokta kısa olmayan bu kredilerde bankaların geri ödenmeme riskini de hesaplayarak riski düşük müşterilerine yönelmesi gerekir (Köroğlu, 2018: 47).

2.7.2.3. Uzun Vadeli Krediler

Vadeleri 5 yıldan daha uzun olan kredilerdir. Bu tarz kredilerin geri dönüşleri daha uzun bir zaman dilimini kapsadığı için, ülkedeki diğer değişkenlerde hesaba katıldığında daha fazla risk unsuru taşıması sebebiyle bu kredilerin faiz oranlarının daha yüksektir (Köroğlu 2018: 48).

2.7.3. Teminatları Açısından

Teminatları açısından krediler 2'ye ayrılmaktadır.

2.7.3.1. Teminatsız Krediler

Herhangi bir teminata gerek duyulmaksızın kredi lehtarının geçmişten bugüne gelen kredibilitesinin etkisiyle sadece borçlunun imzası ile kullandırım yapılabilen kredilerdir. Tek imzalı teminat mektupları ve açık krediler bu krediler örnek olarak gösterilebilir (Kuzu, 2018: 9).

2.7.3.2. Teminatlı Krediler

Bankaların kredibilitesine göre sınıflandırdığı ve bu sınıflandırma oranlarına göre farklı şekillerde ve tutarlarda teminat isteyebildiği kredi çeşitlerine teminatlı krediler denir.

Bu teminatlar şahsi veya maddi şekilde olabilirler. Şahsi teminatlar yine garantör olarak 2. Bir şahsında kefilliği alınmak suretiyle gerçekleşir. Maddi teminatlar ise borçlu adına kayıtlı taşınır veya taşınmaz(gayrimenkul vb.) malların borç bitimine kadar rehin alınması şeklinde gerçekleşir. Her halde karşılığında teminat alınarak yapılan krediler teminatlı krediler grubuna dâhil edilirler (Kavcıoğlu, 2003: 78).

2.7.4. Veriliş Amacı Açısından

Veriliş amacı açısından krediler 4'e ayrılmaktadır.

2.7.4.1. Yatırım Kredileri

İşletmelere uzun vadeli yatırım yapmaları amacıyla kullanılan kredi türüne yatırım krediler adı verilir. Arazi temini, bina yapımı ve diğer maddi duran varlıkların finansmanı için daha uzun soluklu ödeme planları olan ve genellikle kamu destekli olabilen yatırım kredileri tercih edilmektedir (Aydın, 2017: 12).

2.7.4.2. Donanım Kredileri

Firmaların genişletilmesi, yenilenmesi ve modernizasyonu gibi amaçlar için verilen kredi türlerine donanım kredileri adı verilmektedir (Parasız, 2018: 232).

2.7.4.3. İşletme Kredileri

İşletmelerin kendi doğal döngülerini devam ettirebilmeleri için bir başka deyişle kısa ve uzun vadeli net işletme sermayelerinin finansmanı için kullanılan kredilerdir. Üretim faaliyetlerini devam ettirmek bu kredilerin esas amacını oluşturmaktır (Kuzu, 2018: 10).

2.7.4.4. Tüketici Kredileri

Gerçek kişilerin ticari olmayan amaçlarla kullandıkları ve önceden belirlenen ödeme planı çerçevesinde geri ödemesini yaptıkları kredilere bireysel(ihtiyaç) kredileri diğer adıyla tüketici kredileri olarak ifade edilmektedir (Öztek, 2008: 7).

1950'li yıllarda Amerika ve Avrupa'da yaygınlaşan bu kredi türünün ülkemizde tanınması ve kullanılmaya başlanması 1990'lı yılların başlarına doğrudur (Salkaya, 2018: 20).

İhtiyaç kredileri tüketicinin kısa ve orta vadedeki harcamalarını finanse ettiği bir kredi türüdür. Yerine ve zamanına göre eğitim kredisi, evlilik kredisi, taşıt kredisi, konut kredisi gibi çeşitlileri olan bu krediler zamanla güncellenerek yeni isimlerde alabilirler (Kılıç, 2015: 9).

2.8. Kredi Taleplerinin Bankalarca Değerlendirme Süreci

Kredilerle ilgili kararların sağlıklı olarak alınabilmesi için başvuru yapılan kredi türü ve vadesiyle ilgili olarak, minimum risk ile maksimum kar elde etme sürecine katkı yapan araştırma, soruşturma, inceleme ve analiz işlemlerinin bütününe kredi analizi adı verilir.

Bu süreçte en önemli ayırım bireysel ve kurumsal krediler ayırımında olmaktadır. Bireysel kredilerde daha kısa ve ana başlıklar ele alınırken, kurumsal kredilerde daha geniş uzun ve detaylı bir araştırma ve analiz süreci bulunmaktadır.

Bireysel kredilerde mali veriler, kişi adres ve kimlik bilgileri yeterliyken; kurumsal kredilerin analizinde firmanın mali yapısı, ortak sayısı, borç ödeme gücü ve süresi gibi kurum içi ve kurum dışı olarak birçok etmen söz konusudur. Bu süreç tam olarak bir eleme süreci

gibidir ve bir aşamada takılan talep diğer bir sürece geçemez. Üç ana süreç içerisinde değerlendirilen bu sistemde önce ön inceleme daha sonra istihbarat ve en son mali analizler yapılır ve nihai karar verilir. Tüm bu süreci bankalarda kredi komitesi denen şube müdürü başkanlığında toplanan karar vericiler üstlenir (Durmuş ve Ayaydın, 2016: 46).

2.9. Kredi Yönetimi

Bankaların piyasa talebine göre şekillendirdiği ve kendi kapasitesini dikkate alarak incelediği kredi yönetiminde etkili olan bazı temel prensipler şunlardır: (Şakar, 2015: 25)

-Gerçek veya tüzel kişilere açılacak kredilerde müşteri tahlilinin doğru ve etkin bir şekilde yapılması gereklidir.

-Banka kendi için önemli olan müşterisinin olası bir olumsuzlukta ödeme güçlüğüne düşebileceğini hesaba katmalı ve bu koşullara hazırlıklı olmalıdır.

-Banka kredi vadesinde geri ödemenin yapılacağından emin olmalıdır.

-Sadece borçlu ve vadesiyle değil aynı zamanda borçlunun yaptığı iş ve onun sektör şartları hakkında da bilgi sahibi olmalıdır.

-Kredinin hangi amaçla kullanıldığı iyi bilinmelidir.

2.10. Kredi Kültürü

Kredi kültürü demek; kredi veren kurumun düşünce süreçleri, analiz teknikleri ve formlarının ve kredi talep edenlerle olan karşılıklı ilişkilerinin ve en nihayetinde kurum içi etkileşimlerinin bir bütün halinde değerlendirildiği geniş bir davranış sürecidir. Bu sürecin genel olarak unsurları ise şunlardır: (Şakar, 2015: 28)

-Risk ile getiri birbiriyle orantılı olmalıdır. Yüksek risk alınan işten yüksek getiri, düşük risk alınan işten ise düşük getiri beklenmelidir.

-Banka veren el olarak her zaman üstün konumda bulunmalı, kredi talep edeni de zor duruma düşürmeden süreci etkin bir şekilde yönetmelidir.

-Kredi verme eylemi bir ekip çalışmasının ürünü olmalı ve en baştan en sona kadar tüm birimler bu süreçte aktif rol olmalıdır.

-Kredinin kontrolü ve idaresi kredinin karlılığını ve kalitesini belirleyen en önemli etmenler olup bu süreç titizlikle takip edilmelidir.

-Kredi verme kararı o işleme özgü tüm risklerin tam ve eksiksiz olarak anlaşılması ve değerlendirilmesine dayanmalıdır.

-Kredi kararının sorumluluğu o işlemi yapan müşteri temsilcisi ve işlemi onaylayan yetkili/yönetici ikilisinde yani kredi komitesinde olmalıdır.

-Risk değerlendirme ile ilgili güncel ve doğru teknikler kullanılmalı ve işlemler kredi verilmesinden başlayıp riskin sonlandırılmasına kadar sürekli revize edilmelidir.

-Krediler ilgili yasalar çerçevesinde ve banka politikaları ve stratejileri doğrultusunda verilmeli ve banka yönetiminin istediği büyüklükte ve riskte olmalıdır (Şakar, 2015: 29).

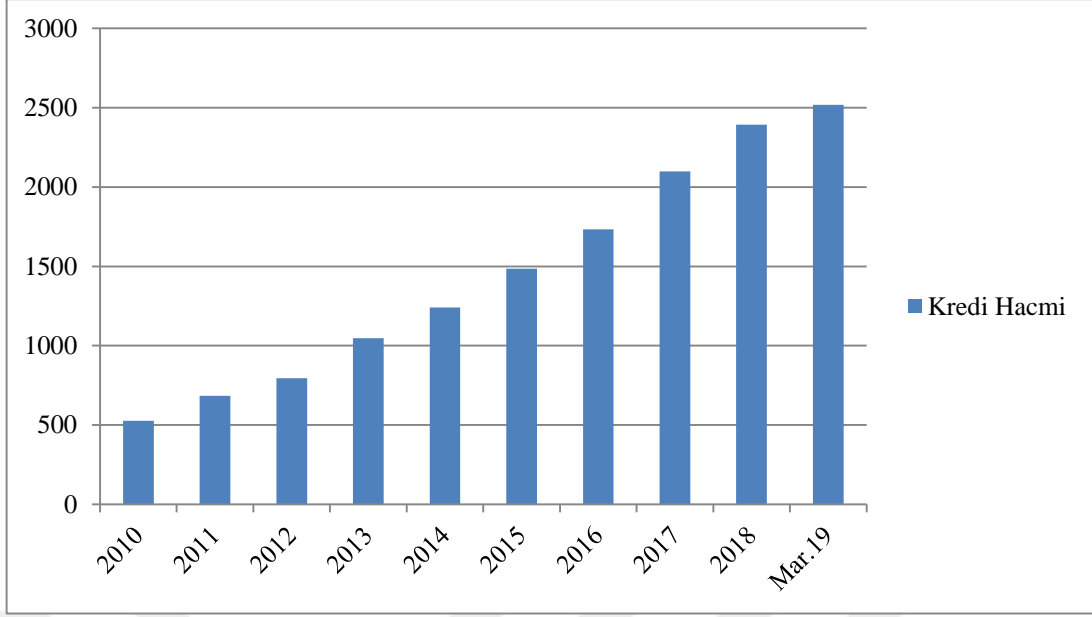
2.11. Kredi Hacminin Makroekonomik Göstergelerle İlişkisi

Bu bölümde kredi hacmindeki yıllar itibari ile meydana gelen değişimlerin makroekonomik göstergelerden olan ekonomik büyüme, enflasyon ve para arzı ile ilişkisine yer verilmektedir.

2.11.1. Kredilerin Yıllara Göre Gelişimi

Son 10 yıllık veriler ışığında bankacılık sektörü kredi hacmi 2010 yılında 526 milyar TL iken, 2019 yılı mart ayı verilere göre 2.518 milyar TL seviyelerine ulaşmıştır. Yıllar itibariyle düzenli olarak artış gösteren kredi hacmi bankacılık aktifinde sağlam bir dayanak oluşturmaktadır. Şekil 3'te kredilerin yıllara göre gelişimine yer verilmektedir.

Şekil 3. Kredi Hacmi Yıllara Göre

Kaynak: BDDK, 2019.

Krediler yıllara göre artış göstermektedir. Krediler, ticari ve kurumsal, KOBİ, tüketici kredileri olarak dağılım göstermektedir. Şekil 4’de kredilerin türlerine göre dağılımına yer verilmektedir.

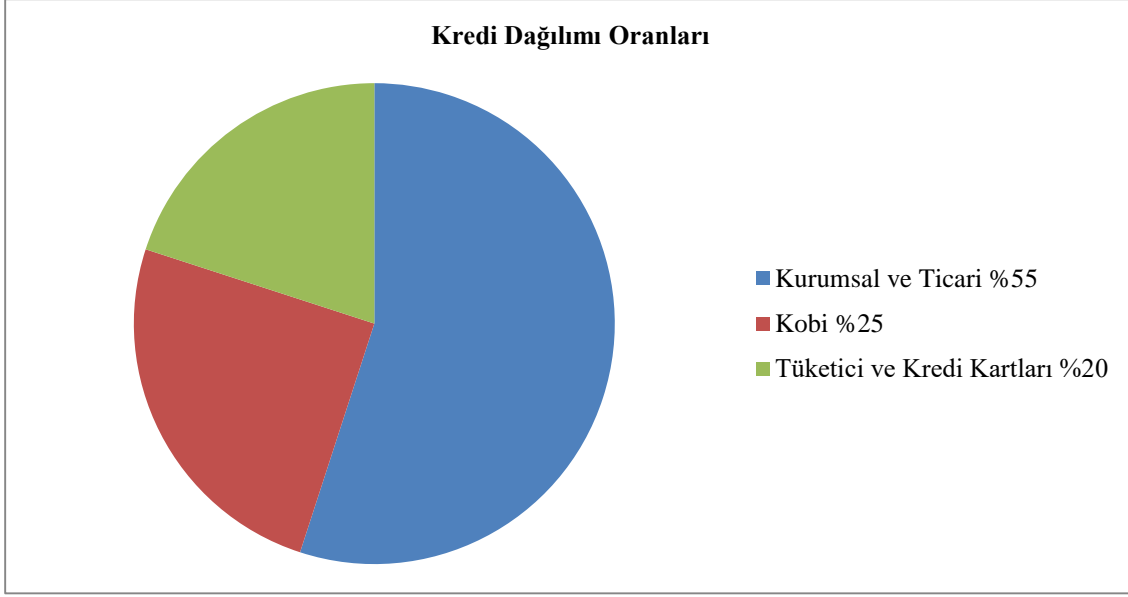
2.11.2. Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı

BDDK’nın 2019 ilk çeyreği verilerine göre kredilerin oransal olarak dağılımına bakıldığında ticari ve kurumsal kredilerin %55 gibi ciddi bir pay alarak sektörün en fazla pay alan kredi türü olduğunu görmekteyiz. Gerek yatırım gerekse işletme finansmanında en yüksek miktarda ve hacimde kullanılan ticari ve kurumsal krediler istihdamda, yatırımda, ülke büyüme ve kalkınmasında rol oynayan kredi türleridir.

Küçük ve orta büyüklükteki esnaf olarak da nitelendireceğimiz KOBİ kredilerinde ise bu oran %25 olarak saptanmıştır. Giderek büyüyen ve gelişmekte olan ekonomilerde dinamo etkisi yaratan bu kredi türü de yıllar itibariyle daha önemli hale gelmiştir.

Geriye kalan kısımda kendini gösteren tüketici kredileri ve kredi kartları ise tüm kredi hacminin %20’lik bir kısmını temsil etmekte ve doğrudan hane halkı dediğimiz tüketim amaçlı kullanılan kesimin ihtiyaçlarını temsil eden oranı göstermektedir.

Şekil 4. Kredilerin Dağılım Oranları

Kaynak: BDDK, 2019.

Şekil 4’de kredilerin türlerine göre dağılımı gösterilirken bu kredilerin sektörel olarak dağılımı Şekil 5’de gösterilmektedir.

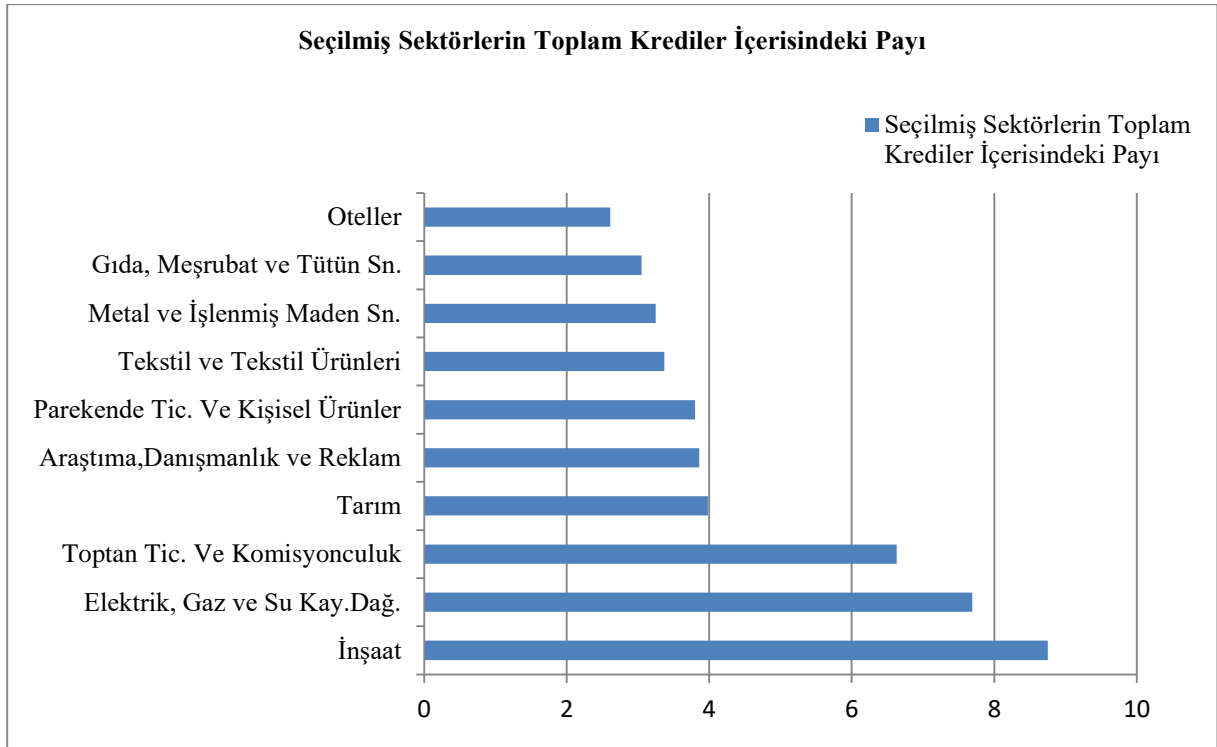
2.11.3. Seçilmiş Sektörlerin Toplam Krediler İçerisindeki Payı

Mart 2019 BDDK verilerine göre toplam kullandırılan krediler içerisinde en fazla paya sahip olan sektörün inşaat sektörü olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede ekonominin en büyük dinamosu olan inşaat sektörü oransal ve hacimsel büyüklüğüyle göze çarpmaktadır. Önceki yıllara nazaran bir azalış trendi olsa da yine %8,75 ile en fazla payın inşaat sektöründe olduğu gözlenmiştir.

Daha sonrasında gelen elektrik, gaz ve su kaynakları üretim dağıtım sanayi sektörünün payı %7,69’dur.

Toptan ticaret ve komisyonculuk %6,63 iken, tarım kesimi ise %3,98 de kalmıştır.

Şekil 5. Seçilmiş Sektörlerin Toplam Krediler İçerisindeki Payı

Kaynak: BDDK, 2019.

2.11.4. Kobi Kredilerinin Gelişimi

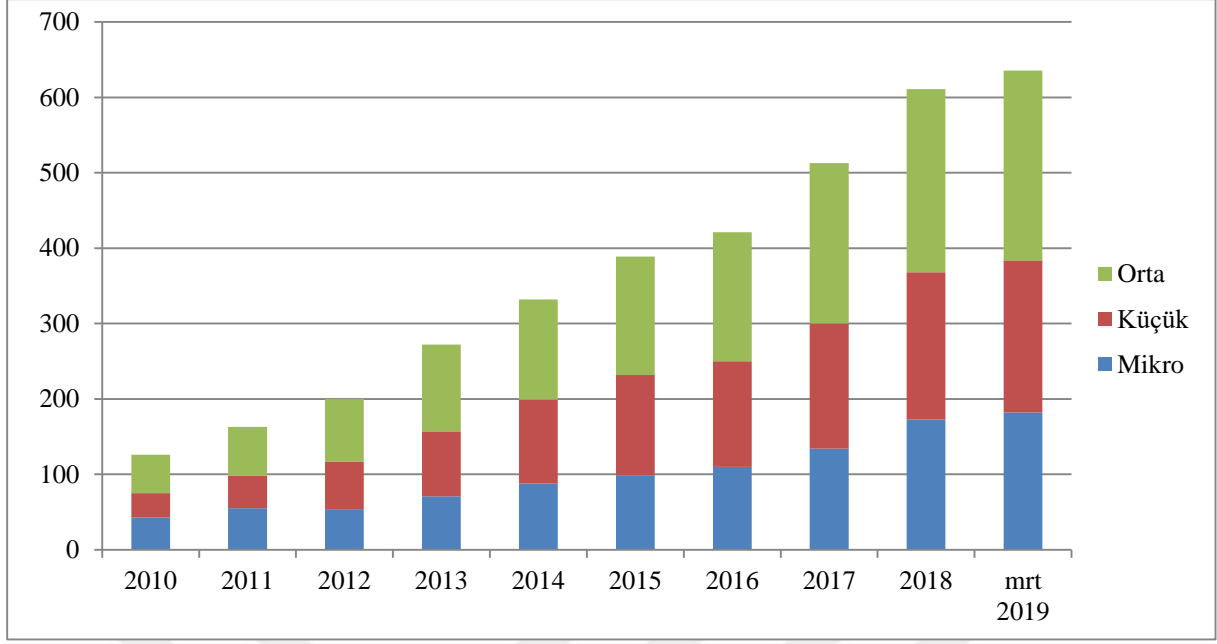
Kobi kredilerinin gelişimine bakıldığında zaman yıllar içerisinde ciddi ve düzenli bir artış trendi gözlenmektedir. 2012 yılına geçerken değiştirilen KOBİ tanımı ve 2018 e geçerken güncellenen KOBİ tanımıyla beraber birbiri ardını izleyen yıllarda hep artış yaşanmıştır.

KOBİ'ler değişen şartlara uyum yeteneği, istihdama yaptıkları olumlu katkıları ve yeni iş alanları açmaları nedeniyle ekonomide çok önemli bir yere sahiptirler. Bu nedende KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarının çözülmesi önem arz etmektedir (Tutar vd., 2014: 3).

Türkiye özelinde orta büyüklükteki KOBİ kredilerinde önemli artışlar yaşanmış ve devlet politikalarıyla da desteklenen bu kesimin ihtiyaçlarını daha en uygun düzeyde karşılanır hale gelmiştir.

Türkiye'deki işletmelerin çoğunluğunun KOBİ olduğu ve çalışanların büyük kısmının KOBİ'ler tarafından istihdam edildiği verileriyle bu işletmeler Türkiye ekonomisinin lokomotif gücüdür. 2009 ve 2015 yılında destek miktarları artırılan KGF uygulamalarıyla beraber bu oranların yıllar içerisinde daha da artacağı öngörülmektedir (Eğilmez, 2017).

Şekil 6. KOBİ Kredilerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK, 2019.

2.11.5. Bireysel Kredilerin Gelişimi

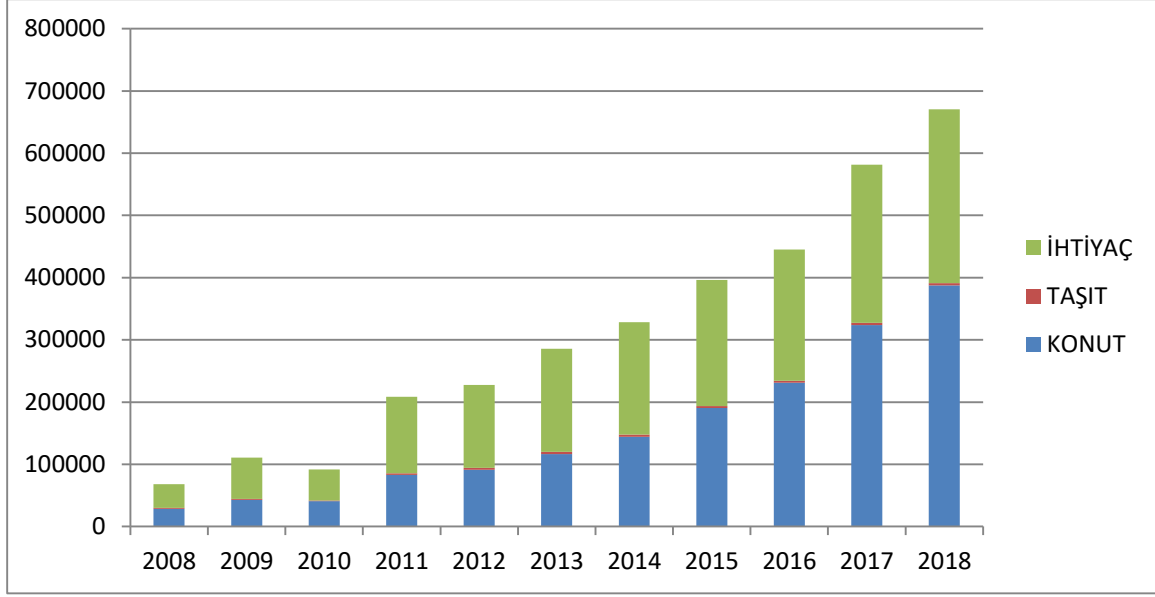
Tarihteki ilk bireysel kredi uygulaması 1928 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmıştır. 1950'li yıllardan sonra gelişen teknolojik gelişmeler ışığında hızla artış gösteren bireysel krediler günümüzde de yaygın iletişim ağı ile tüm müşteri kesimine ulaşır hale gelmiştir (Bears, 2001: 24-29).

2007-2009 küresel finans krizi ile birlikte gerçekleşen kredi genişlemesi piyasalardaki risk iştahını arttırmıştır. Bu yüzden finansal istikrarının sağlanması amacıyla BASEL kriterlerinde düzenlemeler yapılmıştır. Toplam kredi hacmi ve bireysel borçlanma durumu yakından izlenmeye başlanmıştır (Tiryaki, 2012: 76-94).

2008 krizinden sonra artan talebinde etkisiyle, bireysel kredi hacmindeki artış trendi yıllar itibariyle yükselerek devam etmiştir. Taşıt kredilerindeki oran her ne kadar sabit düzeyde seyretse de ihtiyaç kredileri ve konut kredileri yıllar itibariyle artış göstermiştir.

Şekil 7 'de bireysel kredilerin gelişimini göstermektedir.

Şekil 7. Bireysel Kredilerin Gelişimi

Kaynak: TBB, 2019.

Şekil 7’de görüldüğü gibi 2008 yılından itibaren ihtiyaç ve konut kredileri sürekli artış göstermiştir. Taşıt kredisindeki değişim ihtiyaç ve konut kredisindeki kadar hızlı bir artış trendi göstermemektedir.

Kriz sonrası alınan tedbirler çerçevesinde Merkez Bankası tarafından arttırılan likidite desteğiyle iç piyasada talep arttırılmıştır. Aynı zamanda hızlı faiz indirimleriyle de kredi piyasalarının işlerliği korunmaya çalışılmıştır (Başçı ve Kara, 2011: 3).

2.11.6. İhtiyaç Kredilerinin Avantajları ve Dezavantajları

İhtiyaç kredisi kullanımının avantajları (Salkaya, 2018: 17):

-Düzenli geri ödemeler kredi veren finansal kuruluş için gelir planlaması hedefine olumlu katkı sağlar.

-İhtiyaç olunan mal ve hizmetlerin alımı için finansman sağlar.

-Kredilerin geri ödemeleri kolay olduğu için bankalar için riski minimumdur.

- Sürekli tüketim artışı yaratması üretime katkı sağlar. Dolaylı olarak istihdama ve milli gelire katkıda bulunur.

İhtiyaç kredisi kullanımının dezavantajları (Salkaya, 2018: 18):

-Ödeme planları doğru oluşturulmadığı takdirde her iki taraf içinde sıkıntılara yol açabilir.

-Kredi kullanımı bağımlılığa dönüşürse gelirin üstünde harcamalara neden olabilir.

-Krediye ulaşımın kolaylaşması gereksiz kredi kullanımına neden olur.

-Tüketici ödemelerinde dengelerin bozulması piyasada durgunluğa yol açar.

-Ani oluşan piyasa krizlerinin etkilerini daha da artırarak hissedilir hale getirir.

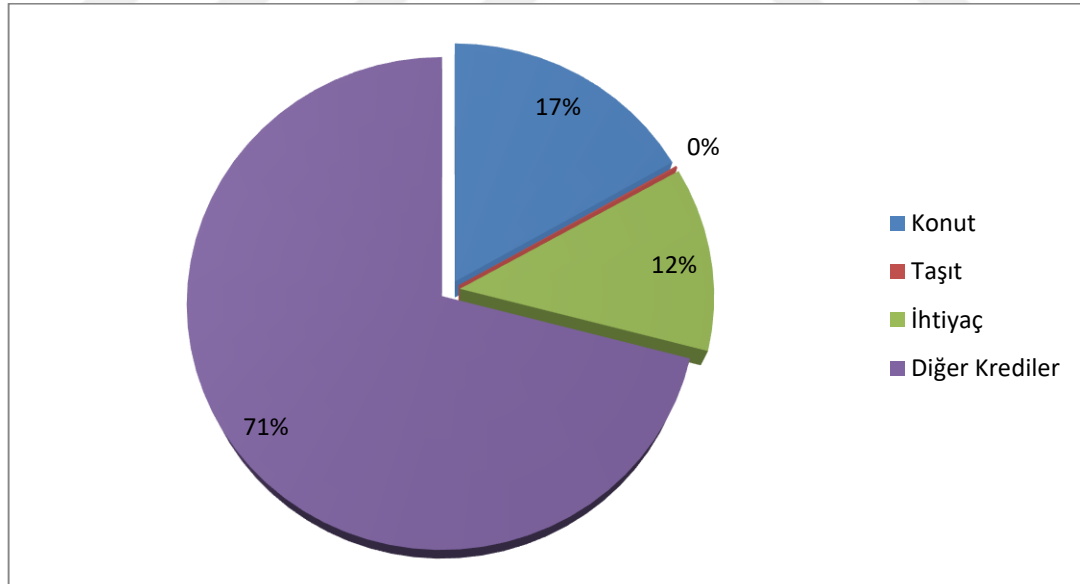
2.11.7. İhtiyaç Kredilerinin Toplam Krediler İçerisindeki Payı

2018 yılsonu Merkez Bankası verilerine göre kullanılan toplam kredi hacmi 2.304 Milyar TL'dir. Bunun 1.635 Milyar TL'si kurumsal kredilerden oluşurken, 669 Milyon TL'si bireysel kredilerden oluşmaktadır.

Bireysel kredilerdeki toplam kredi hacminin ise 387 Milyon TL'si konut, 3 Milyon TL'si taşıt ve 279 Milyon TL'si ihtiyaç kredilerinden oluşmaktadır.

Şekil 8'de Merkez Bankası 2018 yılı verileri yüzdesel olarak gösterilmiştir. Buna göre bireysel krediler hacmi toplam kredilerin %29'una denk gelmektedir.

Şekil 8. İhtiyaç Kredilerinin Toplam Krediler İçerisindeki Payı

Kaynak: TCMB, 2018.

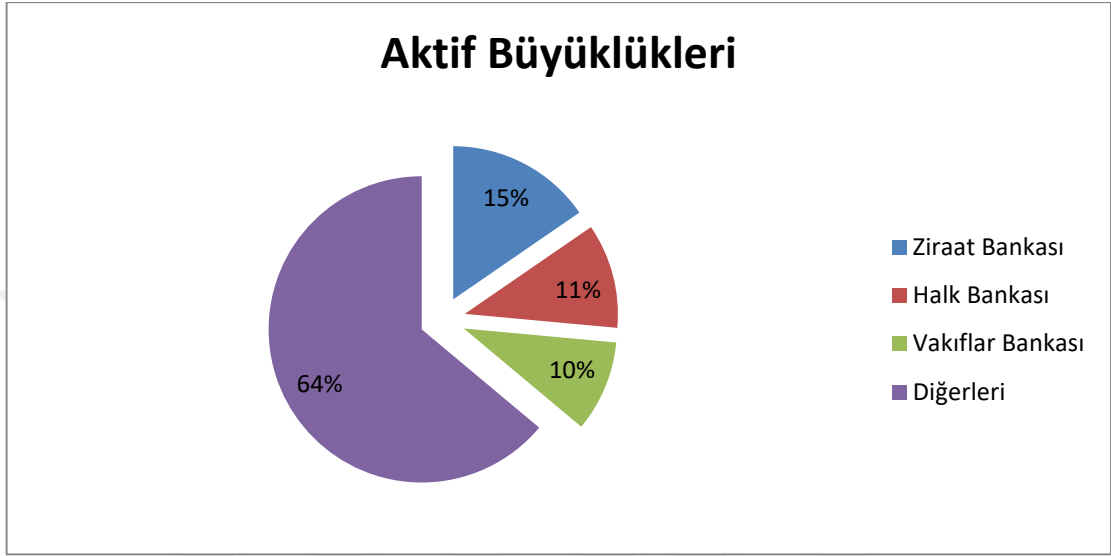
2.11.8. Kamu Bankalarının Toplam Bankacılık Sektörü İçerisindeki Payı

2019 yılı mart ayında yayınlanan Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklükleri verilerine göre ise kamu bankaların toplam sektör içindeki payı %36 olarak gerçekleşmiştir.

Bunlar içerisinde sermayesinin tamamı hazineye ait olan Ziraat Bankası 618 Milyar TL ile en çok paya sahip iken, Halk Bankası 443 Milyar TL, Vakıflar Bankası ise 386 Milyar TL toplam aktif büyüklüğüne sahiptir.

Şekil 9'da Merkez Bankası 2019 Mart ayı verileri yüzdesel olarak gösterilmiştir.

Şekil 9. Kamu Bankalarının Toplam Bankacılık Sektöründeki Payları

Kaynak: TCMB, 2019.

2.11.9. Kredi Hacminin Enflasyon İle İlişkisi

Bu bölümde kredi hacminin enflasyonla ilişkisine değinilecektir.

2.11.9.1 Enflasyonun Tanımı

Fiyatlar genel düzeyinin hissedilir bir şekilde artışını ifade eden enflasyon bir başka anlamıyla paranın alım gücünde zamanla yaşanan düşüşü ifade etmektedir. Genel fiyat düzeyinin sürekli ve düzenli olarak artması ve bunun belirli zaman dilimine bağlı olmaması da enflasyonun kavramsal açıklamasıdır (Eroğlu vd., 2016: 359-406).

Enflasyon kavramı sosyal, ekonomik ve siyasi olarak çok geniş bir tabanda tanımlama bulurken ekseri vurgu ortalama fiyat seviyesinin sürekli ve ciddi bir şekilde artış göstermesi olmuştur. Enflasyon birçok nedenden oluşabilir.

2.11.9.2 Enflasyon Türleri

Enflasyon ayrımı nedenlerine göre enflasyon türleri, gelişim sürecine göre enflasyon türleri ve fiyat artış hızına göre enflasyon türleri olmak üzere 3 kategoride sınıflandırılmaktadır. Bunlara ek olarak çekirdek enflasyon da ayrı bir başlık altında değerlendirilmektedir.

2.11.9.2.1. Nedenlerine Göre Enflasyon Türleri

Nedenlerine göre enflasyon türleri 3'e ayrılmaktadır.

2.11.9.2.1.1. Talep Enflasyonu

Talebin artmasına bağlı olarak ekonomideki üretim faktörlerinin tümü kullanılarak, tam istihdam düzeyine kadar üretim artırılmaktadır. Tam istihdam düzeyine ulaşıldıktan sonra toplam talepteki artış sadece fiyatlar genel seviyesini artırmaktadır. Fiyat düzeyindeki artış reel GSYH'deki artış oranından çok fazladır (Ertek, 2017: 438). Toplam talepteki artış, tüketimde, yatırımda, devlet harcamalarında veya net ihracat artışından kaynaklanabilir. Kamu harcamalarının yükselmesi, kredi genişlemesine bağlı olarak banka parasının artması ve özel tüketimdeki artış, dış ticaret fazlasının getirdiği gelir artışları talep enflasyonunun nedenleri arasında yer almaktadır.

Talep enflasyonunda tasarruflar yatırımlardan daha düşük olmaktadır. Artan tüketim ve talep yatırımları tetiklemektedir. Buna karşılık arzın esnekliğini yitirmesi yani üretime karşı oluşan birtakım zorlukların olması ve yapısal olarak üretimin talebe yetişemiyor olması nedeniyle enflasyonu yükselten ve kronik hale getiren olgular arasındadır (Karaçelik, 2018). Talep enflasyonunun maliyeti özellikler sabit gelirli kesimin kazançlarında önemli bir azalma meydana getirmesinde ortaya çıkmaktadır. Enflasyonun yükselmesi hem borç alanların hem de borç verenlerin aleyhine durum oluşturarak gelir dağılımının bozulmasına neden olmaktadır (TCMB, 2019).

2.11.9.2.1.2. Maliyet Enflasyonu

Maliyet enflasyonu tam istihdamda seyreden bir ortamda emek verimliliğinde ve talepte herhangi bir farklılık yaşanmamasına rağmen üretime katılan girdilerin fiyatında yaşanan değişiklik sonucu oluşan enflasyona denilmektedir. Üretim sürecinde yaşanan bir maliyet artışı ürünün fiyatına yansiyarak dolaylı yönden fiyatlara yansiyarak bir baskı oluşturmaktadır. (Teker, 2018: 9). Maliyet enflasyonunun nedenleri:

- İşçi ücretlerinde meydana gelen sürekli artışlar,
- Firmaların artan vergi yükleri,
- Hammadde ve ara madde fiyatlarının yükselmesi vb. olarak sayılabilir.

Maliyet enflasyonunun en önemli sebeplerinden biride işçi sendikalarının yüksek ücret baskısıdır. Bu baskı sonucunda üretim maliyetleri artmakta ve ürün veya hizmetlerin fiyatları

yukarı yönlü artış göstermektedir. Nominal ücretlerin emek verimliliğinden daha hızlı artması sonucu oluşan bu enflasyonda çalışanların da satın alma gücü giderek artacak ve ücret-maliyet sarmalına neden olacaktır (Totonchi, 2011: 459-461).

Maliyet enflasyonu sonucu fiyatı artan ürünün başka bir sektörün girdi maddesi olarak kullanılması ekonomide domino taşı etkisi yaparak diğer sektörlerinde bu enflasyonist süreçten etkilenmesine neden olacaktır. Böylece tüm ekonomi maliyet kökenli bir enflasyonist baskı sürecine girecektir. Özellikle ara girdilerinin çoğunu ithal eden gelişmekte olan ülkelerde ithal girdilerdeki artışta yine maliyet enflasyonuna neden olacaktır (Totonchi, 2011: 459-461).

2.11.9.2.1.3. Yapısal Enflasyon

Bir ekonomide fiyatlar genel düzeyi her zaman piyasada denge noktasında belirlenmez. Devletin uyguladığı ekonomi politikaları, konjonktür ve piyasa aksaklıklarından kaynaklı rekabet eksiklikleri piyasada bir düzensizlik yaratarak, fiyatlar genel düzeyi üzerinde oynaklıklar gösterir. Özellikle tekel ve oligopol piyasalarda mal ve hizmet fiyatları üreticiler tarafından belirlenir. Bazı sektörlerde yaşanan bu fiyat artışı zamanla diğer sektörlerle etki etmekte ve bu şekilde yapısal bir enflasyon ortaya çıkmaktadır. (Teker, 2018: 10).

Ekonomik yapılarındaki sorunlar nedeniyle özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapısal enflasyonun nedenleri şöyle sıralanabilir: (Karaçelik, 2018: 14)

-En önemli yapısal enflasyon sebeplerinden biri nüfus artışıdır. Özellikle zorunlu mallara olan talebin artması ve köyden kente göç gibi durumlardan dolayı artan talep karşılanamaz hale gelir ve enflasyon yükselir.

-Etkin kaynak dağılımının yapılmaması da önemli bir enflasyon nedenidir.

-İthal kapasitesinin yetersizliği de yine bir başka yapısal sorundur. Dış ticaret açığında yaşanan büyüme ithalatı sınırlayıcı etki yapar ve bu da gerekli olan malların ülkeye temin edilmemesine yol açar. Dışa açık ülkelerde kendini gösteren bu enflasyon türü “İthal enflasyon” olarak da tanımlanmakta ve esas sebep dışarıdan alınan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte aşağıdaki nedenlerde yapısal enflasyona neden olmaktadır.

-Devletin yaptığı kamu harcamaları sonucu oluşan bütçe açıklarının finansmanı için konulan dolaylı vergi artışları da fiyatlar genel düzeyini yukarı yönde artırarak enflasyona neden olmaktadır. Aynı amaçla devletin kamu teşebbüslerinin ürettiği malların fiyatlarını da artırarak bu süreç tetiklenmektedir.

-Etkin olmayan kamu yönetimi, bürokrasi ve koordinasyon yetersizlikler,

-Finansal piyasaların gelişmemiş olması,

Piyasa yapısı tam rekabetten uzak olan ekonomilerde de yapısal enflasyon etkilerini ciddi bir şekilde göstermektedir. Fiyat rekabetine girmeden aralarında anlaşma yapan oligopol tarzı piyasalarda bulunan firmaların, artan talebi kendi belirledikleri fiyat düzeyinde kontrol etmeleri yapısal enflasyonun nedenleri arasında yer almaktadır (Kılıç, 2015: 23).

2.11.9.2.2. Fiyat Artış Hızına Göre Enflasyon Türleri

Fiyat artış hızına göre enflasyon türleri 3'e ayrılmaktadır.

2.11.9.2.2.1. İlimli Enflasyon

Enflasyonun tek haneli rakamları gösterdiği enflasyon türüne ilimli enflasyon denilmektedir. İlimli enflasyon durumunda ülke ekonomilerinde büyük ölçüde değişiklikler ve sıkıntılar oluşmamakta ve birçok politika yapıcı ve ekonomist olması gereken doğal bir durum olarak nitelendirilmektedir.

2.11.9.2.2.2. Yüksek Enflasyon

Fiyat artışlarının iki ya da üç haneli rakamlarla ölçüldüğü enflasyon türüne yüksek enflasyon denir. Bu tarz aşırı enflasyonun yaşandığı ülkelerde ülke parası değer kaybeder ve insanlar satın alma gücünü korumak adına yabancı enstrümanlara yönelirler. Yüksek enflasyonun yaşandığı bu dönemlerde yabancı para cinsinden anlaşmalar yapılarak riskten korunmaya çalışılır (Karaçelik, 2018: 18).

2.11.9.2.2.3. Hiper enflasyon

Ekonomide çok yüksek oranlı fiyat artışlarının yaşandığı, olağanüstü durumlarda görülen bu enflasyon şekline hiperenflasyon adı verilir. Böyle bir enflasyonist durumda bireyler bir malı aldıkları fiyattan bir daha geri alamazlar. Bu durumun sebebi ise hükümetlerin yüksek düzeydeki kamu harcamalarını bütçe açıklarına başvurarak finanse etmelerinden dolayı üretimle hiçbir bağı olmayacak şekilde yaptıkları para arzı artışlarıdır. Gereğinden fazla para arzı artışı hiperenflasyona neden olmaktadır(Blanchard, 1997: 38).

2.11.9.2.3. Çekirdek Enflasyon

Alım gücündeki değişimleri klasik fiyat endeksleri ile ölçmek çoğu zaman net olamamakta ve diğer değişkenlerin sabit olmadığı varsayımında bize yalın bir bilgi verememektedir. İşte tam da bu noktada diğer arzı şoklar ve mevsimsel etkilerden arındırılmış

bir başka ölçüt türü olan çekirdek enflasyon kavramı literatürümüze girmiştir. Merkez bankasının uyguladığı para politikalarının net etkilerini görebilmek için diğer dış kaynaklı etkilerin arındırılması ve ona göre yol haritasının belirlenmesinde de bu kavram çok önemli bir hale gelmiştir. Bu yüzden de geleneksel fiyat endeksi dışında, çekirdek enflasyon verilerinden oluşan bir eğilim hazırlanması sık rastlanan bir yöntem olmaya başlamıştır (TCMB, 2001).

2.11.9.3 Enflasyon Ölçüm Endeksleri

Enflasyon ölçüm endeksleri 2 ana türde incelenmektedir.

2.11.9.3.1. Tüketici Fiyat Endeksi(TÜFE)

Tüketici fiyat endeksi(TÜFE), 2003 temel yılını baz alarak hane halkının tüketimine yönelik mal ve hizmetlerin fiyatlarının zaman içerisindeki değişimini sistematik olarak ölçmede kullanılan bir endekstir. Bu kapsamda hane halkının, yabancı ziyaretçilerin ve kurumsal nüfusun yurtiçinde yaptığı tüm nihai parasal tüketim harcamaları hesaplanmıştır. Ancak bu tanımdan hane halkının kendi tüketimi için yaptıkları üretimler ve hane halkları için geçerli izafi kiralar kapsam dışında tutulmuştur (TÜİK, 2019).

Ağırlıkların tespitinde ve endeksin hesaplanmasında Amaca Göre Bireysel Tüketim Sınıflaması kullanılmış ve bu harcamalar 12 ana grup 43 alt grup altında toplanmıştır. Endekste 418 madde kapsama alınmıştır (TÜİK, 2019). TÜFE ana harcama grupları içerisinde; gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içecekler ve tütün, giyim ve ayakkabı, konut, ev eşyası, sağlık, ulaştırma, haberleşme, eğitim, lokanta ve oteller, çeşitli mal ve hizmetler yer almaktadır. Tablo 2’de TÜFE yılsonu yıllık değişimleri gösterilmektedir.

Tablo 2. TÜFE Yıl Sonu Yıllık Değişimleri

Yılsonu TÜFE Endeksleri	Yıllık % Değişim
12-2005	7.72
2006	9.65
2007	8.39
2008	10.06
2009	6.53
2010	6.40
2011	10.45
2012	6.16
2013	7.40
2014	8.17
2015	8.81
2016	8.53
2017	11.92
2018	20.30
6-2019	15.72

Kaynak: TCMB, 2019.

Yıllar itibariyle değişiklik gösteren enflasyon oranları son 15 yılın en düşük seviyesini 6.16 Aralık ayı oranı ile 2012 yılında göstermiş, en yüksek yılsonu enflasyon oranını ise 20,3 ile 2018 yılında göstermiştir.

2018 yılında yaşanan döviz kuru değer kaybı, enerji fiyatlarındaki artış, talep koşullarında iyileşme, fiyatlama davranışı ve beklentilerinde bozulma ve artan finansman maliyetleri enflasyonun yukarı yönlü gelişmesinin nedeni olarak gösterilmektedir. Tüketici fiyatlarında ulaşılan yüksek seviyeler kurdaki değer kayıpları ile birleşerek enflasyon-kur sarmalını oluşturmaktadır. Söz konusu artışta en büyük etki ulaştırma, gıda ve konut kaynaklı olmaktadır. 2018 yılında yaşanan bu durum sıkı para ve maliye politikalarıyla giderilmeye çalışılmıştır ve 2019 yılı beklentileri bu doğrultuda açıklanmaktadır (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018).

2.11.9.3.2. Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi

Üretim faaliyetlerinde kullanılan ürünlerin, vergi ve ulaştırma masrafları dâhil olmaksızın, işletme çıkış fiyatları dikkate alınarak hesaplanan ve bu ürünlerin fiyatların da yaşanan değişimleri ölçen bir endekstir (Tunca, 2012: 29).

2014 yılında Toptan Eşya Fiyat Endeksi ve Üretici Fiyat Endeksinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan bir endekstir. Bu endeks her ayın üçüncü günü veya ardından gelen ilk iş gününde kamuoyuna duyurulur (Tekel, 2018: 13). Tablo 3'te ÜFE ana sektör ağırlıkları ile gösterilmektedir.

Tablo 3. Üretici Fiyat Endeksi Ana Sektör Ağırlıkları

Ana Sektörler	2013 Yılı Ağırlıkları
Tarım	16,34
Tarım, avcılık, ormancılık	16,01
Balıkçılık	0,33
Sanayi	83,66
Madencilik ve taş ocakçılığı	3,06
İmalat Sanayi	72,14
Elektrik, gaz ve su	8,46
Toplam	100

Kaynak: TÜİK, 2019.

Ana sektör dağılımlarına bakıldığında en fazla oranın sanayi sektöründe, burada en fazla payın ise imalat sanayisinde olduğu görülmektedir. Tarımın genel toplamdaki ağırlığı %16,34

olmuş bunun ise çok küçük bir kısmı balıkçılığa ait olmuştur. Tablo 4'te yıllar itibari ile Üretici Fiyat Endeksi değişimi yıllar itibari ile gösterilmektedir.

Tablo 4. Yİ-ÜFE Yıllık Değişim

Ay-Yıl	Yİ-ÜFE (Yıllık Değişim)
01-2014	10,72
04-2014	12,98
07-2014	9,46
10-2014	10,10
01-2015	3,28
04-2015	4,80
07-2015	5,62
10-2015	5,74
01-2016	5,94
04-2016	2,87
07-2016	3,96
10-2016	2,84
01-2017	13,69
04-2017	16,37
07-2017	15,45
10-2017	17,28
01-2018	12,14
04-2018	16,37
07-2018	25,00
10-2018	45,01
01-2019	32,93
04-2019	30,12

Kaynak: TCMB, 2019.

Tablo 5 incelendiğinde özellikle son iki yıldır enflasyonun çift hanelerde görüldüğü, 3 er aylık dönemleri temel alan veriler ışığında ise en yüksek noktayı 45,01 değer ile 2018 yılı ekim ayında bulduğu görülmektedir.

2.11.9.4. Türkiye Enflasyon Tarihi

Türkiye enflasyon tarihi 1980 öncesi ve 1980 sonrası olarak 2 ana bölümde incelenmektedir.

2.11.9.4.1. 1980 Öncesi Dönem

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yıllara değin dışa kapalı bir ekonomi özelliği taşıyan ve ithal ikameci modeli uygulayan Türkiye'de devletin büyüme ve kalkınma modeli kendi tekelinde yürümekteydi. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ülke ekonomisinde önemli rol oynuyor ve ekonomide dış ticaret kısıtlamaları devam ediyordu (Dokumacı, 2010: 51).

2.Dünya Savaşı ile başlayan ekonomik dengesizlikler her ne kadar ülkemiz savaşa girmese de etkilerini ciddi bir şekilde hissettirmiştir. Savaş nedeniyle artan talep ve bunun yanında düşen üretim enflasyonu tırmanışa getirmiş 1939 yılında %2 olan enflasyon oranı

savaşın etkilerinin en çok hissedildiği yıl olan 1942 yılında %68'e ulaşmıştır (Gürbüz, 2008: 34).

Savaşın etkileriyle beraber Bretton Woods anlaşması imzalanmış ve tüm dünyada ülke paraları ABD dolarına göre ayarlanmaya başlanmış ve 1 ONS altın 35 Amerikan doları olarak tanımlanmıştır. Tüm bu süreçten Türkiye de etkilenmiş ve 1946 yılında TL devalüe edilmiştir. Tüm bu yaşananlar neticesinde ilki 1929 ekonomik buhranı ile yaşanan ekonomik sorunlar yeniden başlamıştır (Gürbüz, 2008: 35).

Tablo 5. 1938-1945 Dönemi Fiyat Endeksleri

Yıl	TÜFE Değişim (%)	TEFE Değişim (%)	GSMH Fiyat Deflatörü	Değişim (%)	Büyüme Hızı (%)
1938	0,03	...	9,5
1939	2,1	1,3	0,03	1,8	6,9
1940	8,5	25	0,04	22,5	-4,9
1941	19,6	38,5	0,05	38,9	-10,3
1942	66,7	93,7	0,1	96	5,6
1943	45,8	73,8	0,17	65,2	-9,8
1944	2,5	-22,2	0,13	-23,7	-5,1
1945	0,9	-3,2	0,12	-3,4	-15,3

Kaynak: TÜİK, 2019.

Tablo 5'deki verilere göre yıllara itibariyle TEFE, TÜFE ve Fiyat Deflatörü ciddi artışlar göstermiş. Bu verilere göre enflasyon oranlarının en yüksek yaşandığı tarih 1942 yılı olarak kayıtlara geçmiştir.

Tablo 6. 1950-1960 Fiyat Endeksleri (1938=100)

Yıl	TÜFE Değişim Oranı (%)	TEFE Değişim Oranı (%)
1950	-4,3	-10,2
1951	-1,1	6,7
1952	5,1	0,8
1953	4,8	2,3
1954	9	11
1955	11,9	7,2
1956	11,5	16,8
1957	12,5	18,7

1958	15,7	15,1
1959	22,6	19,5
1960	7,4	5,3

Kaynak: TÜİK, 2019.

1950 yıllarında başlayan yeni ekonomik felsefeyle birlikte toplam talebi artırıcı ve serbest teşebbüse ağırlık veren bir anlayış ortaya çıkmış ve bu dönemde talep enflasyonu büyük bir artış trendine girmiştir. Ancak 1960'lı yıllara doğru üretimde yaşanan tıkanıklar talep enflasyonunun yerini maliyet enflasyonuna bırakmıştır. 1954 yılına kadar süren bu ılımlı süreç ilk kez bu yıldan sonra çift haneli enflasyon rakamlarıyla kendini göstermiştir. Bu yıla kadar hem ithalatın kolay olması hem de sürekli artan üretimle beraber herhangi bir sorun yaşanmamıştır çünkü üretim bir şekilde talebe yetişmiştir. Lakin daha sonraları ekonomideki dar boğazla beraber daha fazla körüklenen talep enflasyonunun artmasına ve dolaylı yünden maliyetlerinde yükselmesine neden olmuştur (Öztürk, 2009: 47-50).

1950'li yılların sonuna doğru alınan politikalarla ithal ürünlerde ve KİT ürünlerinde yaşanan fiyat artışları sonucu enflasyon 1959 yılında %20 seviyelerini aşmış ancak para ve kredi arzının da durdurulması ile birlikte ekonomide şok etkisi yaşanmış ve enflasyon 1963 yılına kadar düşük seviyelerde kalmıştır. Bu gelişmelerde siyasi iktidar değişikliği ve beraberinde değişen ekonomi politikaları da etkili olmuştur (Öztürk, 2009: 47-50).

Tablo 7. 1960-1970 Fiyat Endeksleri (1938=100 ve 1967=100)

Yıl	Değişim Oranı (%)	Değişim Oranı (%)
1960	7,4	5,3
1961	1,3	2,9
1962	3,8	5,2
1963	6,5	4,2
1964	0,8	1,2
1965	6,7	8,1
1966	5,5	4,8
1967	6,3	7,6
1968	4,1	3,2
1969	5,7	7,2
1970	11,8	6,7

Kaynak: TÜİK, 2019

1960 ihtilali sonrası ülkeyi yönetenlerin ortak görüşü ile devlet artık planlı bir kalkınma hamlesine geçti ve Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu. 5 er yıllık bu kalkınma planlarının ilki 1963 ile 1968 yılları arasında uygulanmaya başladı ve bu dönemde ithal ikameci ve kamu kesimine ağırlık veren bir ekonomi modeli oluşturuldu.

Tablo 7’de görüldüğü üzere birinci kalkınma planının olduğu dönemlerde çok fazla bir dalgalanmanın olmadığı ve bu dönem içerisinde en düşük enflasyon oranlarının 1964 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca yine aynı dönemde en yüksek değerlere ise 1965 yılında ulaşıldığı kaydedilmiştir.

Birinci kalkınma planının başarısının ardından ikinci plan 1968 ile 1972 yılları arasında uygulamaya konmuş ve tüm sektörlerde tek tek kalkınma hamleleri planlanmıştır. Bu planla sanayi kesimine ayrıca bir önem verilmesi ve büyümenin yıllık %7 bandında seyretmesi öngörülmüştür.

Tablo 8. 1970-1980 Fiyat Endeksleri (1967=100)

Yıl	TÜFE	Değişim Oranı (%)	TEFE	Değişim Oranı (%)
1970	1431,2	11,8	1961,8	6,7
1971	1743,2	21,8	2273,8	15,9
1972	2009,9	15,3	2683	18
1973	2327,5	15,8	3233,1	20,5
1974	2685,9	15,4	4199,8	29,9
1975	3196,2	19	4623,9	10,1
1976	3720,4	16,4	5345,3	15,6
1977	4557,5	22,5	6633,5	24,1
1978	6986,7	53,3	10122,7	52,6
1979	11318,4	62	16591,1	63,9

Kaynak: TÜİK, 2019

Tablo 8’de görüldüğü üzere 1975 yıllarına kadar aynı seviyelerde giren enflasyon oranları bu yıldan itibaren hareketlenmiş ve 1978-1979 yıllarında en tepe noktalarını görmüştür. % 62 enflasyonlar 1979 yılı ithal ikameci anlayışın çöktüğü ve yerine başka bir politika ihtiyacının doğduğu gün olarak tarihe geçmiştir.

1970 sonrası KİT’lerin finansman ihtiyacı giderek artmaya başlamış ve bu kurumların bunu fiyatlara da yansıtamaması nedeniyle merkez bankasında alınan borç miktarı yıldan yıla artmaya başlamıştır. Bu dönemde kamu kesiminin finansmana olan ihtiyacının GSMH ya oranı 1970 de %2,8 iken 1979 da %8,1 e yükselmiştir (Öztürk, 2009: 56).

1973 petrol krizi nedeniyle dış kaynaklı yükselen petrol fiyatları sanayi mallarının ve yatırım mallarının fiyatlarının artmasına ve ithal ikameci politikalarında bir sonucu olarak maliyetlerin artmasına ve enflasyona sebep olmuştur. Bu nedenle bu dönemde yaşanan enflasyonu dış kaynak etkisinin çok büyük olması nedeniyle maliyet enflasyonu olarak adlandırmak da doğru olacaktır (Gürbüz, 2008: 39-44).

1975 sonrası dünya konjonktürüne uyum sağlanamaması, döviz kaynaklarında yaşanan ciddi azalışlar ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası yaşanan ambargolar ödemeler dengesinde ciddi sorunlara yol açmıştır. Temin edilemeyen hammadde ve ara mallar neticesinde 1978’lere gelindiğinde oluşan enflasyon oranları nedeniyle ithal ikameci kalkınma politikalarından vazgeçilmek zorunda kalınmıştır (Dokumacı, 2010: 51).

2.11.9.4.2. 1980 Sonrası Dönem

1970’li yıllarda yaşanan çalkantılı süreç gerek 1973 Petrol Krizinde olsun gerek 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında olsun ülkemizde ve ekonomimize ciddi etkiler bırakmış ve hareket sonrası konulan ambargolarla dış açık giderek artmış ve enflasyon 3 haneli rakamları görmüştür. 1970-1980 arası görülen enerji ve döviz darboğazı üretimde düşüşe yol açmış ve özellikle sanayi sektöründeki eksik kapasite ile birlikte GSMH azalmış ve işsizlik oranı giderek tırmanışa geçmiştir (Öztürk, 2009: 56-58).

1979 yılında göreve gelen hükümet ile birlikte yeni ekonomi politikaları arayışına girilmiş ve 24 Ocak 1980 kararları olarak bilinen o kritik istikrar programı kamuoyuna duyurulmuştur. Bu planla birlikte artık yıllardır süregelen ithal ikameci model bırakılıp dışa açık bir büyüme stratejisinin ele alındığı bir döneme geçiş yapılmıştır. Programın öncelikli amacı enflasyonla mücadele ve daha sonrasında ise ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesi olmuştur. Bu kapsamda yapılan ilk şey devalüasyon olmuş ve 1 Amerikan Doları 47,10 TL den 70 TL bandına çıkarılmıştır. Böylece esnek kur sistemine doğru ilk adım atılmış ve kur yetkisi

Maliye Bakanlığından alınarak Merkez Bankası yetkisine verilmiştir. Sıkı para ve maliye politikaları ile birlikte enflasyonu tetikleyen talep unsuru da baskı altına alınmıştır (Dokumacı, 2010: 51).

24 Ocak 1980 kararların merkezi enflasyonu kontrol altına almak olduğu için bunları hayata gerçekleştirmek için bazı yapısal donüşümlerinde yapılması gerekiyordu. Bu kapsamda yapılan yapısal tedbirler şu şekilde sıralanabilir (Gürbüz, 2008: 39):

- KİT'lerin yeniden tanımlanarak statülerinin belirlenmesi,
- Tarımsal destekleme kapsamındaki ürün sayısının azaltılması,
- İthalat kotalarının kaldırılması ve ithalatın serbestleştirilmesi,
- Katma Değer Vergisi uygulamasının başlatılması,
- Kamu finansmanının TCMB yerine Hazine tarafından iç borçlanma yoluyla karşılanması,
- Sermaye hareketlerinin kademeli olarak serbestleştirilmesi,
- Yeni finansal kurum ve araçların oluşturulması,
- Temel mal ve hizmet kapsamının daraltılması,
- İhracata parasal teşvik uygulanması,
- Yabancı sermaye girişinin kolaylaştırılması, vb.

Tablo 9. 1980-1999 Fiyat Endeksleri (1987=100)

Yıl	Değişim Oranı (%)	Değişim Oranı (%)
1980	101,4	107,2
1981	34	36,8
1982	28,4	27
1983	31,4	30,5
1984	48,4	50,3
1985	45	43,2
1986	34,6	29,6
1987	38,9	32,1
1988	73,7	68,3
1989	63,3	63,9
1990	60,3	52,3
1991	65,9	55,4

1992	70,1	62,1
1993	66,1	58,4
1994	106,3	120,7
1995	88	86
1996	80,4	76
1997	85,7	81,8
1998	84,7	71,8
1999	64,9	53,1

Kaynak: TÜİK, 2019

Tablo 9’da incelendiği üzere 24 Ocak kararları ile başlayan değişim ve dönüşüm süreci meyvelerini 1981 yılında vermeye başlamış ve enflasyon %34 seviyelerine gerilemiştir. Sonraki yıllarda ise çift haneli yapısını koruyan enflasyon oranları 1994 yılına kadar hafif oynamalarla seyrini sürdürmüştür ve bu yılda yaşanan mali krizle beraber tekrar 3 haneli oranlara çıkmıştır.

1988 ve 1989 yılları enflasyonun geçmiş yıllara göre yüksek olduğu ve ekonomide belirsizliklerin olduğu yıllardır. Bu yıllarda Türk Lirasının değerini artıracak para politikaları uygulanmış ve döviz piyasasındaki dengesizlik giderilmeye çalışılmıştır. Ancak büyüme hızı bu dönemde finansman maliyetlerinde artış sebebiyle yavaşlamıştır. 1988 de bankalar arası mevduat faiz oranı serbest bırakılmış 1989 yılında ise ‘Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu’ yürürlüğe girmiştir (Yıldırım, 2014: 70).

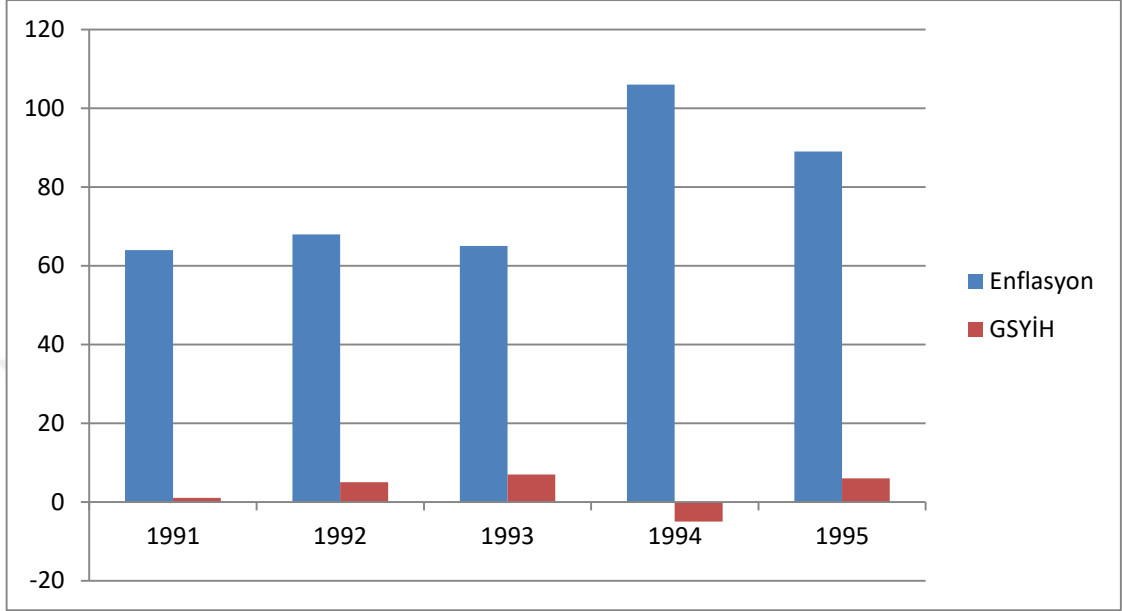
1990’lı yıllara gelindiğinde enflasyon oranı yeniden tırmanışa geçmiş ve ekonomik istikrar bozulmaya başlamıştır. Ülkedeki belirsizlikler sonucu yabancı sermaye çıkışları yaşanmış, dövize olan talep artmış ve döviz açığı büyümeye başlamıştır. Artık yatırımcılardan ziyade spekülasyon odaklıların merkezi hale gelen ülkede sıkı para politikası da gevşetilmiş ve para arzı artırılmaya başlanmıştır. Merkez bankası kamu açıklarını da finanse eder hale gelince enflasyon iyiden iyiye tırmanışa geçmiştir (Öztürk, 2009: 58).

1994 yılı başında %14 devalüasyon yapılmasına karşın ülke dışına para çıkışı engellenememiş Merkez Bankası rezervleri erimeye devam etmiştir. Dönemin siyasi iradesi 5 Nisan 1994 yılında büyük önlemler paketini ilan etmiştir. Bu önlemlerin ekseninde Merkez Bankası ve bankacılık sektörüne yönelik önlemler, sermaye piyasasına yönelik önlemler, kamu kesimi finansmanına yönelik önlemler, dış ticarete ve vergi sistemine yönelik önlemler ana başlıkları altında toplanmıştır (Dokumacı, 2010: 53).

5 Nisan paketi ile kısa vadede enflasyonun düşürülmesi, orta ve uzun vadede ise ödemeler dengesindeki açıkların kapatılması istenmiştir. Tüm amaçların finansmanı ise İMF

olarak görülmüş ve gerekli anlaşmalar imzalanmıştır. Ancak genel seçimler nedeniyle oluşan siyasi ortamda bu anlaşma sürdürülememiş ve aradaki bu kesintiden kaynaklı güvensizlik iyiden iyeye ekonomiyi bozmuştur (Peker, 2009: 95).

Şekil 10. 1991-1995 Yılları Türkiye Enflasyon ve Büyüme Oranları

Kaynak: TÜİK,2019.

1991 yılında büyüme %2'nin altında kalmış 1994 yılında büyüme negatif değerlerle yani gerilemeyle kendini göstermiştir. 1994 yılında enflasyon üç haneli rakamları görerek Cumhuriyet tarihinin rekorunu kırmıştır.

5 Nisan kararları kapsamında alınan belli başlı tedbirler şunlardır (Gülbüz, 2008: 44):

- Dövizde %100 e yakın bir devalüasyon yapılması,
- Ücretlerin dondurulması,
- KİT ürünlerine yüksek oranlı zamlar,
- Tarım sübvansiyonlarının birkaç ürün dışında kaldırılması,
- Reel sektörün canlandırılması,
- Dış açığın ve bütçe açığının giderilmesi,
- Kamuya yeni personel alımının durdurulması vb.

1999 yılı sonunda Türkiye İMF ile 3 yıllık stand-by anlaşması imzaladı ve bu anlaşma 2000 yılında yürürlüğe girdi. Programın amaçları arasında TÜFE oranlarını düşürmek ve dış borç oranlarını aşağıya çekmek yer almaktadır (Peker, 2009: 95).

2000 yılları başında Türk ekonomisinde ana gündem maddesi enflasyonu düşürmek olarak belirlenmiş ve hedeflenen 3 yıllık süreçte enflasyonu tek haneli rakamlara düşürmek temel gaye olmuştur. Bununla beraber reel faiz oranlarını düşürmek, yatırımları artırmak ve kaynakları etkin kullanmakta ekonomi yönetiminin başlıca planları arasında yer almaktaydı. Programda kullanılacak ana enstrümanlar ise sıkı maliye politikası, enflasyonu düşürücü gelirler politikası ve yapısal reformlara hız verilmesi olarak belirlenmişti (Yıldırım, 2014: 79).

Program uygulamaya girdikten sonra faizlerde ciddi oranda düşüşler, üretimde ve talepte canlanma ve borsa endekslerinde yükselişler yaşanmıştır. Ülkeye hızla giren sermaye girişi ve tüketici kredileriyle yaşanan talep artışı bu kez de ithal mala olan talebi aşırı yükseltmeye ve cari açığımızı artırmaya başlamıştı. Bu denli yükselen cari açık toplumda devalüasyon beklentisini artırmış ve programa olan güveni uzun vadede sarsmıştır. Kriz Şubat 2001’de patlak vermiş ve gecelik borç faizleri %5000'lere dayanmıştır. Bu süreçten sonra Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmıştır (Dokumacı, 2010: 54-55).

14 Nisan 2001 de ‘Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’ açıklanmış ve önceki programlardan farklı olarak siyaset ve ekonomi birbirinden ayrılmış ve bağımsız karar verebilen ekonomi organlarıyla ve yöneticileriyle 4 ana temel hedeften oluşan süreç hızlıca yürürlüğe girmiştir. Programın temelindeki 4 ana başlık şunlardır (Gürbüz, 2008: 50-58):

- Yapısal Reformlar,
- Kamu Maliyesi,
- Ekonomide Rekabetin Artırılması,
- Para Politikası Programları düzenlemektir.

2002 yılı sonlarında yeniden büyümede ivme yakalanmaya başlamış ve büyüme hızı %7,9’a ulaşmıştır. Yapısal reformlardan sonraki süreçte uygulanan disiplinli para ve maliye politikası da etkisini göstermiş ve ekonomide iyi sonuçlar elde edilmiştir(Peker, 2009: 98-101).

Tablo 10. 2002-2005 Yılları Enflasyon ve Büyüme Oranları

	2002	2003	2004	2005
<i>Enflasyon</i>	29,7	18,4	9,3	7,7
<i>Büyüme</i>	7,9	5,9	9,9	7,6

Kaynak: TÜİK, 2019.

Yapısal reformlardaki başarı sonucu güven ortamı tazelenmiş ve faizler kademeli olarak düşmüştür. Artan üretim ve talep reel ekonomik göstergelere anında cevap vermiş ve %29 bandında olan enflasyon 2005 yılı sonunda % 7 bandına düşmüştür.

Gelişmekte olan ülkelerde finans piyasalarının %90'ı bankalardan oluşmaktadır. 1990'lı yıllarda yaşanan ve daha sonrada devam eden bankaların kamu kesiminden borçlanması olayı bankaların aktifinde ciddi miktarda kamu borç senedi birikmiştir. Bu nedenle bankalar yüksek faiz riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu yıllarda hem ekonomiyi rahatlatmak hem de kamu borçlanmasını hafifletmek için bir takım tedbirler uygulanmıştır. Bunlar arasında kontrollü kur politikaları vasıtası ile yurt dışı piyasalardan borçlanmalar teşvik edilmiştir. Bu da kur ve faiz riskini beraberinde getirmiştir. Borçlanılan bankaların çoğunun devlet bankası olması ve merkezi denetimlerin yetersizlikleri ise krizleri kaçınılmaz hale getirmiştir (İnan, 2000: 37).

Enflasyon finans sektörü içinde özellikle bankalar için çok büyük bir sorun teşkil etmektedir. Fiyatlardaki istikrarsızlık var olan riskleri arttırmakta ve bankaların faaliyetlerini zorlaştırmaktadır (Kıvılcım, 1995: 37). Firmalar yatırım yapmak için borçlanmak durumunda kalırlar. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde banka kredi faizleri de yükselmekte ve bu durum firmaların kaynak maliyetini artırmaktadır. Buda ekonomik krizlere ve enflasyon-faiz sarmalına neden olmaktadır (Okay, 2002: 104).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2006 yılından itibaren uyguladığı enflasyon hedeflemesi rejimini, fiyat istikrarı önceliğinden ödün vermeden, 2010 yılından itibaren kademeli olarak değiştirmiş ve yeni para politikası araçlarıyla farklı bir çerçeve geliştirmiştir. Bu bağlamda kısa vadeli faiz oranlarının tek başına yeterli olamayabileceği yani fiyat istikrarını sağlayacak faiz oranıyla finansal istikrarı sağlayacak faiz oranlarının aynı olamayabileceği sonucuna ulaşmıştır. Bu sebepten merkez bankasının birden çok politika aracı kullanması zaruri hale gelmiştir. Merkez bankası artık politika faizine ek olarak zorunlu karşılıkları ve faiz koridorunu aktif para politikası araçları olarak kullanmaya başlamıştır (TCMB, 2019).

Bu yeni yöntemler ve eski yöntemler karşılaştırmalı olarak tablo 12' de gösterilmiştir.

Tablo 11: Merkez Bankası Politika Araçları

	Araçlar	Amaçlar
Eski Çerçeve	Politika Faizi	Fiyat İstikrarı
Yeni Çerçeve	Politika Faizi Zorunlu Karşılıklar Faiz Koridoru	Fiyat İstikrarı ve Finansal İstikrar

	Likidite Yönetimi Rezerv Opsiyonu Mekanizması	
--	--	--

Kaynak: TCMB, 2019.

Kredi büyümesi çoğu zaman birçok ülkenin temel sorunlarından birisi olmuştur. Özellikle 2008 krizinden sonra birçok ülkede finansal istikrarı bozarak doğrudan ve dolaylı olarak enflasyonist baskıyı arttırmıştır. Kredi genişlemesi neticesinde oluşan tüketici kredileri ve kredi kartlarına olan yüksek talep fiyatlar genel seviyesini arttırmış ve enflasyona doğrudan etkide bulunmuştur. Ayrıca kredi genişlemesi cari açığı artırıcı etkisi ile ülke para biriminin değer kaybetmesine yol açarak dolaylı olarak da enflasyonist baskıyı arttırmaktadır (Korkmaz, 2019: 98-127).

Tablo 12. Yıllara Göre Kredi Hacmi ve Enflasyon Rakamları

YILLAR	Kredi Hacmi	Enflasyon
2008	38.151	10,23
2009	66.468	6,35
2010	49.854	8,39
2011	122.937	6,70
2012	133.392	8,66
2013	165.681	7,71
2014	180.937	8,64
2015	202.981	7,89
2016	210.627	7,72
2017	254.349	11,32
2018	279.179	17,61

Kaynak: TBB, 2019 ve TCMB, 2019.

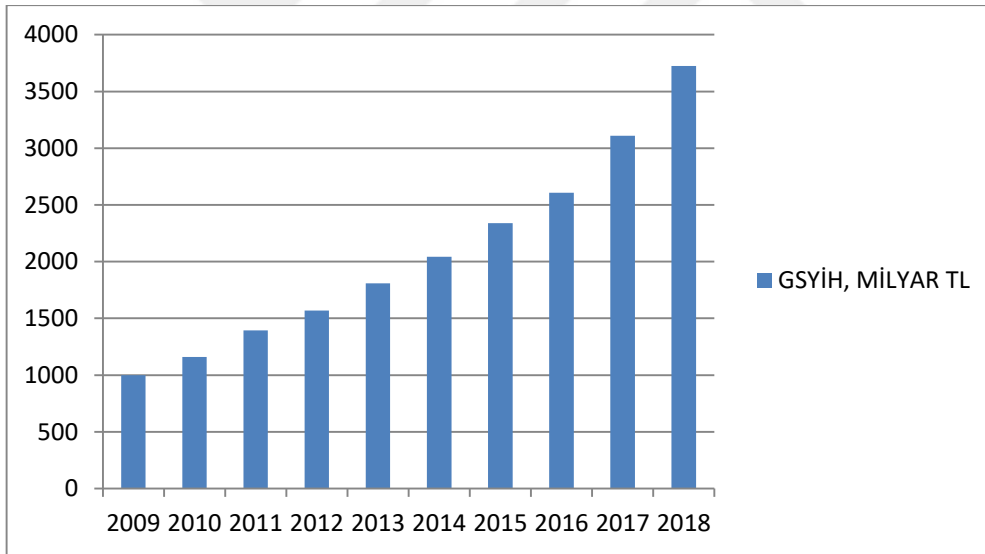
Tablo 12’de görüldüğü üzere kredi hacminde yıllar itibariyle arttığı ve enflasyonun da bu dönemlerde yükseldiği ancak bunun merkez bankasının özellikle bireysel banka kredileri vasıtasıyla yaptığı düzenlemeler ile kontrol altında tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle 2016, 2017 ve 2018 yıllarında yaşanan ciddi artışlar ile enflasyon oranı %17’ler seviyesi ulaşmıştır.

2.11.10. Kredi Hacminin Ekonomik Büyüme İle İlişkisi

Ekonomik büyüme bir ülkenin üretim kapasitesinde yıllar itibariyle meydana gelen artış olarak tanımlanabilmektedir. Bu artışın en temel ve en sade gösterimini ise Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla denilen gösterge belirlemektedir (Turan, 2008: 11).

Milli gelir artışı ekonomik büyüme için en temel kıstas olarak kabul edilmektedir. Ekonomide belirli bir süre içerisinde üretim faktörlerinin elde ettikleri gelirler toplamı olarak tanımlanan milli gelir, ülkeler arası karşılaştırmalarda da sık kullanılan bir ölçüt olmaktadır. Öte yandan fert başına düşen gelir hesaplanmasında ise kişi başına düşen milli gelir kullanılmaktadır (Köklü, 1972: 11).

Şekil 11. GSYİH Yıllara Göre Gelişimi

Kaynak: TÜİK, 2019.

Şekil 11’de Türkiye ekonomisinin 2009 ve 2018 yılları arasındaki GSYİH miktarı, gelir yöntemi ile hesaplanan değere göre gösterilmiştir. Yıllar itibariyle artan bir eğilim gösteren GSYİH miktarı 2018 yılında en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Finansal gelişme ve ekonomik büyüme birçok araştırmaya konu olmuş birbiriyle yakından ilişkili iki kavramlar olmaktadır. Bir ekonomide üretim kapasitesinin artması o ekonomide büyümeyi de beraberinde getirmektedir. Bir ülkede finans sistemi ne kadar gelişmiş ise tasarruf sahiplerinin birikimleri de o denli artmaktadır. Bu da yatırım yapmak isteyen

girişimciler için bir kaynak oluşturacak ve finans kuruluşları vasıtasıyla tasarrufların yatırımlara dönüşmesine olanak sağlamaktadır (Dinler, 1997: 510-512).

Ekonomik büyüme konusunda birbirine yakın kavramlar olan büyüme ve kalkınma terimlerinin de dikkatlice ele alınması gerekmektedir. Ekonomik büyüme kavramı daha ziyade rakamlarla ifade edilebilen büyüklükleri ve bunlarda yaşanan değişiklikleri temel alırken, kalkınma kavramı daha niteliksel olan konuları kapsamaktadır. Kalkınma üretim yapısının daha işlevsel bir hale gelmesi ve katma değerinin artması anlamı taşımaktadır. Gelir dağılımında adaletin sağlanarak toplum refahının artırılması kalkınma da temel amaç olmaktadır (Kaynak, 2011: 77).

GSYİH üç farklı hesaplama yöntemi ile yapılabilir. Bunlar üretim yöntemi ile hesaplama, harcama yöntemi ile hesaplama ve gelir yöntemidir.

Üretimde kullanılan faktörlerin elde ettikleri gelirlerin toplanması suretiyle bulunan yöntem gelirler yöntemi adı verilmektedir. Üretim süreci boyunca oluşturulan bu gelir aynı zamanda milli geliri oluşturmaktadır. Bu gelirlere dolaylı gelirler, amortisman ve net faktör gelirleri de eklenerek GSYİH elde edilmiş olmaktadır (Bilgili, 2014: 47-48).

Kredi genişlemesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ekonomistler açısından önemli bir konudur. Kredi genişlemesi finansal kurumların sayısının artarak daha çok ürün ve hizmet verilmesi olarak da tanımlanır. Kredi genişlemesi ile fon fazlası olanların tasarrufları yatırım yapmak isteyen ihtiyaç sahiplerine aktararak yatırımların artmasına ve ekonominin büyümesine olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra iktisadi büyüme finansal ürünlere olan talebi de artırarak finansal piyasaların da büyümesine ve olgunlaşmasına etki etmektedir (Tuna ve Bektaş, 2013: 147).

Tarihsel sürece bakıldığında Bagehot ve Schumpeter gibi iktisatçılar ekonomik büyüme ve kalkınmada bankaların etkisine vurgu yapmışlar ve bankaların bu gibi üretken yatırımları finanse ederek sürdürülebilir büyümeye katkı yapacaklarını açıklamışlardır (Levine ve Zervos, 1998: 537).

Türkiye’de ise bankaların uzun yıllar boyunca sermayesini kamu harcamalarını finanse etmek üzere kullandığı için özel kesim yatırımlarını yeterince destekleyemediği görülmektedir. 1993 yılında kurulan ve günümüze kadar gelen KGF’nin (Kredi Garanti Fonu) özellikle KOBİ’lere sağladığı garantörlük neticesinde özel kesim yatırımlarının ivme kazandığı görülmektedir. Türkiye’deki işletmelerin %99,8’inin KOBİ olduğu, üretimin %54’ünde

KOBİ'lere ait olduğu düşünülürken KOBİ'lerin finansmanına desteğin çok önemli bir görev olduğu anlaşılmaktadır (Eğilmez, 2017).

Literatürde ise büyüme ile kredi hacmini inceleyen görüşler iki ana ekseninde toplanmışlardır. Bunlardan ilki talep yanlı görüştür. Bu görüşe göre reel ekonomide geliştikçe artan talep bankacılık ürün ve hizmetlerinde genişlemeye yol açacak ve buda kredi genişlemesine neden olacaktır. Diğer görüşe göre ise banka kredilerindeki artış yatırımlara kanalize olması halinde üretimi artıracak ve büyümeyi olumlu yönde etkileyecektir (Branch vd., 2015: 3).

Tablo 13. Yıllara Göre Kredi Hacmi ve Ekonomik Büyüme Rakamları

YILLAR	Kredi Hacmi	Ekonomik Büyüme
2008	38.151	-1.03
2009	66.468	0.40
2010	49.854	2.54
2011	122.937	2.12
2012	133.392	1.53
2013	165.681	2.52
2014	180.937	1.24
2015	202.981	1.48
2016	210.627	1.28
2017	254.349	1.83
2018	279.179	-1.03

Kaynak: TBB, 2019 ve World Bank, 2019.

Tablo 13 incelendiğinde büyümenin pozitif olduğu yıllarda kredi hacmi artış göstermiştir. Büyümenin artmasıyla beraber oluşan üretim, tüketim mallarına olan talebi de körükleyerek kredi hacminin artmasına neden olmuştur. 2008 yılında yaşanan finansal kriz ile 2018 yılında yaşanan döviz krizi ve yaklaşan seçim ortamı her ne kadar büyümeyi negatif yapsa da kredi hacmindeki pozitif ivmelenme bu yıllarda da devam etmiştir.

2.11.11. Kredi Hacminin Para Arzı Üzerine Etkileri

1960'lı yıllarda parasalcı yaklaşımla beraber hızlı bir gelişme gösteren para arzı teorisi, ekonomideki parasal hacmi, bunun ekonomiye etkilerini ve merkez bankası tarafından bu parasal genişliğin kontrol edilebilmesi durumunu açıklamaktadır (Paya, 1997: 44).

Para arzı piyasada yer alan banknot ve madeni para stoklarına mevduat toplayan kurumlarda bulunan farklı türden mevduatların da eklenmesiyle bulunan parasal bir büyüklüğü ifade etmektedir. Daha farklı ifadeyle para arzı piyasada mal ve hizmet alımında kullanılabilecek bütün nakdi araçların birikmiş toplamına denilmektedir (Cesur, 2006: 93).

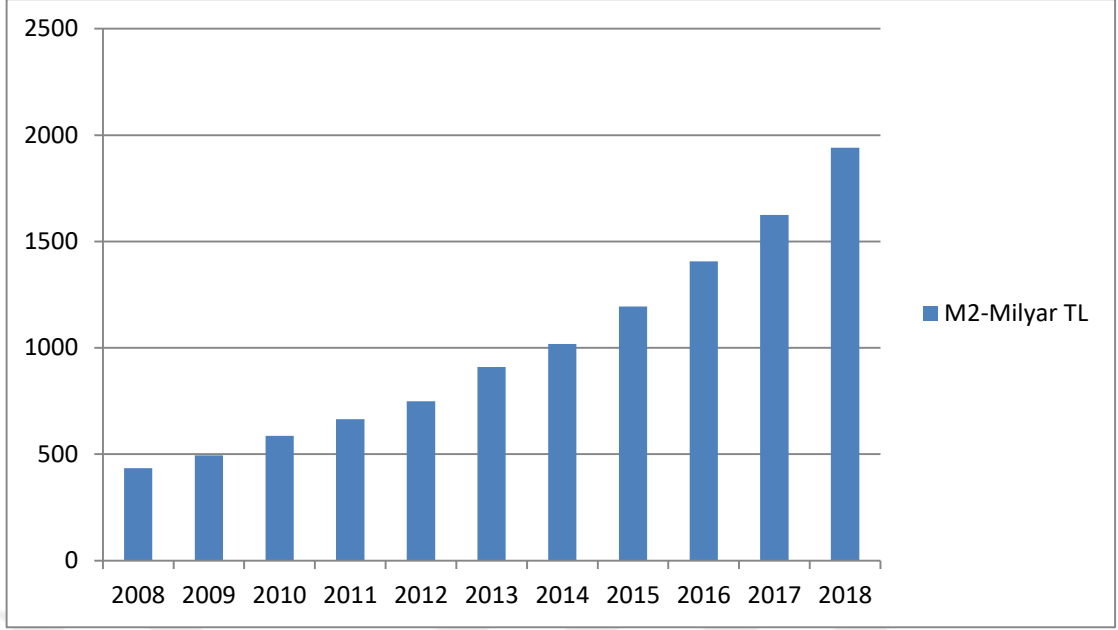
Para arzı tanımları kısaca şöyledir: (TCMB, 2019).

‘‘M1= Dolaşıma çıkan banknot + Madeni Para + Türk Lirası Vadesiz Mevduat + Yabancı Para Vadesiz Mevduat.

M2= M1+ Türk Lirası Vadeli Mevduat + Yabancı Para Vadeli Mevduat.

M3= M2+ Repo + Para Piyasası Fonları + İhraç Edilen Menkul Değerler.’’

Şekil 12. M2 Para Arzı Yıllara Göre Gelişimi

Kaynak: TCMB, 2019.

Ekonomide paranın üç temel özelliği vardır. Paranın bu özellikleri sırasıyla paranın değişim(mübadele) aracı olması, paranın hesap birimini ifade etmesi ve paranın biriktirme(tasarruf) aracı olmasıdır (Şıklar, 2004:3).

-Paranın değişim aracı olması: Para bulunmadan önce insanlar ihtiyaçlarını birbirlerinin ellerindeki eşyaları değişmek suretiyle gidermekteydiler. Zamanla bu değiş tokuş alınan ve verilen eşyalar arasında orantısızlığa ve haksızlığa sebep olmuş ve değişim sürecinin bir hayli karmaşık hale geldiği görülmüştür. İnsanlar bu zorluğu aşmak ve mal ve hizmet alımlarını daha basit bir hale getirmek için parayı keşfetmişlerdir. Böylelikle toplumda iş bölümü ve uzmanlaşma artmış ve mübadele sonucu ortaya çıkan sorunlar giderilmiştir (Dinler, 1996: 56).

-Paranın hesap birimini ifade etmesi: Mal ve hizmetlerin kaç birim para karşılığında değiştirilmesi gerektiğini belirlemekte para birimi kullanılmaktadır. Bir hesap birimi olarak para mal ve hizmetin kıyaslanması ve değerinin belirlenmesi noktasında önemli bir işlev görmektedir (Oktay, 2006: 83; Çavuşoğlu, 2015: 8).

-Paranın tasarruf aracı olması: İnsanlar mal ve hizmet ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ellerinde kalan parayı biriktirmek yani tasarrufta bulunmak isterler. Bu yolla hem gelecekte ortaya çıkabilecek durumlar için ihtiyatlı davranmış olurlar, hem de ellerindeki parayla yatırım yapmak imkânı elde ederler. Bu yönüyle para bir tasarruf aracı olmaktadır (Dinler, 1996: 357).

Merkez bankasının uygulamakta olduğu para politikaları ülkedeki para hacmini kontrol ederek hem faizleri hem de enflasyonu kontrol altında tutmaktadır. Para piyasalarındaki her

değişiklik ekonominin faaliyet hacmini etkilemektedir. Dolayısıyla bu değişkenler arasında ciddi ilişki bulunmaktadır. Para arzının ekonomik bileşenlerle bu denli etkileşim içinde olması hükümetleri para politikası araçlarını etkin kullanmayı zorunlu kılmaktadır (Oktay, 1994: 69).

Para politikalarının tercih edilme nedenlerinden diğeri ise karar verilmesinin çok kolay olması ve etkilerinin çok çabuk görülmesidir. Bu nedenle karar vericiler parayı ekonomiye müdahalede çok etkin kullanmaktadırlar (Güneş, 1992: 13).

Finansal yapının gelişmesi tasarrufların yatırım haline dönüşmesi için oldukça önemlidir. Bankaların özellikle kriz dönemlerinde verdiği krediler üretimin artışa geçmesine ve kriz ortamının etkisinden çıkmaya olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda kredi hacminde meydana gelen gelişme piyasadaki para arzını artıracak ve üretimi, istihdamı ve büyümeyi olumlu yönde etkileyecektir. Dolaylı olarak gerçekleşen bu mekanizmanın işleminde kredi hacminin artması kritik öneme sahiptir (Kamacı vd., 2017: 209-400).

Tablo 14. Yıllara Göre Kredi Hacmi ve Para Arzı Rakamları

YILLAR	Kredi Hacmi	Para Arzı
2008	38.151	1.581.697
2009	66.468	1.860.950
2010	49.854	2.172.849
2011	122.937	2.575.048
2012	133.392	2.794.599
2013	165.681	3.347.659
2014	180.937	3.903.081
2015	202.981	4.615.854
2016	210.627	5.215.022
2017	254.349	6.124.364
2018	279.179	7.457.143

Kaynak: TBB, 2019 ve TCMB, 2019.

Tablo 14’de ise 2008-2018 arası toplam bireysel kredi hacmi rakamları ile ilgili yıllardaki toplam para arzı miktarları verilmiştir.

2.11.12. Literatür

Yapılan literatür çalışmaları ülkeden ülkeye ve örneklem aralığına göre değişkenlik göstermektedir. Elde edilen bulguların çoğunda kredi hacminin ekonomik büyümeye ivme kazandırdığı bulunurken, enflasyon ile kredi hacmi arasındaki ilişkide farklı sonuçlar elde edilmiştir. Aşağıdaki tablolarda yabancı ve yerli literatür yer almaktadır.

2.11.12.1. Yabancı Literatür

Yabancı literatür incelendiğinde kredi genişlemesi ve enflasyon oranı arasında farklı çalışmalarda farklı sonuçlar gözlemlendiği görülmüştür. Moinescu (2012) çalışmasında, bireysel kredilerle enflasyon arasında anlamlı ilişki bularak çalışmamızla örtüşen sonuçlara ulaşmıştır.

Yazar	Kapsam	Yöntem	Sonuç
Body vd. (2001)	65 ülke	Regresyon analizi	Özel sektör kredileri, banka kredileri ve tüfe oranlarının incelendiği çalışmada 65 ülkede değişkenler incelenmiştir. Regresyon analizi kullanmış ve değişkenler arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Tang (2001)	Malezya	Johansen eşbütünleşme testi ve Var analizi	M3 para arzı, banka kredileri, enflasyon, GSYİH, döviz kuru ve faiz oranı değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada uzun dönem analizinde banka kredilerinin enflasyon üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı neticesine ulaşılmıştır.
Calderon ve Liu (2003)	109 ülke	Granger Nedensellik Analizi	1960-1994 yılları arasında yürütülen çalışmada banka kredilerindeki genişlemenin ekonomik büyümeye katkısının olduğunu hatta bu katkının finansal piyasası daha gelişmiş olan ülkelerde daha yoğun

			hissedildiği tespit edilmiştir.
Bikker (2004)	15 Avrupa Ülkesi	Panel Veri Analizi	Enflasyon oranı ile banka kredileri arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Groen (2004)	Hollanda ve ABD	VECM yöntemi	Banka kredilerinin enflasyonu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Calza ve Sousa (2006)	Avrupa Birliği ülkeleri	VAR analizi	Faiz oranı, enflasyon, GSYİH ve özel sektör kredileri incelenmiş ve kredi şoklarının enflasyon oranını etkilediğini tespit edilmiştir.
Ziramba (2008)	Güney Afrika	ARDL testi	Banka kredilerinin enflasyon oranı üzerinde dolaylı bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.
Huy Vu (2010)	Danimarka, İsveç ve Norveç	Panel Regresyon Analizinde	Enflasyon oranı ve kredileri incelemiş ve sonuç olarak kredilerin enflasyonu arttırdığı neticesine ulaşmıştır.
Hassan vd. (2011)	Güneydoğu Asya Ülkeleri, Afrika Ülkeleri ve Gelişmiş OECD ülkeleri	Panel veri analizi	Finansal genişlemenin OECD ülkelerinde paralel bir şekilde büyümeye etkisinin olduğu; ancak Asya Ülkeleri ve Bazı Afrika ülkelerinde aynı etkinin yaşanmadığını saptamıştır.
Moinescu (2012)	AB ülkeleri	Granger nedensellik	Bireysel kredilerdeki artışın enflasyonu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Oluitan (2012)	44 ülke	Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testi	Kredi genişlemesinin ekonomik büyümeye olumlu etki bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır.
Leitao (2012)	AB ülkeleri	Panel veri analizi	Kredi hacmindeki büyümenin seçilmiş Avrupa ülkeleri ekonomilerine olumsuz katkı yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gautam (2014)	Nepal	Johansen Kointegrasyon Testi ve Hata Düzeltme Modelini	Banka kredilerinin uzun dönem ülke ekonomisinde ivme yarattığı buna bağlı olarak da siyasi politikanın bu paralelde karar vericiler tarafından uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.
Saksonova ve Koleda (2017)	Letonya	Johansen Eş Bütünleşme ve Granger Nedensellik testi	Çalışmalarında ticari bankaların işlem ve hacimlerinin ülke ekonomik büyümesine katkısını incelemişler ve bu iki değişken arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu sonucuna varmışlardır.

2.11.12.2. Yerli Literatür

Yerli literatür incelendiğinde bireysel banka kredileri ile ilgili farklı sonuçlar veren çalışmalar olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmamızla paralel sonuçlar veren araştırmalarda mevcuttur. Ancak Türkiye özelinde ve kamu bankaları nezdinde bir çalışma olmadığı görülmüş ve çalışmanın bu anlamda literatüre olumlu katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

Yazar	Kapsam	Yöntem	Sonuç
Alper vd. (2001)	Türkiye	Panel regresyon analizi	Net faiz marjı/toplam varlıklar, tüfe ve banka kredileri değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada enflasyon oranı ile banka kredileri arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Aslan ve Korap (2006)	Türkiye	Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Yapılan araştırma sonucuna göre banka kredileri ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki vardır.
	Türkiye	Granger Nedensellik Testi	Türkiye’de banka kredileri hacminden

Aslan ve Küçükaksoy (2006)			ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Uzgören vd. (2007)	Türkiye	Çoklu Regresyon Analizi	Kredi kartı kullanım oranı ile enflasyon oranı arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Demir vd. (2007)	Türkiye	Johansen Eşbütünleşme ve VAR analizi	Uzun dönemde banka kredileri ile ekonomik büyüme arasında nedensellik olduğu anlaşılmıştır. Banka kredilerindeki artışın ekonomik büyümeyi artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Özcan (2007)	78 ülke	Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik	Ekonomik büyümeden kredilere doğru bir nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna elde ettiği deneysel bulgular neticesinde ulaşılmıştır.
Öztürkler ve Çermikli (2007)	Türkiye	Var Modeli ve Granger Nedensellik Testi	Banka kredileri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki analiz edilmiş ve bulunduğu sonuçlara göre banka kredileri ile üretim seviyesi arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisinin varlığı ortaya konulmuştur.
Arslan ve Yapraklı (2008)	Türkiye	Johansen Eş Bütünleşme Analizi ve Hata Düzeltme Modeli	Uzun dönemde banka kredilerinin enflasyonu pozitif etkilediği ve banka kredileri ile enflasyon arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.
Ceylan ve Durkaya (2010)	Türkiye	Granger Nedensellik Testi ve Hata Düzeltme Modeli	Ekonomik büyümeden kredi büyüklüğüne doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Peker ve Canbazoglu (2011)	Türkiye	Var Modeli ve Granger Nedensellik Testi	Enflasyon ile toplam banka kredileri arasında bir Granger nedensellik ilişkisi var olduğu ve merkez bankasının para arzını kontrol ederek enflasyonu daha kolay

			yöneteceği sonuçlarına ulaşmıştır.
Akçacı ve Yöntem (2011)	Türkiye	Regresyon Analizi ve Granger Nedensellik Testini	İhtiyaç kredileri ile enflasyon oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.
Özcan ve Arı (2011)	Türkiye	Var Modeli	Ekonomik büyüme akabinde banka kredi hacminde olumlu değişiklik yaşandığına dair bir nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.
Tuna ve Bektaş (2013)	Türkiye	Zivot-Andrews (ZA) birim kök testi, Gregory-Hansen (GH) eşbütünleşme testi ve Granger nedensellik testi	Yurtiçi kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasında nedensel bir ilişki tespit edilememiştir.
Mercan (2013)	Türkiye	ARDL	1992 ile 2011 yılları arası çeyrek dönemlik veriler ışığındaki sınır testi yaklaşımında ekonomik büyüme ile kredi hacmi incelenmiştir. Ekonomik büyüme artarsa kredi hacmi artmış, kredi hacmi genişleyince ekonomi büyümüştür.
Yiğitbaş (2014)	Türkiye	VECM analizi	Enflasyon oranındaki artışın kredileri olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur.
Korkmaz (2015)	10 Avrupa ülkesi	Panel Regresyon Analizinde	Banka kredileri ile enflasyon arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Göçer vd. (2015)	Türkiye	Eşbütünleşme Testi ve Dinamik En küçük Kareler Yöntemi	Kredi hacmindeki genişlemeye paralel olarak istihdamın ve

			ekonomik büyümenin arttığı belirlenmiştir.
Yüksel ve Özseri (2016)	Türkiye	Johansen Eşbütünleşme Testi ve Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi	Banka kredileri ile enflasyon oranı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Karahan ve Gürbüz (2017)	Türkiye	Johansen Eşbütünleşme Testi ve VECM analizini	Enflasyon ile bireysel banka kredileri arasında çift yönlü bir nedensellik mevcuttur.
Karakaya ve Diler (2017)	Türkiye	ARDL ve Toda-Yamamoto	Enflasyon oranı ile para arzı ve kredi kartı kullanım oranı arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak söz konusu değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin bulunmadığının altı çizilmiştir.
Güneş ve Yıldırım (2017)	Türkiye	Johansen eşbütünleşme testi ve hata düzeltme modeli	Taşıt kredileri ve kurumsal kredilerdeki genişlemelerin cari açığı arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kredilerin genişlemesine bağlı yaşanan para bolluğu sonucu dışa olan talebin artması ve akabinde ithalat ile ihracat arası makasın açılması ve de düşük tasarruf oranlarının açığın büyümesine neden olduğunu saptanmıştır.
Saldanlı vd. (2017)	Türkiye	Granger Nedensellik Testinde	İktisadi büyümeden mevduatın krediye dönüşüm oranına doğru

			bir nedensellik var olduğu anlaşılmıştır.
Karahan vd. (2018)	Türkiye	Johansen eş bütünleşme ve Granger nedensellik testi	Kredi hacmindeki büyümeden ekonomik büyümeye doğru nedensellik bağına dayanan bir ivmelenme görmüş ve bunun ülkemizde uygulanan para politikalarının etkinliği açısından olumlu sonuçlar doğurduğunu kendi zaman kesitinde yaptığı çalışmasıyla doğrulamıştır.
Kılıç ve Torun (2018)	Türkiye	Granger Nedensellik Analizi	İhtiyaç kredileri ile enflasyon oranı arasında bir nedensellik olmadığı, enflasyon oranının ise taşıt kredilerinin bir sonucu olduğuna ulaşılmıştır.
Korkmaz (2019)	Türkiye	ARMA Modeli	Tüketici kredileri hacminde meydana gelen artışın tüketici bazında enflasyonist bir süreci tetiklediği ve enflasyonun yükselmesine neden olduğu anlaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde analizde kullanılan veri seti, model ve yöntem hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

3.1. Veri Seti

Çalışmanın ampirik kısmında 2006-2018 yılları arası çeyrek dönemlik veriler kullanılmıştır. Ekonomik büyümeyi temsilen GSYİH oranı, kredi hacmi olarak Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıf Bankası toplam bireysel kredi hacmi verileri kullanılmıştır. Enflasyon

oranı olarak çeyrek dönem Tüketici Fiyat Endeksi kullanılmıştır. M2 para arzı tanımı ise dolaşımdaki madeni ve banknot para hacmi ile bankalardaki vadeli mevduat hacmi toplamını ifade etmektedir. Verilerden GSYİH oranı Word Bank, M2 para arzı, TÜFE oranları ise Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi(EVDS) veri tabanlarından elde edilmiştir. Son olarak bireysel kredi hacmi miktarları ise Türkiye Bankalar Birliği istatistik raporlarından bankalar bazından çekilmiş ve konsolide edilmiştir. Gayri safi yurt içi hâsıla, kredi hacmi ve M2 para arzı değişkenlerinin logaritmaları alınarak analize dâhil edilmiştir. Ekonomik büyümenin bağımlı değişken olduğu modelin formülasyonu aşağıdaki gibidir:

$$GSYİH = \beta_0 + \beta_1 \text{ihtiyaç}_t + \beta_2 \text{Para arzı}_t + \beta_3 \text{TÜFE}_t + \varepsilon_t$$

3.2. Yöntem

Zaman serisi yönteminin kullanıldığı çalışmada öncelikle verilerin durağanlığını sınamak için ADF (Augmented Dickey Fuller) ve PP (Philips Perron) birim kök testlerinden yararlanılmıştır. Farklı düzeylerde durağanlığı test edilen değişkenlerin kısa ve uzun dönem tahminleri için ARDL sınır testi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek için farklı düzeylerde durağanlığa izin veren Toda-Yamamoto nedensellik testinden yararlanılmıştır.

3.3. ADF ve PP Birim Kök Testleri

Verilerin analizi için kullanılacak denklemlerin en uygununun belirlenebilmesinde önemli bir husus kullanılan zaman serilerinin durağan olup olmadığının incelenmesidir. Zaman serisi kendi içinde birçok bileşenden oluşmasından dolayı zaman serisinin genelde birim kök içerdiği bilinmektedir. Ekonomik göstergelerin serilerinin stokastik bir eğilim içerdiği dolayısıyla ortalamasının sabit kalmayıp zaman içerisinde değişme gösterebildiği araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Bu nedenle birim kök varlığı göz ardı edilerek yapılacak olan hipotezlerin geçerliliği güvenilir olmayabilir (Takım, 2010: 323).

Gujarati(2004) zaman serilerine ilişkin durağanlığı aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

$$E(Y_t) = \mu \rightarrow \text{Ortalama}$$

$$\text{Var}(Y_t) = E(Y_t - \mu)^2 = \sigma^2$$

$$\text{Cov}(Y_t - Y_{t+k}) = \gamma_k \rightarrow \text{Kovaryans (Tüm t'ler için, tüm } k \neq \text{ için)}$$

Eğer bir zaman serisinin ortalaması (μ), varyansı (σ^2) ve kovaryansı (γ_k) zaman boyunca sabit kalıyorsa seri durağandır (Gujarati, 2004:797).

Durağanlık terimi ekonomide değişkenlerin zaman içerisinde belirli bir değere yönelmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu sebepten birkaç değişken arasındaki ilişkiyi veren ve bu sapmaları barındıran serinin durağan olması gerekir. Ekonomik değişkenler çoğunlukla durağan değildir. Bazı dönemlerde bazı değişkenler maruz kaldıkları şokların etkisine göre trend veya dalgalanma özelliği gösterirler. Bu sebeptendir ki zaman serileri bazı istatistikî değerlendirmeleri bünyesinde taşımak zorunda kalmışlardır (Demirkale, 2019).

Uzun dönem zaman serilerinde dikkat edilmesi gereken nokta her geçen zaman bir öncekinden nasıl etkilendiğine bakılması gerekmektedir. Bu yüzden de serinin her yıl aldığı değerlerin önceki yılki değerlerine göre regresyonunun bulunması gerekir. Regresyonu bulmak için ise çeşitli yöntemler vardır. Ekonometride birim kök analizleri ile serinin durağan olup olmadığı araştırılır (Tarı, 2010).

Bir serinin durağanlığı (birim köke sahip olup olmadığı) görsel yolla tespit edilebileceği gibi, birim kök testi uygulayarak da anlaşılabilir. Grafik inceleyerek görsel yöntemle bir serinin durağan olup olmadığını belirleyebilmek için serinin zaman içindeki seyrini veren grafiğine ve otokorelasyon fonksiyonunun korelogramı incelenerek karar verilir. Grafiğin seyri zamana göre belli bir ortalama etrafında dağılım gösteriyorsa serinin durağan olduğu; ancak dengeli bir şekilde dağılım göstermiyorsa serinin durağan olmadığı kabul edilir (Gujarati, 2004: 802).

$$Y_t = \theta Y_{t-1} + u_t(1)$$

$$Y_t - Y_{t-1} = \theta Y_{t-1} - Y_{t-1} + u_t$$

$$\Delta Y_t = Y_t - Y_{t-1} = (\theta - 1)Y_{t-1} + u_t$$

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + u_t(2)$$

Birim kökün sınıanabilmesi için katsayının bire eşit olup olmadığını kontrol edilmesi ve buna göre yorumlanması gerekmektedir.

$$H_0 = \delta \geq 0 \text{ (Seri durağan dışı),}$$

$$H_1 = \delta < 0 \text{ (Seri durağan).}$$

Dickey-Fuller (1981), tarafından geliştirilen ADF birim kök testinin formülasyonu şu şekildedir:

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \alpha_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$$

ΔY_{t-i} , gecikmeli fark terimlerini ifade etmektedir. Gecikmeli fark terimleri hata terimlerinin hata teriminin ardışık bağımsız olması sağlanmaktadır. “k” terimi gecikme

uzunluğunu ifade etmektedir. Dickey-Fuller birim kök testi, modeldeki hata teriminin korelasyon içermediğini varsayarken ADF birim kök testi ise bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini modele ekleyerek korelasyon ilişkisini incelemiştir. PP testi, ADF testi ile benzer hipotezleri bulunurken ADF testinden farklı olarak korelasyon sorununu çözmektedir. PP testinin formülasyonu ise şu şekildedir: (Gujarati ve Porter, 2012:758).

$$Y_t = a_0 + a_1 y_{t-1} + ut$$

$$Y_t = a_0 + y_{t-1} + a_2 (t - T/2) + ut$$

Bu regresyonda t gözlem sayısını, u_t hata terimlerinin dağılımını göstermektedir. Buradaki hata teriminin beklenen ortalaması 0'a eşit olmaktadır. Homojenlik varsayımı burada gerekli bulunmamaktadır. PP testinde, DF testinin bağımsızlık ve homojenlik varsayımları yok sayılmıştır. Aksine hata terimlerinin zayıf bağımlılığı ve heterojen dağılımı kabul edilmektedir. (Tari, 2010:400).

3.4. ARDL Analizi

Bir modelde eşbütünleşme ilişkisini sınavan çeşitli testler var olup bunlar içerisinde farklı seviyelerde durağan olan seriler için Pesaran vd.(2001) tarafından geliştirilen sınır testi uygulanmaktadır. Çok değişkenli serilerin bazılarının düzeyde bazılarının ise farklı alınarak durağan hale getirilmesi durumunda ARDL yaklaşımı uygulanmaktadır.

İki aşamadan oluşan ARDL testinin ilk aşamasında değişkenler arasındaki uzun dönem ilişki test edilmektedir. ARDL yaklaşımı en küçük kareler yöntemine dayanır ve klasik eşbütünleşmelerin aksine öncesinde bir birim kök sınavına gerek yoktur. Bunun nedeni ise değişkenlerin sınıflandırılmasına gerek duyulmamasıdır (Sharifi-Renani, 2008: 4). Klasik eşbütünleşme testlerinde değişkenlerin aynı dereceden bütünlük olması gerekmektedir. Bu durum eşbütünleşme testleri için bir kısıttır. ARDL testi, farklı dereceden yani I(0) ya da I(1) durumundaki değişkenlerin sınavına izin vermektedir (Bahmani-Oskooee ve Chi Wing Ng, 2002: 150).

Eşbütünleşmenin varlığını analiz edebilmek için modele sınır testi uygulanmalı ve bu test sonucu elde edilen F istatistiği, alt ve üst bant değerleri açısından yorumlanmalıdır. Eğer sınır testi sonucu elde edilen F istatistik değeri alt ve üst değerler arasında bir değer alıyorsa bu durumda eşbütünleşmenin varlığından söz edilemez. Eşbütünleşmeden söz edebilmemiz için F istatistik değerinin üst sınır değerinin üstünde bir değer olması gerekir (Nkoro ve Uko, 2016). Uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi mevcut ise ARDL uzun dönem denklemi şu şekilde ifade edilmektedir:

$$GSYİH_t = \beta_0 + \sum_{i=0}^p \beta_{1i} \text{ihtiyaç}_{t-i} + \sum_{i=0}^q \beta_{2i} GSYİH_{t-i} + \sum_{i=0}^r \beta_{3i} \text{Para arzı}_{t-i} + \sum_{i=0}^r \beta_{4i} TÜFE_{t-i} + u_i$$

Oluşturulan modelin istikrarlılığını test etmek oto korelasyon, değişen varyans, Ramsey Reset testi, normal dağılım testleri, CUSUM ve CUSUMQ testleri uygulanmaktadır.

3.5. Toda- Yamamoto Testi

Granger nedensellik testi her ne kadar uygulanabilirliği yüksek bir test olsa da birçok eksikleri mevcuttur. Öncelikle, Granger nedenselliği sınanacak olan serilerin durağan olması gerekir. Durağan olmayan serilerde F prosedürü geçerli olmaz çünkü seriler standart dağılıma sahip değildir. Bu nedenle testi yapılacak serilerin farkı alınmış verilerle oluşturulması gerekmektedir (Çalışkan vd., 2013).

Yine Granger tarafından geliştirilen dinamik nedensellik testinde, vektör hata düzeltme modeli sayesinde durağan olmayan seriler arasında da test yapılabilmekte ancak durağan olmayan serilerinde aynı dereceden bütünleşik olmaları ve seriler arasında eşbütünleşme ilişkisinin var olması gerekmektedir. Ancak, Toda-Yamamoto tarafından geliştirilen testte, farklı derecelerden bütünleşik serilerde dahi eşbütünleşme ilişkisinin varlığına gerek duyulmaksızın nedensellik analizi yapılabilmektedir (Büyükkakın vd., 2009: 111).

Nedensellik testinde VAR modelinde uygun gecikme uzunluğu belirlenmektedir. Gecikme uzunluğu “(k)” belirlendikten sonra en yüksek bütünleşme derecesi d_{max} ilave edilmektedir. Değişkenler arasındaki nedenselliğin varlığı, hipotezler vasıtasıyla düzeltilmiş WALD test istatistiği kullanarak sınanır ve hesaplanan test istatistiği tablo değerinden büyük olması durumunda hipotezler reddedilir (Gazel, 2017: ss:291-292).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde ADF ve PP Birim Kök testi, ARDL Sınır Testi ve Toda–Yamamoto nedensellik testi sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 15. ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>ADF Birim Kök Testi</i>				<i>PP Birim Kök Testi</i>			
	<i>Düzy</i>		<i>Birincil Fark</i>		<i>Düzy</i>		<i>Birincil Fark</i>	
	<i>Sabit</i>	<i>Trendli</i>	<i>Sabit</i>	<i>Trendli</i>	<i>Sabit</i>	<i>Trendli</i>	<i>Sabit</i>	<i>Trendli</i>
<i>İhtiyaç</i>	-2,428 (0,139)	-2,739 (0,226)	-4,160 (0,002*)	-4,99 (0,001*)	-3,756 (0,006*)	-2,589 (0,287)	-8,682 (0,000*)	-11,613 (0,000*)
<i>GSYİH</i>	-4,758 (0,000*)	-4,703 (0,002*)	-10,612 (0,000*)	-10,513 (0,000*)	-5,995 (0,000*)	-5,922 (0,001*)	-17,087 (0,000*)	-17,133 (0,000*)
<i>Para Arzı</i>	-0,786 (0,140)	-4,183 (0,009*)	-8,844 (0,000*)	-8,751 (0,000*)	-1,188 (0,672)	-4,183 (0,009*)	-9,755 (0,000*)	-9,625 (0,000*)
<i>Tüfe</i>	-1,240 (0,649)	1,672 (0,748)	-5,965 (0,000*)	-6,942 (0,000*)	-1,360 (0,594)	-1,734 (0,721)	-6,836 (0,000*)	-7,379 (0,000)

Not: Parantez içerisindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir. İhtiyaç kredisi değişkeni ve para arzı değişkeninin logaritması alınmıştır.

Değişkenlerin %5 anlamlılık düzeyinde durağan hale geldikleri düzeyi belirtmektedir. Parantez içindeki sayılar Akaike Bilgi Kriteri (AIC) kullanılarak hesaplanan olasılık değerleridir. Maksimum gecikme uzunluğu 3 olarak alınmıştır. Kritik Değerler % 1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

ADF test sonuçlarına göre, ihtiyaç kredisi değişkeni düzey için, %1 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyüktür; PP test sonuçları için ise %1 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden küçüktür (sabit terimli hariç). Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilemez. Yani ihtiyaç serisi durağan değildir. İhtiyaç kredi değişkeni için fark alındığında, ADF için %1 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerden küçüktür. PP test sonuçları için ise %1 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyüktür. Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilmektedir. Yani düzeyde durağan olmayan serinin birinci farkının alınmasıyla durağan hale gelmektedir.

GSYİH değişkeni için, %1 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden küçüktür. PP test sonuçları için ise %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyüktür. Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilebilir. Yani her iki test sonucuna göre de GSYİH değişkeni seviyede durağandır.

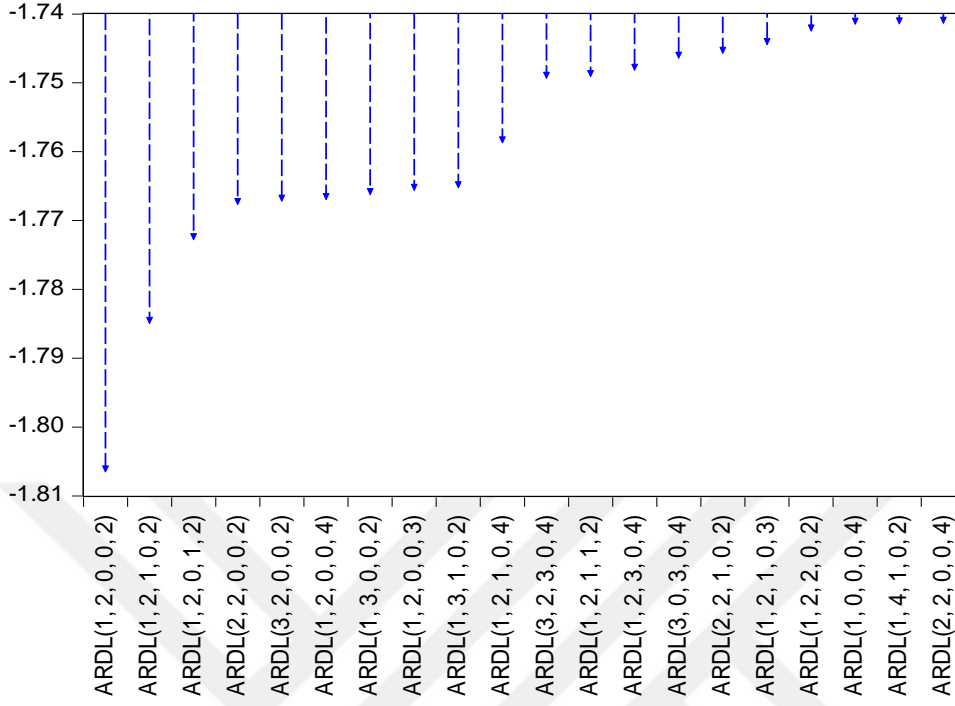
Para arzı serisi için, %1 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyüktür (trenli hariç). PP test sonuçları için ise %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyüktür (trendli hariç). Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilemez. Yani para arzı serisi durağan değildir. Para arzı serisine fark alındığında, ADF için %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerden büyüktür, ancak PP test sonuçları için ise %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyüktür. Bu nedenle PP test sonucuna göre H_0 hipotezi reddedilmektedir. Yani düzeyde durağan olmayan serinin birinci farkının alınmasıyla durağan hale gelmektedir.

Bağımsız değişkenlerden tüfe serisi ise %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden olduğu için H_0 hipotezi reddedilemez. Tüfe değişkeninin birinci dereceden farkı alındığında, düzeyde durağan olmayan değişkenin birinci farkının alınmasıyla durağan hale gelmektedir.

Farklı düzeylerde durağan olan değişkenlerde kısa ve uzun dönem model katsayı tahminlerinde en uygun model ARDL yöntemidir. Kısa ve uzun dönem katsayı tahminlerine geçmeden önce modelde parametre tahminleri yapılmaktadır. Şekil 13 ve Tablo 16'da gecikme uzunluğu ve parametre sonuçlarına yer verilmektedir.

Şekil 13. Akaike ölçütü

Akaike Information Criteria (top 20 models)

Tablo 16. ARDL Sınır Testi Sonuçları

<i>F istatistiği</i>	6.9357222	
Kritik Sınır Değerleri		
	<i>Alt Sınır</i>	<i>Üst Sınır</i>
%1	3,81	4,92
%5	3,05	3,97
%10	2,68	3,53
Diagnostik Testler		
<i>Breusch- Godfrey Otokorelasyon</i>	0.912164 (0,5721)	
<i>Değişen varyans (White testi)</i>	0.049211 (0,8262)	
<i>Ramsey Reset Testi</i>	1.850486 (0,0756)	
<i>Jarque-Bera Normal Dağılım</i>	5.719434 (0,057294)	

ARDL sınır testinin bu adımında tahmin edilen modeldeki değişkenler arasında bir eşbütünlük ilişkisinin olup olmadığı F testi ile test edilmektedir. Tahmin sonucu bulunan F testi değeri ile kritik değerlere bakılmaktadır. Hesaplanan F testi değeri istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir düzeyde tablo kritik değerleri alt ve üst sınırının üzerinde ise modelde yer alan değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisinin olduğu söylenebilmektedir. ARDL sınır test sonuçlarında F istatistiği alt ve üst sınır değerlerinin üzerinde yer almaktadır. Uzun dönemde GSYİH, para arzı, tüfe ve ihtiyaç kredisi değişkenleri arasında ilişkinin varlığı mevcuttur. Otokorelasyon sorunu yoktur. Hataların dağılımı normal dağılmaktadır. ARDL katsayı tahmin sonuçları Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17.ARDL(1.2.0.0.2) Uzun Dönem Tahmin Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği (olasılık değeri)</i>
<i>C</i>	0642427	1.176875(0,2435)
<i>PARA ARZI</i>	-0.103598	-0.917657(0,3669)
<i>TÜFE**</i>	0.015812	0.928486(0,0077)
<i>GDP</i>	0,0033687	0,54091(0,5933)

ARDL katsayı tahmin sonuçları incelendiğinde uzun dönemde enflasyon ile kredi hacmi istatistiksel olarak anlamlı ve aralarında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Para arzı ve ekonomik büyüme ile arasındaki ilişki ise istatistiksel olarak anlamsızdır ve uzun dönemde ilişki bulunamamıştır.

Karahan ve Gürbüz, 2017, yaptıkları çalışmalarında Türkiye’deki bireysel banka kredileri ile enflasyon arasındaki ilişkiyi nedensellik yönünden analiz etmişler ve iki değişken arasında uzun dönemli ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hata düzeltme modeli de uygulanan çalışmada enflasyon ile bireysel banka kredileri arasında çift yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Ancak enflasyonun banka kredileri üzerindeki negatif etkisi, banka kredilerini enflasyon üzerindeki pozitif etkisinden çok daha büyük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

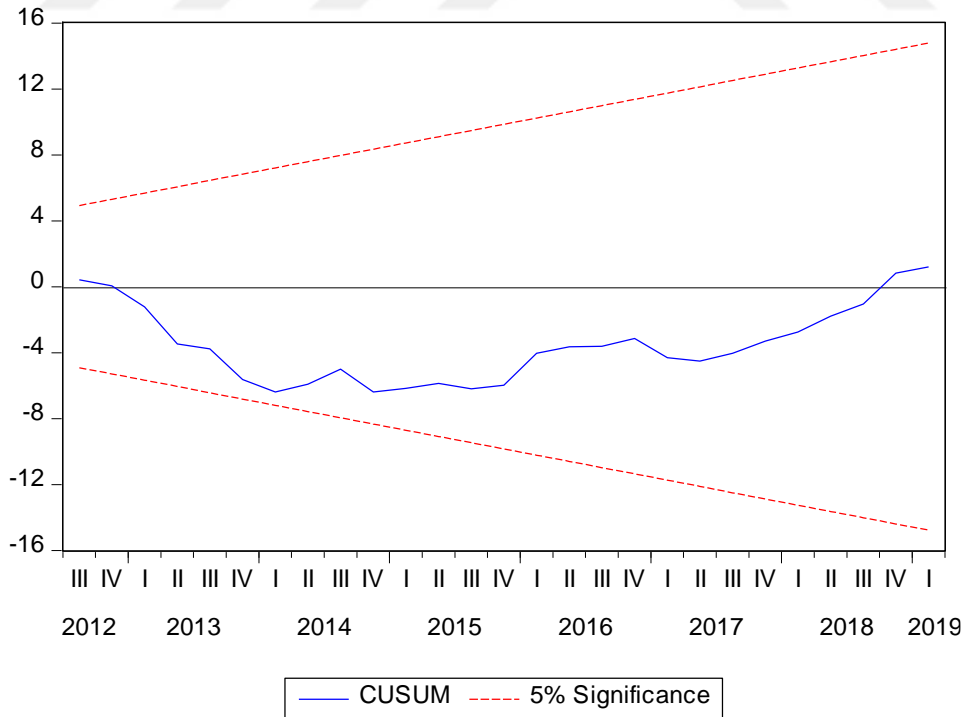
Tablo 18. ARDL Kısa Dönem Katsayı Sonuçları

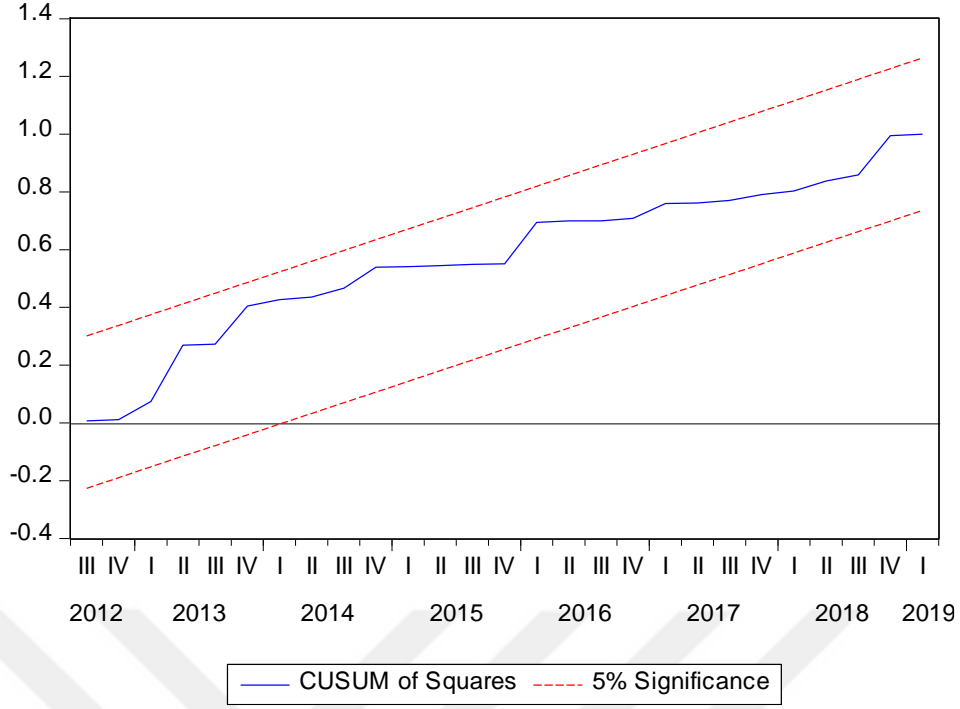
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği (olasılık değeri)</i>
<i>Para arzı</i>	<i>0.057645</i>	<i>0.201751(0,8416)</i>
<i>Tüfe</i>	<i>0.001937</i>	<i>-1.382187(0,1782)</i>
<i>Gdp</i>	<i>1.266653</i>	<i>31.34994(0,0000)</i>
<i>Hata</i>	<i>-1.341689</i>	<i>-6.310029(0,0000)</i>

Tablo 18’de sunulduğu gibi hata düzeltme teriminin katsayısı beklenildiği gibi negatif işaretli ve anlamlıdır (0 ve -1) Kısa dönemde meydana gelecek şokun etkisi uzun dönemde yaklaşık %1.34 oranında düzelterek dengeye gelmesi beklenmektedir. Kısa dönemde GSYİH’deki bir birimlik artış ihtiyaç kredilerini 1.26 oranında artırmaktadır.

ARDL uygulamasının son aşamasında, analiz sonucunda ortaya çıkan katsayıların kararlılığı ölçmek ve modelde bir yapısal kırılma olup olmadığını belirleme için CUSUM ve CUSUMSQ testleri ile parametrelerinden yararlanılmaktadır.

Şekil 14. Cusum ve Cusumsq Grafikleri

Şekil 14'e göre CUSUM grafiği %5 güven aralığının içerisinde görülmektedir. Bu grafikte kırmızıçizgiler sınır değerleridir ve sınır değerlerinin aşılmaması değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisi kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu sonuç katsayıların kararlılığını ve modelde bir yapısal kırılma olmadığını da göstermektedir. Bu sonuçları destekler nitelikte olmak üzere, CUSUMSQ kare grafiği de %5 güven aralığının içerisinde yer almaktadır. CUSUMSQ grafikleri göstermektedir ki, yukarıda açıklandığı gibi ARDL Sınır testi sonucunda aralarında uzun dönem eşbütünleşme ilişkisi olan değişkenler üzerinde yapılan tahmin sonucunda ortaya çıkan katsayılar da uzun dönemde kararlıdır ve ARDL Sınır testi analizi bütün olarak doğrulanmaktadır.

ARDL sınır testinden sonra değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü incelemek için Toda-Yamamoto nedensellik testinden yararlanılmaktadır. Farklı düzeylerde durağanlığı bakılmaksızın yapılan nedensellik testi sonuçlarına tablo 20'de yer verilmektedir.

Tablo 19.Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

<i>Bağımlı Değişken: İhtiyaç kredisi</i>			
	χ^2 İstatistiği	df	Olasılık
Para arzı	6.744671	3	0.0343
Gdp	6.796351	3	0.0334
Enflasyon	1.513001	3	0.4693
<i>Bağımlı Değişken: Gdp</i>			
	χ^2 İstatistiği	df	Olasılık
Para arzı	3.793077	3	0.0053
Enflasyon	10.47713	3	0.1102
İhtiyaç kredisi	4.411568	3	0.1501
<i>Bağımlı Değişken: Enflasyon</i>			
	χ^2 İstatistiği	df	Olasılık
Para arzı	7.548746	3	0.0230
Gdp	3.378777	3	0.1846
İhtiyaç kredisi	6.970136	3	0.0307
<i>Bağımlı Değişken: Para arzı</i>			
	χ^2 İstatistiği	df	Olasılık
Enflasyon	3.385828	3	0.4263
Gdp	3.378777	3	0.6942
İhtiyaç kredisi	6.970136	3	0.1840

Tablo 19’da görüldüğü üzere enflasyon ile ihtiyaç kredisi arasında tek yönlü nedensellik ilişki tespit edilmiştir. İhtiyaç kredisi enflasyonun nedeni iken, enflasyon ihtiyaç kredisinin nedeni değildir. Moinescu(2012), tarafından yapılan AB ülkelerini veri olarak ele alan çalışmada bireysel kredilerdeki artışın enflasyon oranını artırdığı gözlemlenmiştir.

Ekonomik büyümeden ihtiyaç kredisine doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur. Büyüme ihtiyaç kredisinin nedeni iken, ihtiyaç kredisi büyümenin nedeni değildir. Literatürde yer alan, Ceylan ve Durkaya, (2011), çalışmalarında Türkiye ekonomisinde yurtiçi kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasında yaptığı nedensellik sınavında bu iki değişken arasında tek yönlü bir ilişkinin olduğunu, ekonomik büyümenin kredi hacmini artırdığı sonucuna varmışlardır.

Nedensellik testinde para arzından enflasyona doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Enflasyondaki değişim para arzına neden olmazken, para arzındaki bir değişim enflasyona neden olmaktadır.

Enflasyon, ekonomik büyüme ve ihtiyaç kredisinden para arzına doğru nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Para arzından, ekonomik büyümeye doğru ise tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Finans sektörü özellikle gelişmekte olan ülkelerde kaynakların etkin dağılımına katkı sağlayarak ekonomik büyümeye etki etmektedir. Farklı ekonomik analizlerle bu ilişki incelenmiş ve farklı sonuçlar literatüre katkı sağlamıştır. Türk bankacılık sektöründe yerli ve yabancı bankalar yer almakta olup, yerli bankalar ise kamu bankaları ve özel bankalar olmak üzere ikili sınıflamaya tabi tutulmuştur. Kamu bankalarının sektördeki farkı ve avantajı krediye ulaşmada kişilere ve kurumlara avantaj sağlaması, özellikle kriz dönemlerinde piyasayı daha fazla fonlamaları ve istihdama olumlu katkı yapmaları gibi özelliklerinden ileri gelmektedir.

Finansal genişleme olarak da adlandırılan kredi genişlememesi ile birlikte birçok makroekonomik değişkenin nasıl ve ne şekilde etkilendiği yapılan çalışmalarda incelenmiştir. Bunlardan ayrı ayrı kredi türleri bazında olanlar ve toplam kredi hacmi bazında olanlarda mevcuttur. Ancak literatürde kamu bankaları özelinde ve 2008 bankacılık krizi ile içinde bulunduğumuz yıllar arasında yapılmış çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada 2006-2018 yılları arası ihtiyaç kredileri hacminin makro değişkenler üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmamızın literatürden farklı kamu bankaları özelinde olması ve ihtiyaç kredilerini temel almasıdır.

2001 krizinin yıkıcı etkilerinden sonra alınan reform kararları ile birlikte ekonomideki hızlı büyüme 2007 yılına kadar devam etmiştir. 2008 yılının sonlarında yaşanan küresel kriz, bankalarımızın güçlü özkaynak yapısı ve yurtdışından ucuza kaynak elde edebilmelerinin sonucu olarak ülkemizde küçük etkiler bırakmıştır. Son on yıllık ekonomi geçmişimizde yaşanan değişiklikler ile birlikte artan kredi hacmiyle büyüme, enflasyon ve para arzı değişkenlerinin ilişkisi çalışmamızın temel eksenini oluşturmuştur.

Analizde öncelikle değişkenler birim kök sınamasına tabi tutulmuştur. Daha sonra ise seriler arasındaki eşbütünlüşme ARDL sınır testi yaklaşımı ile ele alınmıştır. Analizin son aşamasında Toda-Yamamoto nedensellik testi ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönü incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kredi hacminden enflasyona, ekonomik büyümeden kredi hacmine ve para arzından enflasyona doğru tek yönlü nedensellik ilişkileri tespit edilmiştir.

Nitekim büyümede gerçekleşen her artış hane halkının gelirine de yansımakta ve toplam talebe doğrudan etki etmektedir. Büyümeyle yaşanan toplam para arzındaki artış piyasadaki

arz-talep döngüsünü hızlandırarak ve insanların krediye olan ihtiyaçlarını ve harcama yönündeki isteklerini artıracaktır. Artan kredi hacmiyle birlikte piyasadaki talep yönlü enflasyon artış gösterecektir.

Yaşanan bu talep artışı beraberinde artacak olan borç iştahıyla birlikte sıkı takip edilmeli ve olası finans krizleri öncesinde politika yapıcılar tarafından sıkı tedbirler alınmalıdır. Özellikle rekabetin hızla arttığı bankacılık sektöründe artan kredi hacmiyle birlikte bankaların özkaynak yapıları iyi takip edilmeli bununla ilgili gerekli önlemler bankalar nezdinde alınmalı ve bankalar bu konularda önceden uyarılmalıdır.

Türkiye’de ekonomik büyüme sonrası kredi genişlemesi ile ortaya çıkabilecek sorunlardan biriside enflasyonist baskıdır. Modern politika araçlarıyla birlikte hem fiyat istikrarını hem de finansal istikrarı temin etme noktasında Merkez Bankasına da ciddi görevler düşmektedir. Özellikle zorunlu karşılıklar vasıtasıyla bankaların kredi arzının piyasa disiplini çerçevesinde kontrol edilmesi önem arz etmektedir.

Para politikasında yaşanan en ufak belirsizlik firmaları ve tüketicileri davranışlarında çekimserliğe düşürebilmektedir. Bankaların faiz oranlarında yaşanan dengesizlik ve piyasadaki öngürülemezlik neticesinde bankaların aktif yapıları bozulabilmekte buda orta-uzun vadede planladıkları kompozisyonun bozulmasına neden olabilmektedir.

Çalışmamızda ortaya çıkan sonuçlar neticesinde sunulan öneriler şu şekildedir:

Piyasa Önerileri;

- Faydalanılan kredilerin gerçekten ihtiyaca uygun alanlarda kullanılarak yanlış finansman riskini yaratmamaları kredi politikalarının etkinliği açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir.

- Hane halkının kontrolsüz bir şekilde ve kişisel gelirlerini aşan düzeyde borçlanmaya gitmemesi ve böylelikle artan borç yükünün altında ezilmemesi kişisel refah için oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır.

- Gereksiz yapılan her tür harcamanın enflasyonist etkisinin olacağı ve bununda kişisel gelirimizin reel olarak değer kaybı yaşamasına yol açacağı unutulmamalıdır.

- Devletin artan kredi talebiyle bir süre sonra para basarak başa çıkacak olması, yaşanan bu parasal artışın paranın değerini düşüreceği ve yüksek enflasyon oranlarına sebep olacağı tüketiciler tarafından dikkatle takip edilmelidir.

Düzenleyici Otoritelere Öneriler;

- Bankaların faaliyetlerinin, aktif ve pasif yapılarının hem tüketici hakları bakımından hem de piyasa düzeni açısından sık sık denetlenmesi gerektiği görülmektedir.

- Düzenleyici otoriteler tüketici harcamalarına ilişkin güncel ekonomik duruma göre bireysel kredi vade yapıları, kredi kartı asgari oranları gibi kısıtlamalarla yön vermeli ve gerektiğinde sınırlamalar getirmelidirler.

- Özellikle kamu bankaları gibi kurumlarda günün şartlarına göre ve rasyonel bir şekilde kararlar alınmalı ve Merkez Bankası ile eş güdümlü bir politika izlenmelidir.

- Kamu bankaları karar alırken sosyal sorumluluk bilincini de unutmadan sınırlı düzeyde esneklik ve sübvansiyonlarla ilgili sektörlere yön vermeli ve destek çıkmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Akçacı, T. ve Yöntem, T. (2011). Tüketici Kredisi Çeşitlerinin Enflasyona Etkisi: (2005-2010). *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 48 (558), 61-69.

Akgül, F.G., Başkır, M.B., (2013). Bankaların 2008-2012 Yılları Arasında Aktif Büyüklüklerini Etkileyen Kriterler Bakımından Hiyerarşik Kümeleme ve PAM Algoritması ile Sınıflandırılması. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 5-6, 48-63.

Alper, C.E., Berument, M.H. ve Malatyalı, N.K. (2001). The Effect of the Disinflation Program on the Structure of the Turkish Banking Sector. *Russian and East European Finance and Trade*, 37(6), 81-95.

Arslan, İ. ve Yapraklı S. (2008). Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1983-2007).*İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 7: 88-103.

Aslan, Ö.ve Küçükaksoy İ. (2006). Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama. *Ekonometri ve İstatistik E-Dergisi*, Sayı 4, ss. 25-38.

Aslan, Ö. & Korap, H. L. (2006). Türkiye’de Finansal Gelişme Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 1–20.

Aydın, G.C. (2017). *Mevduat Faiz Oranlarındaki Değişkenliğin Kredi Hacmi Üzerine Etkisi: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama*. Yüksek lisans tezi, Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

Aydın, N., Başar, M. VE Coşkun, M. (2007). Finansal Yönetim (2. Basım). Eskişehir: Detay Yayıncılık.

Aydın,N.(2013). Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar(2.baskı).Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bahmani-Oskooee, M. ve Chi Wing Ng, R. (2002). Long-Run Demand for Money in Hong Kong: An Application of The ARDL Model. *International Journal of Business and Economics*, Vol.1, No.2, 147-155.

Balaban, C. O. (2019). Bankalarda Dijitalleşme Yarışı. <https://www.ekonomist.com.tr/>

Bankacılık Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 5411, 1 Kasım 2005.

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Aktif Banka Sayıları Ve Türleri*. <http://www.bddk.gov.tr>. (15.07.2019).

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Bankacılık Toplam Varlık Dağılımı* .<http://www.bddk.gov.tr>. (21.07.2019).

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Bankalar Toplam Aktifi*. <http://www.bddk.gov.tr>. (20.07.2019).

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Kredi Hacmi Yıllara Göre*. <http://www.bddk.gov.tr>. (22.07.2019).

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Kredilerin Dağılım Oranları*. <http://www.bddk.gov.tr>. (24.07.2019).

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Kobi Kredilerinin Gelişimi*. <http://www.bddk.gov.tr>. (26.07.2019).

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, 2019. *Seçilmiş Sektörlerin Toplam Krediler İçindeki Payı*. <http://www.bddk.gov.tr>. (25.07.2019).

Başar, M ve Coşkun, M. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Başçı, E. ve H. Kara. (2011). Finansal İstikrar ve Para Politikası. *İktisat, İşletme Ve Finans*,26-(302), 3.

Bears, P. R. (2001). Consumer Lending, New York. *American Bankers Association*, Fourth Edition, Sy. 24-29.

Branch, S. Cooper, Y. & Moxey, M. (2015). An Empirical Analysis Of The Nexus Between Private Sector Credit, Economic Growth, Government Expenditure, Interest Rate And Inflation: Case Of The Bahamas (1989-2014). *The Central Bank Of The Bahamas*.

Bilgili, Y. (2014). *Makro İktisat Ders Notları* (2b.). İstanbul: İkinci Sayfa.

Bikker, J. (2004). *Competition And Efficiency In A Unified European Banking Market*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Blanchard, O. (1997). *Macroeconomics*, New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.

Boyd, J H.; Ross L; Bruce D. Smith. (2001). The Impact Of Inflation On Financial Sector Performance. *Journal Of Monetary Economics*. Vol.47, 221-248.

Büyükkakın, Figen, Hilal Bozkurt Ve Vedat Cengiz (2009). Türkiye’de Parasal Aktarımın Faiz Kanalının Granger Nedensellik Ve Toda-Yamamoto Yöntemleri İle Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33: 101-118.

Calderon, C. Ve Lui, L. (2003). The Direction Of Causality Between Financial Development And Economic Growth. *Journal Of Development Economics* 72 (2003), 321–334.

Calza, A. Ve Sousa, J. (2006). Output And Inflation Responses To Credit Shocks: Are There Threshold Effects In The Euro Area? *Studies In Nonlinear Dynamics & Econometrics*, 10(2).

Canbaş, S ve Doğukanlı, H.(2007). Finansal Pazarlar, Adana: Karahan Kitapevi.

Cesur, F. (2006). Para Arzı İle Enflasyon İlişkisi ve Türkiye Uygulaması (1994-2004). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2) , 85-104.

Ceylan, S. Ve Durkaya M. (2010). Türkiye’de Kredi Kullanımı-Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt.24, No.2, Ss. 21-33.

Çalışkan, Ş.,Karabacak, M., Meçik, O. (2013). Türkiye’de Sağlık-Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,37, 29-48.

Çavuşoğlu, C. (2015). *Elektronik Paranın Gelişimi ve Merkez Bankası Bilançosu ile Para Politikası Uygulamaları zerine Etkisi*. Uzmanlık Yeterlik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muhasebe Genel Müdürlüğü, Ankara.

Çelik, S. (2019). *Banka Karlılığına Etki Eden Mikro Değişkenler: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Demir, Y. Öztürk, E. & Albeni, M. (2007). Türkiye'de Finansal Piyasalar ile Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 13: 438-456.

Demirkale, Ö. (2019). Borsa Endeksi İle Makroekonomik Faktörler Arasındaki Karşılıklı İlişkinin Var Yöntemi İle Analizi: Türkiye Ve Hindistan Örneği. *Anadolu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (2) , 82-99.

Dinler, Z. (1996). *İktisada Giriş*, Bursa: Ekin Kitabevi.

Dinler, Z (1997), *İktisada Giriş (Üçüncü Basım)*, Bursa: Ekin Kitabevi.

Dokumacı, Ö. (2010). *Bir Para Politikası Rejimi Olarak Enflasyon Hedeflemesi Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Durmuş, S. Ve Ayaydın, H. (2016). *Banka ve Finansal Sistem*. Bursa: Ekin Yayıncılık.

Eğilmez, M., (2017). Kredi Garanti Fonu ve Varlık Fonu Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme, Kendime Yazılar. <http://www.mahfiegilmez.com> (20.08.2019).

Eroğlu, N., Dinđer H. ve Hacıoğlu, Ü. (2016).*Uluslararası Finans Teori ve Politika*. Ankara: Orion Kitabevi.

Ertok, T. (2017). Temel Ekonomi (Basından Örneklerle), Beta Yayınevi

Ertuna, Ö. (1982). Finansal Kurumlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi*. Sayı 3, S. 12-13.

Gautam, B.P. (2014). Role Of Financial Development İn Economic Growth Of Nepal: An Empirical Analysis. *Nrb Economic Review*.

Gazel, S. (2017).BİST Sınai Endeksi İle Çeşitli Metaller Arasındaki İlişki: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(52), 287-299.

Göçer, İ. (2015). Bankacılık Sektörü Kredilerinin İstihdam Ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Ekonomisi İçin Çoklu Yapısal Kırılmalı Eş Bütünleşme Analizi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 33, Sayı 2, S. 65-84.

Groen, J. (2004). Corporate Credit, Stock Price Inflation And Economic Fluctuations. *Applied Economics*, 36(18), 1995-2006.

Gujarati, D.N. (2004).*Economics Basic Econometrics*, Mcgraw Hill P. 696-698, 797-820.

Gujarati, D. N., Ve Porter, D. C. (2012). *Temel Ekonometri*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Güneş, Hurşit (1992). Enflasyon Kontrolünde Alternatif Para Programı, *İstanbul Ticaret Odası*, Yayın No:1992 – 18.

Güneş, S Ve Yıldırım, C. (2017). Kredi Genişlemesi İle Cari Açık Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi* Cilt 2 Sayı 1.

Gürbüz, A.N. (2008). *Enflasyon Hedeflemesi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Hassan, M. K., Sanchez, B. Ve Yu, J.S. (2011). Financial Development And Economic Growth: New Evidence From Panel Data. *The Quarterly Review Of Economics And Finance*, 51, 88-104.

Hatipoğlu Z, (1978). İşletme Finansmanı ve Türkiye’de Uygulanması, C.1, İstanbul: Aktif Büro Yayınevi.

Hazine Ve Maliye Bakanlığı, 2018. Yıllık Ekonomik Rapor-2018. www.hmb.gov.tr. (09.01.2020).

Huy Vu, N. (2010). *What Credit Growth Tells About Inflation? An Empirical Study Of Denmark, Norway And Sweden*, The Royal Institute On Technology Sweden.

Işın, F. (2010). Teknoloji Araçlarının Bankacılık Sektöründe Uygulanabilirliği ve Türkiye'deki Bu Doğrultudaki Bankacılık Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (2) , 107-120.

İnan, E.A. (2000). Dezenflasyon Programının Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri. *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 32.

Kamacı, A., Ceyhan, M.S., Peçe, M.A.,(2017). Kredi Hacminin Para Arzı Ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi, Jcmeb17 Özel Sayısı*, S. 209-400.

Kanıpek, K. Ve Balıkcıoğlu, İ. (2015). Kıbrıs'ta Bankaların Ortaya Çıkışı, Gelişimi Ve Günümüz Bankacılık Dışı Faaliyetlerin Kamuoyu Üzerindeki Etkisi, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* Cilt: 3, Sayı: 6.

Karaçelik, N. (2018). *Enflasyon-Faiz Oranları İle Döviz Değerlerinin Banka Kredilerine Etkisi Ve Takipteki Krediler: 2000-2016 Dönemi Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

Karahan, Ö. Ve Gürbüz, Y.E. (2017). Türkiye'de Bireysel Banka Kredileri Ve Enflasyon İlişkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi, Icmeb 17 Özel Sayısı*, 410-416.

Karahan, Ö., Yılıgör, M., Özekin, A. A. (2018). Türkiye'de Banka Kredilerindeki Genişleme İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Finans Politik Ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt: 55, Sayı: 636.

Karakaya, Ö.U. Ve Diler, H.G. (2017). İşlem Tutarı Bazında Kredi Kart Kullanımının Enflasyon Ve Para Arzı İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *International Conference On Scientific Cooperatiion For The Future İn Economics And Administrative Sciences*, 6-8 Sempتمبر, Thessaloniki, Greece, 142-150.

Kavcıoğlu, Ş. (2003). *Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Çözüm Yolları ve Takibi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- Kaynak, M. (2011). *Kalkınma İktisadı*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Kılıç, F. (2015). *Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kılıç, F. Ve Torun, M. (2018). Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1),18-40.
- Kına, İ. (2018). *Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri Ve Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliklerinin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Kıvılcım, M. (1995). The Analysis of Inflation: The Case of Turkey. *Ankara Capital Market*. Board. No: 20.
- Korkmaz, Ö. (2019). Kredi Kullanım Oranlı İle Enflasyon Oranları Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Bayburt Üniversitesi, İİBF, Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran 2019-176; 98-127.
- Korkmaz, S. (2015), Impact Of Bank Credits On Economic Growth And Inflation, *Journal Of Applied Finance And Banking*, 5(1), 57-69.
- Korkmaz, T, Çevik, E.İ. ve Uygurtürk, H. (2017). Spot Ve Vadeli Piyasalar Arasında Risk Durumunda Nedensellik İlişkisi, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2, , Ss.737-756.
- Köklü, A. (1972). *İktisat İlmine Giriş*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Koroğlu, E. (2018). *Türkiye’de 1982-2016 Yılları Arasında Kredi Hacmindeki Genişlemelerin Cari Açık Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Kumru, D. (2018). *Türk Bankacılık Sektöründe Konsolidasyona Neden Olan Sektör Kaynaklı Faktörlerin Tespit Ve Analizi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kuzu, D.A. (2018). *Kredi Hacmini Belirleyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörü Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Leitao, N.C. (2012). *Bank Credit And Economic Growth*. Polytechnic Institute Of Santarem And Cefage, Evora University.
- Levine, R. & Zervos, S. (1998). Stock Markets, Banks and Economic Growth. *American Economic Review*, 88(3): 537-559.

Mercan, M. (2013). Kredi Hacmindeki Değişimlerin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Ekonomisi İçin Sınır Testi Yaklaşımı. *Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi*, Sayı 84, Sy. 54-71.

Moinescu, B.G. (2012). Credit Flow, Output Gap And Inflation: Nominal Coverage Challenges Fort He EU New Member States. *Journal Of Applied Quantitative Methods*, 7(4), 1-10.

Nkoro E. Ve Uko K,A.(2016). Autoregressive Distributed Lag (ARDL) Cointegration Technique: Application And Interpretation. *Journal Of Statistical And Econometric Methods*, Vol.5, No.4, Pp. 63-91.

Okay, E. (2002). Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*. Sayı 12.

Oktay, E (1994). Para Politikası ve Merkez Bankası Türkiye’de Para Programı Uygulanabilir mi? *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, Cilt 4, Sayı 11.

Oktay, E. (2006). *Makro İktisat Teorisi ve Politikası*. Maltepe Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Oluitan, R.O. (2012). Bank Credit And Economic Growth: Evidence From Nigeria. *International Business And Management* Vol. 5, No. 2, 2012, Pp. 102-110.

Öniş, Z. (2009). Beyond The 2001 Financial Crisis: The Political Economy Of The New Phase Of Neoliberal Restructuring İn Turkey. *Review Of International Political Economy*, 16,3, 409- 432.

Özcan, B Ve Arı, A. (2011). Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Bir Analizi: Türkiye Örneği. *Business And Economics Research Journal* Volume 2. Number 1. Ss. 121-142.

Özcan, F. (2007). *Finansal Kalkınma Ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişki: Dünya Ülkeleri Ve Türkiye Örneği*. Uzmanlık Yeterlilik Tezi. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.

Özdemir, Y. (2017). *Finansal Piyasalarda Bireysel Yatırımcıların Alım-Satım Kararını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Afyonkarahisar Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Öztek, S. (2008). Genel Olarak Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredilerinde Kişisel Teminatlar. *Bankacılar Dergisi*, Sayı 67, Sy 7.

Öztürk, F. (2009). *Türkiye’de Enflasyon Dinamikleri Ve Hedeflemesi Çerçevesinde Büyüme Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Öztürkler, H. Ve Çermikli A.H. (2007). Türkiye’de Bir Parasal Aktarım Kanalı Olarak Banka Kredileri. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Cilt.44, No.514, Ss. 57-68.

Parasız, İ. (2018). *Para Banka Ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Yayınevi.

Paya, M. (1997). *Makro İktisat*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Peker, H. S. (2009). *Enflasyon Hedeflemesi Ve Türkiye Değerlendirmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Peker, O. ve Canbazoglu, B. (2011). Türkiye’de Banka Kredi Kanalının İşleyişi: Ampirik Bir Analiz. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 18(2): 127-143.

Saksonova, S. Ve Koleda, O. (2017). Evaluating The Interrelationship Between Actions Of Latvian Commercial Banks And Latvian Economic Growth. *Procedia Engineering*, 178, 123 – 130.

Saldanlı, A., Bektaş, H., Şeker, M. (2017). Türk Bankacılık Sisteminde Kredi Yaratma Kapasitesi İle İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi. *The Journal Of Operations Research, Statistics, Econometrics And Management Information Systems* Volume 5, Issue 1.

Salkaya, D. (2018). *Bireysel Kredilerin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye İçin Zaman Serisi Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Sharifi-Renani, H. (2008). Demand For Money İn Iran: An Ardl Approach. *Mpra*, Paper No.8224.

Şakar, B. (2015). *Banka Kredileri Ve Yönetimi*. Ankara: Beta Yayıncılık.

Şakar, H. (2000). *Genel Bankacılık Bilgileri*. İstanbul: Strata Yayıncılık.

Şıklar, Ğ. (2004). Para Teorisi ve Politikası. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Takan, M. Ve Acar, M. (2018). *Bankacılık Teori, Uygulama Ve Yöntem*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Takım, A. (2010). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14 (2): 315-330.

Tang, T.C. (2001). Bank Lending And Inflation İn Malaysia: Assesment From Unrestricted Error-Correction Models. *Asian Economic Journal*, 15(3), 275-289.

- Tarı, R. (2010). *Ekonometri*, Genişletilmiş 6.baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Teker, T. (2018). *Döviz Kurlarında Ve Faiz Oranlarında Meydana Gelen Değişimlerin Enflasyona Olan Etkisi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Tiryaki, G. (2012). *Finansal İstikrar ve Bankacılık Düzenlemeleri (1990-2010 Türkiye Tecrübesi Işığında)*. Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul.
- Totonchi, J. (2011). Maroeconomic Theories Of Inflation. *2011 International Conference On Economics And Finance Research IPEDR*, Erişim Tarihi: 01.03.2020, <http://www.ipedr.com/vol4/91-F10116.pdf>.
- Tuna, K. Ve Bektaş, H. (2013). Kredi Hacminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Rolünün İncelenmesi: Türkiye Örneği. *Finansal Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi*, 5(9), 139-150.
- Tunca, Z. (2012). *Makro İktisat*. İstanbul: Geçit Kitabevi.
- Turan, T. (2008). *İktisadi Büyüme Teorisine Giriş*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Tutar, F, Ünlüleblebici, Y. (2014). Türkiye’de Kobi Kredilerinin Ekonomik Büyümeye Etkisi (2006-2011). *Global Journal Of Economics And Business Studies*, 3 (5) , 3.
- Türkiye Bankalar Birliği, (2012). Türkiye’de Bankacılık Sektörü. www.tbb.org.tr (15.10.2019).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2001. *Çekirdek Enflasyonu*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (01.08.2019).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2014. *Maliyet Enflasyonu*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (01.08.2019).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2014. *Talep Enflasyonu*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (01.08.2019).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2001. *Tüfe Yıllık Değişimler*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (01.08.2019).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2001. *Yi-Üfe Yıllık Değişimler*. (10.08.2019).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2013. *Emisyon Politikaları*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (09.01.2020).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2013. *Parasal aktarım mekanizması*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (09.02.2020).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018. *Finansal sektör bilgileri*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (15.02.2020).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2019. *Aktif büyüklüklerine göre bankalar*. <http://www.tcmb.gov.tr>. (15.02.2020).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *Tüfe Ana Harcama Grupları*. <http://www.tuik.gov.tr>. (05.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *Tüketici Fiyat Endeksi*. <http://www.tuik.gov.tr>. (05.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi*. <http://www.tuik.gov.tr>. (10.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *Yıllar Bazında Fiyat Endeksleri*. <http://www.tuik.gov.tr>. (10.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *1991-1995 Yılları Türkiye Enflasyon, İşsizlik Ve Büyüme Oranları*. <http://www.tuik.gov.tr>. (10.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *2002-2005 Yılları Türkiye Enflasyon, İşsizlik Ve Büyüme Oranları*. <http://www.tuik.gov.tr>. (10.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi Ana Sektör Ağırlıkları*. <http://www.tuik.gov.tr>. (10.08.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. *Gelir yöntemi ile gayri safi yurtiçi hâsıla*. <http://www.tuik.gov.tr>. (01.02.2020).

Uzgören, N., Ceylan, G. Ve Uzgören, E. (2007). Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımını Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Model Çalışması. *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 4(2), 247-256.

Vurucu, M. Ve Arı, M.U. (2017). *A’dan Z’ye Bankacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 9, 2.

Yıldırım, Y. (2014). *Enflasyon Ve Faiz Oranı İlişkisi: Türkiye’de Fisher Etkisinin Geçerliliği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yiğitbaşı, Ş. B. (2014). Türkiye’de Banka Kredileri Ve Konjonktür Dalgalanmaları Arasındaki İlişkinin Analizi, *Bankacılar Dergisi*, 90, 19-32.

Yüksel S. Ve Özseri M. (2016). Impact Of Consumer Loans On İnflation And Current Account Deficit: A Toda Yamamoto Causality Test For Turkey. *World Journal Of Applied Economics*, 2 (2), 3-14.

Ziraat Bankası, 2019. *Nakdi Krediler*. www.ziraatbank.com.tr. (02.01.2020).

Ziramba, E. (2008). Bank Lending, Expenditure Components And İnflation İn South Africa: Assessment From Bounds Testing Approach. *South African Journal Of Economic And Managament Sciences*, 11(2), 217-228.

